

СЕРБСКО-РОССИЙСКИЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ № 3-4 / 2024

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ИЗДАНИЕ.

Зарегистрировано в Федеральной службе по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций (Роскомнадзор).

Рег. ПИ № ФС 77-88245 от 7 октября 2024 г.

УЧРЕДИТЕЛЬ: ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ГРУППА «ЮРИСТ»

СОДЕРЖАНИЕ

Аверьянова Н.Н. Основные направления развития международного сотрудничества России и Республики Сербия в сфере земельных отношений.....	3
Антич Б. 80 лет назад: действия дунайской флотилии СССР в белградской операции	9
Батрова Т.А. Правовое регулирование электронной торговли в России и Сербии	15
Вербицкая Т.В. Значение Сербии для развития Демидовых в качестве ведущих российских государственных деятелей (по документам Государственного архива Свердловской области и Российского государственного архива древних актов)	22
Дженич А. Принятие Закона о правовой реабилитации в Сербии в контексте политики присоединения к ЕС.....	27
Евич А. Сербский путь в ответ на политический кризис в Сербии.....	40
Егоров Г.Г. «Цифровой сербский динар», российский опыт внедрения в национальную юрисдикцию	47
Карпович В.Э. Современные особенности сотрудничества Российской Федерации и Республики Сербия в сфере борьбы с преступностью	53
Колябин А.Ю. К вопросу о развитии российско-сербских отношений частно-правового характера на базе двусторонних договоров в эпоху многополярности.....	60
Майборода Э.Т., Черявко Е.Д. Превентивное противодействие экстремизму на основе общности национальных интересов России и Сербии	65

Полная или частичная перепечатка материалов без письменного разрешения авторов статей или редакции преследуется по закону.

Издается 4 раза в год.

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Славенко Терзич — председатель совета, академик Сербской академии наук и искусств доктор исторических наук, профессор

Владислав Гриб, академик Российской академии образования доктор юридических наук, профессор

Елена Гуськова, академик Сербской Академии наук и искусств доктор исторических наук

Милош Кович, доктор исторических наук

Мирослав Младенович, доктор

политических наук

Андрей Панарин, доктор экономических наук, доцент

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Владислав Гриб, академик Российской академии образования, заслуженный юрист Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Андрей Панарин, почётный работник сферы образования Российской Федерации, доктор экономических наук, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Денис Круглов

Редакция ИГ «Юрист»:

Лаптева Е.А., Платонова О.Ф.

Корректур: Воробьева Н.Н.

Верстка: Курукина Е.И.

Отдел распространения:

Тел.: (495) 617-18-88.

Адрес редакции/издателя:

115035, г. Москва, Космодамианская наб., д. 26/55, стр. 7. Тел./факс: (495) 953-91-08. E-mail: avtor@lawinfo.ru

Издается при поддержке Южно-Европейского университета и Сербского научно-культурного центра ИМПЭ имени А.С. Грибоедова.

ISSN 3034-3798. Формат 170x252 мм. Печать офсетная. Физ. печ. л. 17,5. Усл. печ. л. 17,5. Тираж 100 экз. Отпечатано в типографии «Национальная полиграфическая группа», 248031, г. Калуга, ул. Светлая, д. 2. Тел.: (4842) 70-03-37. Цена свободная. Номер подписан в печать: 16.12.24. Номер вышел в свет: 26.12.24

SERBIAN-RUSSIAN SCIENTIFIC JOURNAL No. 3-4/2024

RESEARCH AND PRACTICE, INFORMATION JOURNAL.
REGISTERED IN THE STATE PRESS COMMITTEE. REG. PI № FC77-88245 of October 7, 2024.

FOUNDER: JURIST PUBLISHING GROUP

CONTENTS

N.N. Averyanova. The Main Development Areas of International Cooperation of Russia and the Republic of Serbia in the Land Relations Sphere	3
B. Antić. 80 Years Ago: Actions of the Dunay Fleet of the USSR in the Belgrade Operation.....	9
T.A. Batrova. Legal Regulation of E-Commerce in Russia and Serbia.....	15
T.V. Verbitskaya. The Significance of Serbia for the Development of the Demidovs as Leading Russian Statesmen (Based on Documents from the State Archive of Sverdlovsk Region and the Russian State Archive of Ancient Acts).....	22
A. Dzenic. Adoption of the Law on Legal Rehabilitation in Serbia in the Context of EU Accession Policy	27
A. Jević. The Serbian Path in Response to the Political Crisis in Serbia.....	40
G.G. Egorov. The Digital Serbian Dinar. The Russian Experience of Implementation in the National Jurisdiction.....	47
V.E. Karpovich. Modern Specifics of Cooperation Between the Russian Federation and the Republic of Serbia in Crime Combating	53
A.Yu. Kolyabin. On the Development of Private Law Relations Between Russia and Serbia Based On Bilateral Agreements in the Multipolar World Order.....	60
E.T. Mayboroda, E.D. Cheryavko. Preventive Counteraction to Extremism Based on the Commonality of National Interests of Russia and Serbia	65

Complete or partial reproduction of materials without prior written authors' or the editorial board's consent shall be prosecuted in accordance with law.

Published four times a year.

EDITORIAL BOARD:

Slavenko Terzić — Chairman of the Board, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts Doctor of History, Professor

Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education LL.D., Professor

Elena Gus'kova, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Doctor of History

Miloš Cović, Doctor of History

Miroslav Mladenović, Doctor of Political Science

Andrey Panarin, Doctor of Economics, Associate Professor

EDITOR IN CHIEF:

Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education, Honored Lawyer of the Russian Federation, LL.D., Professor

DEPUTY EDITOR IN CHIEF:

Andrey Panarin, Honorary Worker of Education of the Russian Federation, Doctor of Economics, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR:

Denis Kruglov

Editorial Staff of Jurist Publishing Group:

Lapteva E.A., Platonova O.F.

Proofreading: Vorobyova N.N.

Layout: Kurukina E.I.

Circulation Department:

Tel.: (495) 617-18-88.

Editorial Office Address:

Bldg. 7, 26/55, Kosmodamianskaya Emb.,
Moscow, 115035. Tel./fax: (495) 953-91-08.
E-mail: avtor@lawinfo.ru

Published with the support of the Southern European University and the Serbian Scientific and Cultural Center of the A.S. Griboyedov Moscow University.

ISSN 3034-3798. Size 170x252 mm. Offset printing.
Printer's sheet 17,5. Conventional printing sheet 17,5.
Circulation 100 copies.

Printed by National Polygraphic Group.
Bldg. 2, street Svetlaya, Kaluga, 248031.
Tel.: (4842) 70-03-37

Free market price.

Passed for printing: 16.12.24

Published: 26.12.24

Основные направления развития международного сотрудничества России и Республики Сербия в сфере земельных отношений

Аверьянова Наталья Николаевна,

профессор кафедры земельного и экологического права
Саратовской государственной юридической академии,
профессор кафедры гражданского права и процесса Саратовского национального
исследовательского государственного университета имени Н.Г. Чернышевского,
доктор юридических наук
AveryanovaNN@mail.ru

В статье анализируются основные направления сотрудничества между Российской Федерацией и Республикой Сербия в сфере земельных отношений. Исследуется земельное законодательство обеих стран, в том числе анализируются конституционные нормы о земле и указывается, что обе страны имеют схожую правовую систему регулирования земельных отношений, что актуализирует вопросы международного сотрудничества в данной сфере. Определяется, что вопросы международного сотрудничества чаще всего касаются предоставления земельных участков для реализации совместных проектов. Тем не менее земельные отношения являются и самостоятельной сферой международного взаимодействия между Россией и Сербией, которое также в настоящее время развивается. Определены перспективные направления дальнейшего развития международных отношений в указанной сфере между двумя странами.

Ключевые слова: международное сотрудничество, Российская Федерация и Республика Сербия, земельные участки, землеустройство.

The Main Development Areas of International Cooperation of Russia and the Republic of Serbia in the Land Relations Sphere

Natalya N. Averyanova

Professor of the Department of Land and Environmental Law
of the Saratov State Law Academy
Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure
of the Saratov State University, LL.D.

The article analyzes the main areas of cooperation between the Russian Federation and the Republic of Serbia in the field of land relations. The land legislation of both countries is examined, including the constitutional norms on land are analyzed and it is indicated that both countries have a similar legal system for regulating land relations, which actualizes issues of international cooperation in this area. It is determined that issues of international cooperation most often concern the provision of land plots for the implementation of joint projects. Nevertheless, land relations are also an independent area of international cooperation between Russia and Serbia, which is also currently developing. Promising areas for further development of international relations in this area between the two countries are identified.

Keywords: international cooperation, Russian Federation and the Republic of Serbia, land plots, land management.

Конфронтация России и западных стран, в том числе государств, входящих в Совет Европы, сегодня принимает угрожающие миропорядку масштабы. В этом сформировавшемся потоке деконструктивизма позитивно выделяется Республика Сербия, с которой у Российской Федерации благоприятным образом складывается сотрудничество и налаживаются международные связи.

Для определения основных тенденций и направлений развития международного сотрудничества России и Республики Сербия в сфере земельных отношений необходимо определить содержание современной земельной политики обеих стран. Стоит отметить, что земельная политика государств, с одной стороны, находится вне рамок острых международных политических процессов, протекающих на том и ином этапе развития межгосударственных связей, так как является в большей степени национальным делом; с другой стороны, анализ общих и особенных направлений ее реализации может дать представление о национальных правовых системах дружественных стран, позволит найти сферы позитивного международно-правового взаимодействия между ними, выработать эффективные механизмы для развития дружественных связей.

Начать рассмотрение вопроса о реализации земельной политики Российской Федерации и Республики Сербия целесообразно с конституционных основ ее формирования, поскольку именно в конституции государства закрепляются основные принципы и направления ее формирования. В Конституции Республики Сербия 2006 г.¹

¹ URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Serbia_2006 (дата обращения: 15.11.2024).

содержится ряд положений, направленных на формирование учредительных основ развития земельной политики государства. Многие из них созвучны соответствующим положениям российской Конституции². В Конституции Республики Сербия (далее также — Конституция Сербии) гарантируется многообразие форм собственности, в том числе право частной собственности, закрепляются и вопросы, связанные с правовым режимом природных ресурсов.

Однако нельзя не отметить, что, в отличие от Конституции Российской Федерации 1993 г. (далее — Конституция РФ), в которой вопрос о земле закреплен в гл. «Основы конституционного строя», «Права человека», т.е. в важнейших и незыблемых ее разделах, в Конституции Сербии вопросы, связанные с землей и иными природными ресурсами, располагаются в ч. 3 «Экономическая система и государственные финансы». Кроме того, ст. 9 Конституции РФ определяет землю и иные природные ресурсы как основу жизни и деятельности народов, проживающих на территории Российской Федерации, и еще в 2000 г. Конституционный Суд Российской Федерации полностью исключил имущественную и экономическую сущность данного конституционного положения, указав, что «должны быть гарантированы охрана и использование земли и других природных ресурсов как основы их жизни и деятельности, т.е. как естественного богатства, ценности (достояния) всенародного значения»³.

² Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993 с изменениями, одобренными в ходе общероссийского голосования 01.07.2020) // СПС «Консультант-Плюс».

³ Постановление Конституционного Суда РФ от 7 июня 2000 г. № 10-П «По делу о проверке кон-

К.А. Половченко отмечает, что выделение в Конституции Сербии раздела «Экономическая система и публичные финансы» является «необычным подходом сербского конституционного законодателя», несвойственного для большинства европейских стран⁴. Такой подход исследователь справедливо связывает с постсоветскими законодательными тенденциями на закрепление нового либерального экономического устройства⁵. Однако стоит отметить, что Россия также является постсоветским государством, тем не менее в сфере регулирования земельных отношений российская Конституция избрала несколько иной подход. Он, конечно, не является прямым противопоставлением сербскому и фундаментально не влияет на формирование земельно-правового устройства государства, а, скорее, подчеркивает особое отношение российского народа к своей земле, отражает российскую ментальность, воплощенную в конституционных нормах, в которых экономические земельные отношения опосредуются значением земли как всенародного достояния. Право частной собственности на землю напрямую закреплено в Конституции РФ в ст. 36, в гл. «Права человека».

В Конституции Республики Сербия земля как объект общественных отношений и права собственности упоминается в ст. 88 того же «экономического

раздела», где закрепляется, что «разрешается использование и управление сельскохозяйственной землей, лесными угодьями и землями городских поселение на праве частной собственности». Таким образом, право частной собственности на землю в Республике Сербия позиционируется не как конституционное право человека, а как экономическая основа развития государства.

Правовой режим природных ресурсов закрепляется в Конституции Республики Сербия в ст. 87. Их использование является также экономической основой развития страны. Определено, что природные ресурсы используются на основании закона. По умолчанию, даже при отсутствии специального указания в конституции, земля является природным ресурсом. Поэтому как в Сербии, так и в России земля является объектом эколого-правовой охраны, на обеспечение которой направлено экологическое законодательство.

Таким образом, конституции двух стран демонстрируют схожий правовой порядок регулирования земельных отношений на своей территории, несмотря на то что сербский народ как истинный представитель европейской цивилизации демонстрирует более рациональный подход к конституционализации земельных отношений, нежели россияне, которые даже в конституционном акте демонстрируют эмоционально-духовное единство со своей землей и природными богатствами, которые на ней находятся.

Развиваются конституционные положения о земле в отраслевом законодательстве обеих стран. Обе страны относятся к романо-германской правовой семье, где, как известно, основным

ституционности отдельных положений Конституции Республики Алтай и Федерального закона «Об общих принципах организации законодательных (представительных) и исполнительных органов государственной власти субъектов Российской Федерации» // СЗ РФ. 2000. № 25. Ст. 2728.

⁴ Половченко К.А. Конституционные основы экономического устройства Республики Сербия // Проблемы экономики и юридической практики. 2018. № 5. С. 138.

⁵ Там же. С. 139.

источником права является нормативный правовой акт. Тем не менее в России выраженным приемом законотворческой техники является систематизация законодательства, тогда как в Республике Сербия действуют только несколько кодифицированных законов и, в отличие от России, Земельного кодекса там нет. Но, с другой стороны, в России, помимо Земельного кодекса⁶, принято большое число иных законов о земле, причем как федерального, так и регионального уровня. В Республике Сербия законотворчество в этой сфере не столько многообразно и представлено, по сути, двумя большими законами: регулирующими порядок учета земельных участков как объектов недвижимости и правовой режим сельскохозяйственных земель⁷.

В рамках анализа международного сотрудничества двух стран в сфере земельных отношений нельзя не остановиться на вопросе предоставления земельных участков на имущественных правах иностранным лицам. В соответствии с земельным законодательством России иностранные лица могут обладать земельными участками на праве собственности и на праве аренды. Исключения составляют земли, находящиеся на приграничных с Россией территориях, перечень которых установлен Указом Президента Российской Федерации⁸, и земельные участки сель-

скохозяйственного назначения (речь о сельскохозяйственных угодьях как о самых ценных видах земель данной категории)⁹.

В упомянутом законе Республики Сербия о сельскохозяйственных землях определяется, что собственником земель сельскохозяйственного назначения не может быть иностранное физическое или юридическое лицо, исключение может быть установлено соглашением между европейскими сообществами и их государствами-членами и Республикой Сербия. Такая позиция является неотъемлемой частью европейских интеграционных процессов, в том числе обусловлена стремлением Республики Сербия войти в члены Европейского союза. Как видно, для российских компаний такая возможность законом не устанавливается.

Между тем отмечается, что договоры с Россией, Беларусью и Казахстаном касаются только отношений между двумя сторонами договора и в настоящий момент никак не вписаны должным образом в общий региональный евразийский контекст¹⁰. В сложившейся политико-правовой обстановке этот факт является объективной реальностью. Конечно, Россия сейчас находится вне процессов евразийской интеграции. Однако стоит высказать надежду, что международное, пусть и индивидуальное, сотрудничество между двумя го-

⁶ Земельный кодекс Российской Федерации от 25 октября 2001 г. № 136-ФЗ // СПС «Консультант-Плюс».

⁷ Закон «О межевании и земельном учете» // Сл. гласник СРС, бр. 11/76, 27/77, 21/78 и 24/84; Закон «О сельскохозяйственных землях» // Официальный вестник РС. № 62/2006, 65/2008, 41/2009, 112/2015, 80/2017, 95/2018; Сайт русской диаспоры Сербии. URL: <https://russian.rs/zakon> (дата обращения: 15.11.2024).

⁸ Указ Президента РФ от 9 января 2011 г. № 26 «Об утверждении перечня приграничных территорий, на которых иностранные граждане, лица

без гражданства и иностранные юридические лица не могут обладать на праве собственности земельными участками» // СЗ РФ. 2011. № 2. Ст. 268.

⁹ Федеральный закон от 24 июля 2002 г. № 101-ФЗ «Об обороте земель сельскохозяйственного назначения» // СЗ РФ. 2002. № 30. Ст. 3018.

¹⁰ Лисоволик Я.Д., Чиммирис Е.С. Сербия — ЕАЭС: перспективы интеграции в рамках зоны свободной торговли. Рабочая тетрадь № 37/2016 / гл. ред. И.С. Иванов; Российский совет по международным делам (РСМД). М.: НП РСМД, 2016. С. 18.

сударствами будет развиваться, в том числе в целях формирования для российских компаний благоприятного инвестиционного климата. Например, как отмечают специалисты, применительно к Кыргызстану и Армении в настоящий момент у Сербии действует режим наибольшего благоприятствования¹¹.

Тем не менее за годы налаживания дружественных связей между Россией и Республикой Сербией уже сложился достаточно обширный опыт взаимодействия в сфере земельных отношений. Так, сотрудничество между странами предполагает в ряде случаев и инфраструктурное обеспечение, в том числе предоставления земельных участков для реализации совместной деятельности. На основании этого, например, в ст. 11 Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии о сотрудничестве в нефтегазовой отрасли закреплено, что сербская сторона для реализации проектов в данной сфере обязуется выделить земельные участки, отвечающие целям и условиям реализации упомянутых проектов, и безотзывное предоставление в отношении указанных земельных участков таких прав, которые обеспечивают беспрепятственную реализацию этих проектов¹².

В статье 3 Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии о статусе российских воинских мемориалов на территории Республики

Сербии и сербских воинских мемориалов на территории Российской Федерации закрепляется, что стороны предоставляют друг другу в постоянное (бессрочное) и безвозмездное пользование участки земли под существующие или вновь обустраиваемые воинские мемориалы в соответствии с законодательством каждого из государств сторон¹³.

В соответствии со ст. 9 Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии об учреждении и условиях деятельности культурно-информационных центров стороны при необходимости содействуют друг другу в подборе земельных участков¹⁴.

Кроме того, для каждой из сторон актуален вопрос о формировании и совершенствовании системы землеустройства и учета земельных участков, которые являются важнейшими функциями государственного управления, направленными на обеспечение стабильного и цивилизованного функционирования рынка недвижимости государства. В этой связи дружественные государства также налаживают международное сотрудничество по обмену опытом. В 2024 г. Федеральная служба государственной регистрации, кадастра и картографии Российской Федерации (Росреестр) и Республиканская геодезическая служба Сербии

¹¹ Павловец Ю. ЕАЭС становится центром притяжения и вне постсоветского пространства // Ритм Евразии. 2016. 13 сентября.

¹² Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии о сотрудничестве в нефтегазовой отрасли. Заключено в г. Москве 25 января 2008 г. // Бюллетень международных договоров. 2008. № 7. С. 75–79.

¹³ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии о статусе российских воинских мемориалов на территории Республики Сербии и сербских воинских мемориалов на территории Российской Федерации (Заключено в г. Москве 10.04.2013) // СЗ РФ. 2015. № 11. Ст. 1580.

¹⁴ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии об учреждении и условиях деятельности культурно-информационных центров (Заключено в Белграде 19.10.2019) // Бюллетень международных договоров. 2022. № 2.

подписали меморандум о взаимопонимании и сотрудничестве, который, как отмечается, «открывает новые возможности для укрепления связей в сфере землеустройства, кадастрового учета, регистрации прав на недвижимость, геодезии, картографии и инфраструктуры пространственных данных»¹⁵. Данный документ предполагает не только сотрудничество по вопросам цифровизации данной сферы общественных отношений, но и разработку совместных образовательных программ. Результаты такого взаимодействия, безусловно, станут ценным опытом для совершенствования механизма землеустройства и государственного учета земельных ресурсов как незаменимой основы хозяйственной деятельности и развития экономики двух стран.

Как представляется, указанными вопросами не исчерпываются перспективы сотрудничества между двумя странами в сфере земельных отношений. Важными направлениями взаимодействия в данной сфере могут

выступать отношения в сфере эколого-правовой охраны земель, использование земель лесного фонда, оборот земель сельскохозяйственного назначения и др.

Однако высшей степенью доверия между государствами, которое в перспективе могли бы совместно реализовать Россия и Республика Сербия, является взаимообмен земельными участками с установлением легальных прав на них для иностранного дружественного государства по аналогии с соглашениями, заключаемыми с Республикой Беларусь¹⁶.

Таким образом, сотрудничество между Россией и Республикой Сербия в сфере земельных отношений развивается не только по линии предоставления земельных участков в качестве инфраструктуры для реализации совместных проектов, но и в качестве отдельной самостоятельной сферы международных интересов, что говорит о важности сферы земельных отношений для развития и укрепления международных связей.

¹⁵ Россия и Сербия укрепляют сотрудничество в сфере геодезии, картографии и пространственных данных // Официальный сайт Росреестра РФ. URL: <https://rosreestr.gov.ru/press/archive/rossiya-i-serbiya-ukreplyayut-sotrudnichestvo-v-sfere-geodezii-kartografii-i-prostranstvennykh-danny/> (дата обращения: 15.11.2024).

¹⁶ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о взаимной передаче в собственность земельных участков и об аренде земельных участков (Заключено в г. Минске 28.05.2009) // СЗ РФ. 2010. № 47. Ст. 6041.

Литература

1. Лисоволик Я.Д. Сербия — ЕАЭС: перспективы интеграции в рамках зоны свободной торговли. Рабочая тетрадь № 37/2016 / Я.Д. Лисоволик, Е.С. Чимирис ; главный редактор И.С. Иванов. Москва : НП РСМД, 2016. 28 с.
2. Павловец Ю. ЕАЭС становится центром притяжения и вне постсоветского пространства / Ю. Павловец // Ритм Евразии. 2016. 13 сентября.
3. Половченко К.А. Конституционные основы экономического устройства Республики Сербия / К.А. Половченко // Проблемы экономики и юридической практики. 2018. № 5. С. 138–142.

80 лет назад: действия дунайской флотилии СССР в белградской операции

Антич Бошко,
контр-адмирал в отставке
avtor@lawinfo.ru

В статье описываются важные события военной кампании Великой Отечественной войны, происходившие осенью 1944 года на территории Румынии и Югославии. Основная мысль статьи заключается в необходимости координации действий между советскими войсками и Народно-освободительной армией Югославии для успешного выполнения стратегических задач по освобождению восточных регионов Югославии и Белграда от оккупационных немецких и венгерских сил.

Ключевые слова: Великая Отечественная война, Вторая мировая война, Румыния, Болгария, Югославия, Белград, флотилия, Народно-освободительная армия, Советская армия.

80 Years Ago: Actions of the Dunay Fleet of the USSR in the Belgrade Operation

Boško Antić
Retired Rear Admiral

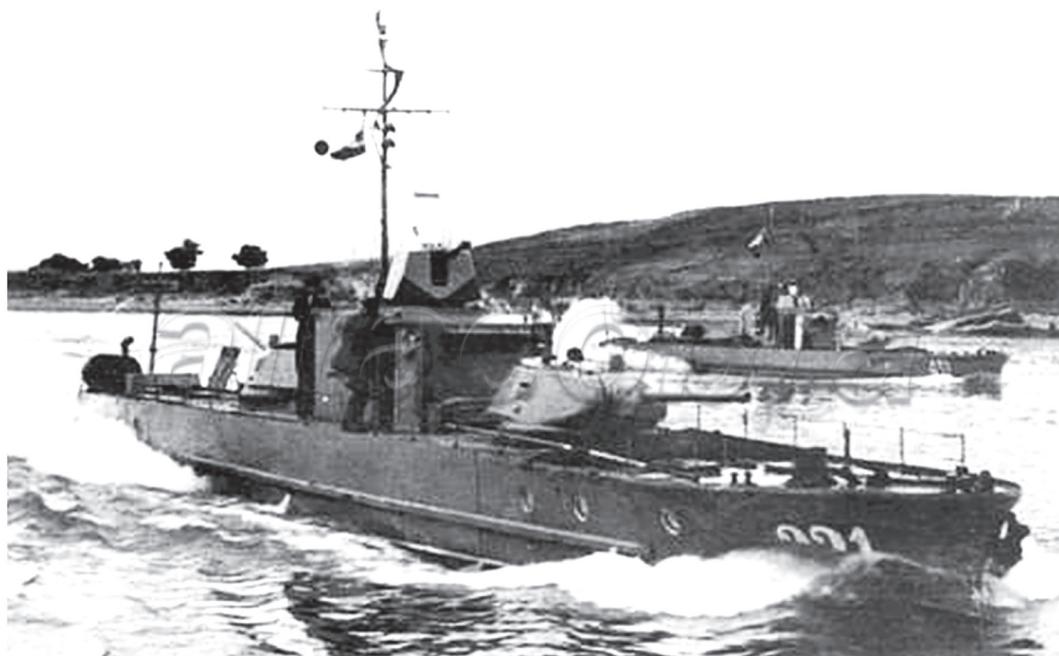
The article describes important events of the military campaign of the Great Patriotic War that took place in the fall of 1944 in Romania and Yugoslavia. The central idea of the article lies in the need for coordination of actions between the Soviet troops and the People's Liberation Army of Yugoslavia for successful accomplishment of strategic tasks of liberation of the eastern regions of Yugoslavia and Belgrade from the occupation by the German and Hungarian forces.

Keywords: Great Patriotic War, World War II, Romania, Bulgaria, Yugoslavia, Belgrade, fleet, People's Liberation Army, Soviet Army.

Во второй половине сентября 1944 года в ходе боевых действий в Румынии и Болгарии командование Дунайской флотилии приняло ряд мер по налаживанию непрерывного сотрудничества с частями 3-го Украинского фронта. Бригада бронекатеров, отряд тральщиков и отряд обеспечения расположилась в г. Калафат (сейчас Румыния).

28 сентября было достигнуто соглашение о совместном участии Красной армии и Народно-освободительной армии Югославии (НОАЮ) в освобождении восточных регионов Югославии и Белграда. По этому поводу агент-

ство ТАСС выступило с заявлением, в котором, среди прочего, говорилось: «Несколько дней назад советское командование, в интересах развития боевых действий против немецких и венгерских войск в Венгрии, обратилось к Национальному комитету освобождения Югославии и Верховному штабу Народно-освободительной армии (НОА) и Партизанских отрядов Югославии (ПОЮ) с просьбой дать согласие на временный ввод советских войск на югославскую территорию, граничащую с Венгрией. Советское командование обещало тогда, что советские

Речные бронекатера Дунайской флотилии СССР

войска будут выведены из Югославии после выполнения своих оперативных задач».

Концентрация частей 3-го Украинского фронта на восточном берегу реки Тимок закончилась 28 сентября 1944 года, а на левом берегу немцы организовали сильные пункты сопротивления в населенных пунктах Радуевац, Прахово, Неготин, Рготина и Штубик и этим перекрыли Дунай и дорогу на Белград. Чтобы обеспечить дальнейшее проникновение, Дунайской флотилии было поручено высадить десант в населенных пунктах Радуевац и Прахово, занять причалы и помешать отходу противника прибрежными дорогами.

В высадке в Радуеваце участвовал десантный отряд из трех бронекатеров, а огневую поддержку оказывал отряд кораблей из трех бронекатеров. Оба отряда должны были одновременно прорваться в Радуевац и выса-

дить усиленную роту у причала. Двадцать девятого сентября в 02:40 отряд катеров для артиллерийской поддержки вышел из района Варфу и в 03:00 занял огневые позиции по левому берегу Дуная на 845 км. В это время выдвинулся десант, а когда приблизился к линии фронта, то отряд для артиллерийской поддержки открыл огонь по будущему месту высадки. Когда десантный отряд прорвался через устье реки Тимок, огонь кораблей обеспечения перекинулся на причал Радуеваца, а затем катера высадили десант. Противник не оказал никакого сопротивления, поэтому очень быстро десант освоил место высадки, и к 06:30 утра Радуевац был полностью освобожден.

К концу дня 29 сентября части 68-го стрелкового корпуса прибыли на подступы к Неготино и Прахово, где в Прахово должен был быть ликвидирован немецкий укрепленный пункт, имев-

Личный состав 369-го отдельного Керченского Краснознаменного батальона морской пехоты Дунайской военной флотилии в ходе десантной операции. Август 1944 г.

ший сильную противодесантную оборону. К этому причалу было трудно подойти из-за неблагоприятных условий навигации, потому что 6 сентября, когда немцы отступали по Дунаю, там были потоплены десятки транспортных судов. Было решено высаживать десант днем 30 сентября.

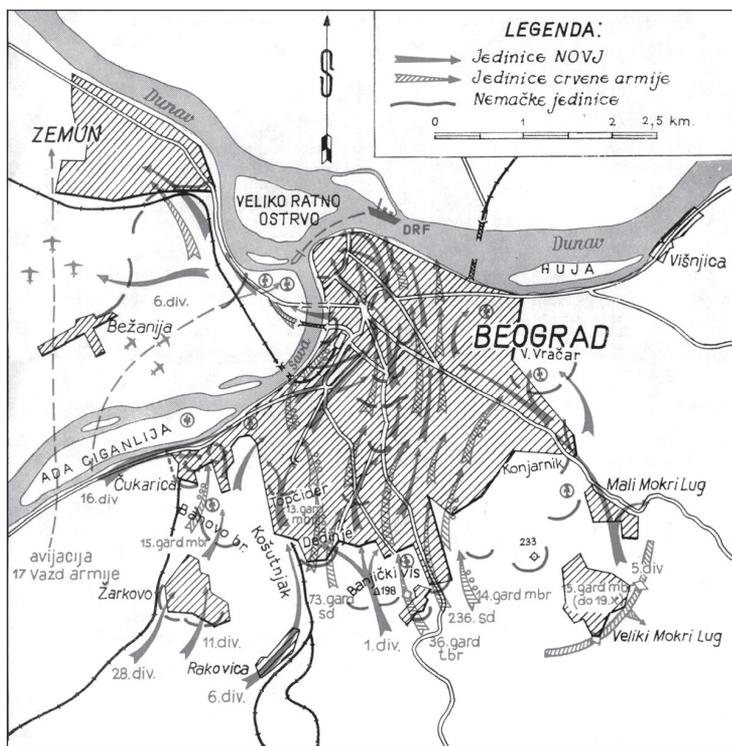
В ночь с 29 на 30 сентября разведывательный отряд флотилии провел разведку водного пути между затонувшими объектами, моторными и обычными катерами, и обнаружил наиболее подходящее место для высадки.

В 17:15 часов 30 сентября в районе Груи на два бронекатера погрузились 60 бойцов роты морской пехоты и отплыли в Прахово под охраной двух бронекатеров. Перед ними шел катер разведывательного отряда, который показывал им место высадки. При под-

держке артиллерии других бронекатеров и отряда береговой поддержки, преодолевая сопротивление вражеской артиллерии с берега, бронекатера достигли места для десантирования и в период с 17:55 до 18:01 высадили десант, который тут же бросился в атаку на Прахово. Его действия поддерживались бронекатерами и артиллерией отряда береговой поддержки, а коррекция осуществлялась с наблюдательного поста, расположенного в боевом порядке на месте высадки десанта. В 19:40 десант прорвался в Прахово, которое было освобождено через 50 минут.

30 сентября Неготин, Штубик и Прахово были освобождены, а на берегу Дуная слились силы 68-го и 75-го стрелковых корпусов.

В период с 1 по 8 октября Дунайская флотилия сосредоточила свои корабли

Белградская операция

в Турн-Северине, откуда необходимо было форсировать Железные ворота и прорваться в район устья р. Моравы. В прорыве через Джердап большую помощь оказали югославские лодчаны, и уже 12 октября было принято решение о взаимодействии Дунайской флотилии с силами, которые пробивались в направлении Смедерево и Белграда. Задача состояла в том, чтобы артиллерийским огнем и высадкой десанта с целью ликвидации точек сопротивления предотвратить отвод вражеских частей к Белграду по дорогам вдоль правого берега Дуная.

На рассвете 14 октября бригада бронекатеров была сосредоточена на огневых позициях позади острова Смедеревска-Ада. На южном берегу острова находился наблюдательный пост, который позволял бронекатерам точно

Адмирал Горшков, командир Дунайской флотилии во время Белградской операции

Моряки Дунайской флотилии на улицах Белграда (Белградская операция — 20 октября 1944 г., Военно-исторический институт)

обстреливать Смедерево. В течение 14 и 15 октября бронекатера оказывали систематическую поддержку частям 75-го корпуса и уничтожали огневые точки противника на берегу. В тот же день катера несколько раз проникали на пристань для разведки и при этом открывали огонь.

15 октября части 74-й стрелковой дивизии при поддержке бронекатеров прорвались на восточную окраину Смедерево, а затем флотилия получила приказ высадить десант западнее Смедерево и тем самым перерезать береговую коммуникацию Смедерево — Белград. В 21:20 катера десантного отряда сосредоточились в 4 километрах вниз по течению от Смедерево, а катера отряда поддержки заняли огневые позиции у острова Смедеревска-Ада. В течение дня в Смедерево прорвался

один бронированный катер и раскрыл расположение обороны противника, а с наступлением темноты там высадились две группы разведчиков. Когда на окраине города разгорелся бой, бронекатера, преодолевая огонь артиллерии и минометов с берега, прорвались по Дунаю и посреди ночи высадились в одном километре вверх по течению от Смедерево. Затем был проведен обстрел огневых точек врага на пристани с целью отвлечения внимания от десанта, который продвигался по дороге Смедерево — Гроцка. Все попытки противника отбросить десант в Дунай оставались безуспешными, а бронекатера и артиллерия Отряда береговой поддержки били по всем целям, указанным им командиром десантников. Смедерево вскоре освободили, а немцы отступили из Гроцка.

Предстоял прорыв к Белграду. Этот прорыв был очень трудным, потому что немцы держали оборону правого берега, а Дунай был полон мин. Времени на подготовку прорыва было очень мало.

15 октября в 21:10 восемь бронекатеров вышли из бухты из-за острова Смедеревска-Ада и без боя вдоль левого берега достигли бухты Иваново, где провели маскировку. Днем 17 октября корабли заняли огневые позиции у полуострова Ада-Хуя. Первой задачей было перекрыть движение противника по мосту через реку Сава в направлении на Земун с одновременной поддержкой подразделений, действующих в восточной части города, а затем высадить десант на острове Велико-Ратно.

Проникновение бронекатеров к острову Велико-Ратно было затруднено, поскольку разрушенная часть моста в сторону Панчево перекрывала водный путь. В течение 18 и 19 октября бронекатера и батареи систематически обстреливали артиллерийским огнем цели, на которые указывали им подразделения сухопутной армии. Они держали под огнем дорогу Белград — Земун и остров Велико-Ратно.

Первым под железнодорожным мостом прорвался отряд бронекатеров лейтенанта Соколова и занял позиции за островом Велико-Ратно. Затем прорвался и второй отряд. Оба отряда сражались с частями, отступающими из Белграда в направлении Земуна. 20 октября Белград был освобожден, и в течение следующих двух дней бри-

гада бронекатеров осуществляла поддержку частей, которые сражались за Земун.

По старинной русской традиции подразделения, отличившиеся в бою, награждаются медалями и почетными наименованиями. За исключительный вклад и храбрость в боях за Белград некоторые подразделения получили в свое название слово «белградский». Одна из них — Первая белградская дивизия речных бронекатеров.

После окончания боев за освобождение Белграда Дунайская флотилия была разделена на две части. Часть кораблей направилась на север и присоединилась к основным русским войскам в Венгрии, а часть осталась для поддержки партизан и продолжения борьбы за освобождение Югославии. Одним из особо сложных сражений стала высадка десанта в Вуковар. До лета 1953 года дивизия была дислоцирована в Вене, а затем была перебросена на Украину, в Измаил, а оттуда в 1995 году в Крым. Из Севастополя она была передислоцирована в Каспийское море.

Дивизия вошла в состав бригады по охране акватории, и после последней реорганизации почетное звание «белградский» было перенесено на более крупное подразделение — на всю бригаду. Именно поэтому ВМФ России сейчас имеет в составе Каспийской флотилии 327-ю Белградскую бригаду. Сегодня Белградская бригада входит в состав Каспийской флотилии, которая нанесла огромные потери террористам в Сирии.

Правовое регулирование электронной торговли в России и Сербии

Батрова Татьяна Александровна,

профессор кафедры гражданского и предпринимательского права
Всероссийского государственного университета юстиции (РПА Минюста России),
доктор юридических наук, доцент
batrovatiana@yandex.ru

В статье проводится сравнительный анализ законодательства России и Сербии в сфере регулирования электронной торговли, включая вопросы определения правового положения ее участников, требования к предоставлению информации, особенности заключения договоров, ответственности и т.п. Автором констатируется, что в обоих правовых порядках не сложилось законодательства, которое давало бы ответы на все вопросы, возникающие в рассматриваемой сфере. Перспективы его дальнейшего развития связываются с регулированием инфраструктуры электронной торговли, детализацией механизма совершения сделки, включая возможность оперативного отказа от ее совершения, регламентацией внесудебного разрешения возникающих при осуществлении электронной торговли споров с учетом технических возможностей для этого.

Ключевые слова: электронная торговля, владелец агрегатора информации, заключение договора, защита прав потребителей, ответственность.

Legal Regulation of E-Commerce in Russia and Serbia

Tatyana A. Batrova

Professor of the Department of Civil and Entrepreneurial Law
of the All-Russian State University of Justice (RLA of the Ministry of Justice of Russia)
LL.D., Associate Professor

The article provides a comparative analysis of the legislation of Russia and Serbia in the field of regulation of electronic commerce, including issues of determining the legal status of its participants, requirements for the provision of information, features of concluding contracts, liability, etc. The author states that in both legal systems there is no legislation that would provide answers to all questions arising in this area. The prospects for its further development are associated with the regulation of the e-commerce infrastructure, the details of the transaction mechanism, including the possibility of operational refusal to commit it, the regulation of out-of-court resolution of disputes arising during the implementation of e-commerce, taking into account the technical capabilities for this.

Keywords: electronic commerce, information aggregator owner, contract conclusion, consumer protection, responsibility.

Цифровизация экономики, затронув все сферы общественной жизни, существенным образом трансформировала торговую деятельность, создав новый формат взаимодействия продавцов и покупателей. Это, в свою очередь, потребовало выработки новых подходов к ее правовому регулирова-

нию. Причем поиск оптимальных моделей его осуществления продолжается до сих пор. Особенно это актуально для России, где законодательство об электронной торговле представляет собой крайне разрозненную совокупность правовых норм, регулирующих лишь некоторые аспекты ее

осуществления, несмотря на неоднократные попытки принятия соответствующего нормативного правового акта¹, которые в настоящее время преимущественно сводятся к совершенствованию правовой основы функционирования маркетплейсов². В этих условиях особый интерес представляет изучение зарубежного опыта правового регулирования складывающихся в рассматриваемой сфере общественных отношений, в частности законодательства Сербии, где Закон об электронной торговле был принят 2 июня 2009 г. (далее — Закон об электронной торговле)³, хотя, как отмечает Драго Ль. Дивляк, принятие национальных за-

конов само по себе не решает проблему правовой неопределенности в этой области. Противоречивые национальные правила, даже если они внутренне согласованы, представляют собой почти такую же большую проблему для глобального электронного товарооборота, как и полное отсутствие правил⁴. Однако без анализа правового опыта различных государств гармонизация нормативного регулирования в этой сфере вряд ли осуществима.

Многообразие способов использования сети Интернет для организации продажи товаров неизбежно требует определения предмета регулирования соответствующего правового акта, которое, очевидно, должно вытекать из трактовки законодателем самого понятия электронной торговли. В российском Законопроекте № 568223-8 такая попытка предпринята, хотя определение электронной торговли исключительно как особого формата розничной купли-продажи товаров представляется слишком узким, поскольку, исходя из сущностных характеристик последней, закрепленных в ст. 492 Гражданского кодекса Российской Федерации⁵ (далее — ГК РФ), не может распространяться на случаи приобретения товаров для использования в предпринимательской деятельности. Подобный подход базируется на фактически существующем представлении о необходимости регулирования деятельности владельцев

¹ См.: Проект Федерального закона № 310163-4 «Об электронной торговле» (внесен депутатом Государственной Думы ФС РФ В.Я. Комиссаровым в 2006 г.) ; Проект Федерального закона № 136018-4 «Об электронной торговле» (внесен депутатами Государственной Думы ФС РФ В.Я. Комиссаровым, К.В. Ветровым, А.Н. Хайрулиным 31.01.2005) ; Проект Федерального закона № 132754-4 «Об электронной торговле» (внесен депутатами Государственной Думы ФС РФ В.Л. Горбачевым, В.А. Язевым 24.01.2005) ; Проект Федерального закона № 47432-3 «Об электронной торговле» (внесен депутатом Государственной Думы ФС РФ В.Я. Комиссаровым 12.01.2001) ; Проект Федерального закона № 11081-3 «Об электронной торговле» (ред., внесенная в ГД ФС РФ, текст по состоянию на 03.10.2000) // СПС «КонсультантПлюс».

² См.: Проект Федерального закона № 445923-8 «О внесении изменений в Федеральный закон “Об основах государственного регулирования торговой деятельности в Российской Федерации” и в статьи 12 и 18 Закона Российской Федерации “О защите прав потребителей”» (ред., внесенная в ГД ФС РФ, текст по состоянию на 25.09.2023) ; Проект Федерального закона № 568223-8 «О государственном регулировании торговой деятельности агрегаторов информации о товарах в Российской Федерации и о внесении изменений в Федеральный закон “Об основах государственного регулирования торговой деятельности в Российской Федерации”» (ред., внесенная в ГД ФС РФ, текст по состоянию на 05.03.2024) (далее — Законопроект № 568223-8). URL: <https://sozd.duma.gov.ru>

³ См.: Закон о elektronskoj trgovini, 02.06.2009 (izm. 22.07.2019). URL: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskoj_trgovini.html

⁴ Дивляк Д.Ль. Хармонизација правила о електронској трговини и право Србије // Зборник радова Правног факултета у Новом Саду. 2018. Vol. 52. Br. 33. С. 911. doi:10.5937/zrpfns52-18796

⁵ Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ // СПС «КонсультантПлюс».

агрегаторов информации о товарах и услугах в целях защиты потребителей, что и предопределило локализацию соответствующих норм, содержащихся в Законе РФ от 7 февраля 1992 г. № 2300-1 «О защите прав потребителей» (далее — Закон о защите прав потребителей)⁶. Положения статьи 4 Закона об электронной торговле в этом смысле выглядят более логично, поскольку не ограничивают соответствующие отношения форматом розничной купли-продажи, оговаривая, что его нормы «применяются и к вопросам защиты прав потребителей, если они более благоприятны для него». Соответственно, он регулирует условия и порядок предоставления услуг информационному сообществу, обязанности по информированию пользователей услуг, правовой режим коммерческих сообщений, правила заключения договора в электронном виде, ответственность поставщика услуг информационного общества, надзор и нарушения (ст. 2). Пользователем таких услуг признается любое физическое лицо, физическое лицо, зарегистрированное для осуществления определенной деятельности в соответствии с законом, или юридическое лицо, которое в силу профессиональных или иных целей пользуется этими услугами (ст. 3).

В этом смысле формулировка предмета регулирования в российском законопроекте № 568223-8 выглядит крайне неудачно, особенно в свете использования сочетания «деятельность агрегаторов информации о товарах», притом что сами разработчики проек-

та определяют агрегатор как программу для ЭВМ, а далее по тексту все же говорят о владельце агрегатора, что соответствует и ныне существующему законодательному подходу, представленному в Законе о защите прав потребителей (ст. 2).

Следует отметить, что круг субъектов, вовлеченных в электронное взаимодействие при совершении сделок купли-продажи, определяется в рассматриваемых правопорядках по-разному. Сербский законодатель последовательно выстраивает его по модели возмездного оказания услуг, избегая введения понятий, обусловленных спецификой совершения сделок в сети Интернет.

Действующее российское законодательство пошло по другому пути, выделяя фигуру владельца агрегатора информации о товарах (услугах), статус которого, впрочем, определен недостаточно четко. Из определения, данного в Законе о защите прав потребителей, можно сделать вывод о том, что он фактически выполняет функцию организатора торговли, поскольку предоставляет потребителю возможность одновременно ознакомиться с предложением продавца о заключении договора купли-продажи товара, заключить с ним договор купли-продажи, а также произвести предварительную оплату такого товара путем наличных расчетов либо перевода денежных средств владельцу агрегатора в рамках применяемых форм безналичных расчетов. При этом он не является агентом для сторон сделки, что не мешает называть владельца агрегатора информации посредником в более широком понимании данного

⁶ Закон РФ от 7 февраля 1992 г. № 2300-1 (ред. от 08.08.2024) «О защите прав потребителей» // СЗ РФ. 1996. № 3. Ст. 140.

термина⁷. Иногда можно встретить довольно парадоксальное заявление о том, что с экономической точки зрения их деятельность является посредничеством, хотя ее правовая квалификация будет иной, в том числе потому, что соответствующая организация создает инфраструктуру, позволяющую производителям и потребителям заключать договоры разного типа друг с другом⁸. Интересно то, что суды, определяя роль владельца агрегатора в электронной торговле, говорят о нем как об информационном посреднике⁹, не вкладывая в это понятие характеристики, присущие сторонам посреднических договоров. В Законопроекте № 568223-8 законодатель также избегает непосредственного определения функции владельца агрегатора, однако из системного толкования понятия «организация электронной торговли» и характеристик владельца агрегатора информации о товарах можно сделать вывод о том, что последний именно организует торговлю, хотя может оказывать услуги, содействующие продвижению товара.

Одним из ключевых моментов в правовом регулировании электронной торговли является вопрос о предоставлении информации о продавце, предлагаемом товаре, порядке его приобретения и т.п. Согласно статьям 7 и 8 Закона об электронной торговле

коммерческое сообщение должно быть четко идентифицировано как таковое в момент его получения пользователем, содержать указание на его отправителя, позволяющее его установить, а в случае указания цены содержать указание на то, включены ли в эти цены расходы на доставку, иные расходы, включая налоги и пр. В случае размещения рекламного сообщения оно должно идентифицироваться как таковое. Кроме того, оговаривается, что отправка коммерческого сообщения в электронном виде разрешена только с предварительного согласия лица, которому оно предназначено. В российском Законе о защите прав потребителя вопрос об объеме предоставляемой информации решается на общих основаниях (ст. 10).

Принципиальным в рассматриваемых случаях является вопрос об ответственности владельца агрегатора (поставщика услуг) за предоставление недостоверной информации. В обоих правовых порядках она ограничивается случаями, когда указанное лицо так или иначе участвовало в ее формировании либо не соблюдало правила обращения с ней (ст. 15–19 Закона об электронной торговле, ст. 12 Закона о защите прав потребителей). Одновременно сербский законодатель уточняет, что поставщик информационных услуг не обязан проверять данные, которые он хранил, передавал или предоставлял, т.е. изучать обстоятельства, которые могли бы указывать на незаконные действия пользователей услуг. Вместе с тем он должен уведомить компетентный государственный орган, если обоснованно подозревает, что, используя сервис, его пользователь

⁷ См.: Хугаева Д.И. Правовое регулирование коммерческого посредничества цифровых платформ и экосистем // Юрист. 2022. № 6. С. 24.

⁸ См.: Иванов А.А. Бизнес-агрегаторы и право // Закон. 2017. № 5. С. 152.

⁹ См.: Определение Верховного Суда РФ от 3 июня 2022 г. № 305-ЭС22-9062 по делу № А40-26921/2021 ; Постановление Суда по интеллектуальным правам от 21 августа 2024 г. № С01-1157/2024 по делу № А40-43062/2023 // СПС «КонсультантПлюс».

совершает незаконные действия либо предоставил недопустимую информацию, а также без промедления, но не позднее, чем в течение двух рабочих дней со дня получения акта уполномоченного органа удалить незаконный контент (ст. 20).

В целом содержание Закона об электронной торговле показывает, что его концепция преимущественно связана с определением и установлением правил, обусловленных предоставлением услуг информационному обществу, отражая подход, позаимствованный из законодательства ЕС¹⁰. В то же время наиболее значимые аспекты заключения и исполнения договора купли-продажи, заключаемого в сети Интернет, нашли свое закрепление. Прежде всего, законодатель указал на принципиальную возможность заключения договора в электронном виде и недопустимость его оспаривания лишь по тому основанию, что он составлен в электронной форме (ст. 9), а также закрепил характеристики договоров, не позволяющие применять к ним рассматриваемый закон.

Достаточное внимание было уделено и организационным аспектам взаимодействия сторон, которое предполагает заключение договора предоставления услуг информационного общества, чему должно предшествовать предоставление потенциальному пользователю услуг информации в четкой, понятной и недвусмысленной форме о порядке заключения такого договора, его условиях, общих условиях ведения бизнеса, если они являются неотъемлемой частью до-

говора, кодексах поведения, в соответствии с которыми действуют поставщики услуг, а также технических средств для выявления и исправления неверного ввода данных в сообщение перед его отправкой (ст. 12). При этом особое внимание уделяется обеспечению доступности соответствующих сведений. Попытка установить требования к договору об оказании услуг агрегатора информации о товарах предпринята и в Законопроекте № 568223-8. Вместе с тем нельзя не отметить, что он ориентирован лишь на регулирование отношений с продавцом товаров, которому, соответственно, оказываются услуги, связанные с обеспечением возможности размещения им предложения о заключении договора купли-продажи в отношении определенного товара с покупателем, заключения с покупателями договоров купли-продажи, а также получения оплаты указанного товара с использованием агрегатора информации о товарах.

Особое значение имеют положения, определяющие момент заключения договора в электронной форме, который в Сербии связывается с моментом получения электронного сообщения, содержащего заявление участника торговли о принятии предложения. При этом оговаривается, что оферта и акцепт, а также другие заявления, сделанные в электронном виде, считаются полученными, когда лицо, которому они адресованы, может получить к ним доступ (ст. 15 Закона об электронной торговле). Во всех остальных, не урегулированных данным законом аспектах, к юридическим отношениям, возникшим в результате или в связи

¹⁰ См.: Дивляк Д.Ль. Указ. соч. С. 918.

с договорами, заключенными в электронном виде, применяются правила, регулирующие обязательственные отношения (ст. 4), что указывает на специальный характер содержащихся в нем норм, появление которых было вызвано внедрением электронных технологий.

В российском законодательстве вопрос о моменте заключения договора при дистанционном способе продажи товара с использованием сети Интернет связывается с моментом получения продавцом сообщения о намерении покупателя заключить договор розничной купли-продажи. Пункт 14 Правил продажи товаров по договору розничной купли-продажи, утвержденных Постановлением Правительства РФ от 31 декабря 2020 г. № 2463¹¹, дополнительно обязывает продавца предоставлять потребителю подтверждение заключения договора розничной купли-продажи на условиях оферты, которая содержит существенные условия этого договора, после получения продавцом сообщения потребителя о намерении заключить договор розничной купли-продажи, которое должно содержать номер заказа или иной способ идентификации заказа и позволяет потребителю получить информацию о заключенном договоре розничной купли-продажи и его условиях.

Значимой при осуществлении электронной торговли закономерно признается и защита персональных данных, правовая регламентация которой в обоих правовых порядках выведена за рамки положений об электронной тор-

говле. Вместе с тем нельзя не отметить закрепление в ч. 4 ст. 16 Закона о защите прав потребителя некоторых превентивных мер, направленных на сокращение практики использования соответствующих сведений. В частности, отказ потребителя предоставить персональные данные, за исключением случаев, когда такая обязанность предусмотрена законодательством или непосредственно связана с исполнением договора, не может служить основанием для отказа в заключении, исполнении, изменении или расторжении договора с ним. Необоснованный отказ продавца (владельца агрегатора) от заключения договора по этому основанию влечет за собой административную ответственность (п. 7 ст. 14.8 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях¹²).

За рамки закона об электронной торговле выведены и связанные с ней вопросы защиты конкуренции. В России соответствующие положения также содержатся в антимонопольном законодательстве, где поднимается вопрос о сетевом эффекте, дающем возможность оказывать решающее влияние на общие условия обращения товара на товарном рынке, на котором сделки совершаются посредством цифровой платформы, и (или) устранять с него других хозяйствующих субъектов, и (или) затруднять им доступ на этот товарный рынок.

В целом можно констатировать, что в обоих правовых порядках не сложилось законодательства, которое давало бы ответы на все вопросы, возникающие

¹¹ Постановление Правительства РФ от 31 декабря 2020 г. № 2463 (ред. от 17.05.2024) // СЗ РФ. 2021. № 3. Ст. 593.

¹² Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. № 195-ФЗ // СПС «КонсультантПлюс».

в рассматриваемой сфере. Прежде всего, явно недостаточное внимание уделяется регулированию инфраструктуры электронной торговли, самому механизму совершения сделки, включая возможность оперативного отказа от ее совершения, внесудебному разрешению споров, что, впрочем, характерно для многих государств, хотя имеются и примеры обратного. В частности, в КНР значительное внимание уделяется определению правового статуса операторов электронной торговли и операторов платформ электронной коммерции, а также внесудебному **урегулированию споров в области электронной торговли**¹³. В контексте защиты прав потребите-

лей нередко делается акцент на «периоде охлаждения», в течение которого возможен отказ от договора без негативных последствий, а для защиты интересов участников информационного взаимодействия в ЮАР определяются пределы ответственности провайдеров, в том числе при хостинге и кэшировании¹⁴.

Тем не менее разработка и принятие ныне действующих норм стали значимым шагом в создании правовой основы для развития электронной торговли, совершенствование которой, очевидно, будет осуществляться с учетом реальных потребностей этого своеобразного рынка.

¹³ См.: Electronic Commerce Law of the People's Republic of China, August 31, 2018. URL: http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/2018-08/31/c_697283.htm

¹⁴ См.: Electronic Communications and Transactions Act, № 25 of 2002. URL: <https://www.gov.za/documents/electronic-communications-and-transactions-act>

Литература

1. Иванов А.А. Бизнес-агрегаторы и право / А.А. Иванов // Закон. 2017. № 5. С. 145–156.
2. Хугаева Д.И. Правовое регулирование коммерческого посредничества цифровых платформ и экосистем / Д.И. Хугаева // Юрист. 2022. № 6. С. 22–28.

References

1. Дивљак Д.Љ. Хармонизација правила о електронској трговини и право Србије / Д.Љ. Дивљак // Зборник радова Правног факултета у Новом Саду. 2018. Vol. 52. Br. 33. С. 909–924. DOI: 10.5937/zrpfns52-18796

Значение Сербии для развития Демидовых в качестве ведущих российских государственных деятелей (по документам Государственного архива Свердловской области и Российского государственного архива древних актов)

Вербицкая Татьяна Владимировна,

научный сотрудник Государственного архива Свердловской области
aquitania-17@yandex.com

Работа посвящена изучению влияния, которое Сербия оказала на укрепление ведущими уральскими горнозаводчиками Демидовыми своих позиций как ведущих фигур политической и экономической арены России. Установлено, что глубокая оценка геополитического положения Сербии в качестве основы для продвижения ими по карьерной лестнице способствовала дипломатической карьере Демидовых, налаживанию ими торговых связей. При проведении исследования автор опирался на метод геополитического анализа при характеристике влияния Сербии на укрепление Демидовыми своих позиций на государственной службе; метод системного анализа позволил выделить ключевые направления указанного влияния. В результате проведения исследования автор приходит к выводу, что глубокое понимание роли и значения Сербии Демидовыми позволило им ориентироваться в политике западных держав и достойно представлять интересы России в Европе.

Ключевые слова: дипломатические отношения, политические связи, государственная служба, путешествие, геополитическое значение, оборона, пожертвования.

The Significance of Serbia for the Development of the Demidovs as Leading Russian Statesmen (Based on Documents from the State Archive of Sverdlovsk Region and the Russian State Archive of Ancient Acts)

Tatyana V. Verbitskaya

Research Scientist of the State Archive of Sverdlovsk Region

The work is devoted to the study of the influence that Serbia had on the strengthening of the leading Ural mining Demidovs of their positions as leading figures in the political and economic arena of Russia. It is established that a deep assessment of Serbia's geopolitical position as a basis for their advancement on the career ladder contributed to the Demidovs' diplomatic career and the establishment of trade relations between them. In conducting the study, the author relied on the method of geopolitical analysis in characterizing the influence of Serbia on the strengthening of Demidov's position in the civil service; the method of system analysis made it possible to identify the key areas of this influence. The author comes to the conclusion that the deep understanding of the role and importance of Serbia by the Demidovs allowed them to navigate the politics of Western powers and adequately represent Russia's interests in Europe.

Keywords: diplomatic relations, political relations, public service, travel, geopolitical significance, defense, donations.

Сербия как государство, расположенное в центральной части Балканского полуострова, имеет важное геостратегическое положение, всегда имела весомое значение в рамках обсуждения повестки дня в мировой политике, будучи зоной пересечения интересов влиятельных держав — России, Австрии и Турции. Немалую роль Балканы в целом и Сербия как жемчужина полуострова также сыграли и в жизни российских семей, представители которых сумели добиться немалого веса в обществе и в государственной службе. К числу таких семей можно отнести ведущих государственных и общественных деятелей, меценатов, горнозаводчиков Демидовых.

Следует отметить, что значение Сербии в истории России неоченимо и не утрачивает актуальности, что позволяет установить анализ работ исследователей¹. Глубокое внимание уделяется также влиянию Балканского полуострова на судьбы разных категорий населения России².

¹ Колот Б. Балканская политика Турции и США в рамках кризисов в Боснии и Косово // Клио. 2020. № 10 (166). С. 44–51; Харичкин И.К., Шамаров П.В. Гуманитарная деятельность как мягкая геополитическая сила современной России // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Общественные науки. 2021. № 1 (842). С. 35–52; Шабловский В.С. Республика Сербская: современные политические реалии и перспективы // Вопросы национальных и федеративных отношений. 2021. Т. 11. № 2 (71). С. 631–639.

² Мамедов И.М. Балканы на перекрестке интересов Европейского союза и Турции // Современная Европа. 2022. № 1 (108). С. 61–72; Учаева Н.А., Учаев А.Н. К вопросу об участии российских дипломатов в урегулировании македонского вопроса в период Балканских войн 1912–1913 гг. // Наука и общество. 2019. № 3 (35). С. 131–137; Ратушняк И.О. Проблема безопасности на Балканах: взгляд из Италии и России (конец XX — начало XXI в.) // Историческая и социально-образовательная мысль. 2016. Т. 8. № 1–2. С. 93–101.

Изучение документов, содержащихся в ГАСО и РГАДА, позволяет выделить 3 основных аспекта значения Сербии в истории рода Демидовых.

1. Экономическое — налаживание поставок товаров из владений Демидовых в Крыму через Сербию в Константинополь. Так, Николай Никитич Демидов явился основоположником создания в Крыму Демидовки, имения, в котором он привлек из Италии мастеров по культивированию растений и осуществлял эксперименты по выведению новых сортов культур.

2. Получение опыта дипломатической службы (так, работа с сербскими газетами и публикация в них материалов, содействующих формированию положительного образа России, позволили Анатолию Николаевичу Демидову продвинуться по государственной службе).

3. Содействие укреплению обороноспособности страны и развитию международного гуманитарного права (так, Анатолий Николаевич Демидов участвовал в принятии и осуществлении мер по улучшению участи военнопленных, россиян и сербов, обмена ими в ходе Крымской войны, пожертвовал 600 000 рублей на нужды войны).

Обратимся подробнее к анализу каждого из направлений.

Изучение переписки Николая Никитича Демидова позволяет установить, что именно он принял решение об учреждении в Крыму Демидовки и Кастропуло в качестве имений — экономических предприятий, в которых культивировались растения приглашенными специалистами из Италии, чтобы вывести новые породы культур для их дальнейшей продажи

в Сербии и транспортировки из Сербии в Константинополь. И эта задумка была успешно реализована. Так, 15 октября 1826 г. Михаил Воронцов пишет письмо Николаю Никитичу Демидову, в котором восхищается Демидовкой и мудростью в налаживании торговых связей с Сербией: «Очень большие насаждения полностью удались и находятся в гораздо лучшем состоянии, чем в некоторых других местах, где климат примерно такой же, как, например, у графа в Северных Полочках, несмотря на все старания, которые туда были вложены. Ваши виноградники великолепны, и это благодеяние для этой местности, и я осмелюсь предсказать Вам, что она станет крупным источником доходов для Вас, поскольку Вы нашли прекрасные торговые пути»³. Для успешного развития торговли было принято решение о привлечении сербов в качестве представителей Демидовых при осуществлении указанных торговых связей⁴. Об успешном функционировании Демидовки и Кастропуло свидетельствует также то, что производимые в этих имениях воск, мед, пенька, мериносы направлялись морским путем через Сербию в Константинополь для продажи в Европе⁵.

Дело Н.Н. Демидова было успешно продолжено его сыном Анатолием Николаевичем Демидовым, в соответствии с системой управления экономическими предприятиями которого торговые пути для продажи в Сербии того, что было произведено в Демидовке и Кастропуло, занимали особое место —

³ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 423. Л. 19.

⁴ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1 Д. 278. Л. 37–39.

⁵ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1 Д. 139. Л. 1.

она находилась в ведении дирекции в Санкт-Петербурге (главного управления предприятиями А.Н. Демидова)⁶.

В рамках второго направления среди важных дипломатических поручений, данных А.Н. Демидовым, было содействие формированию положительного образа России на Балканах. В сербских газетах печатались материалы, посвященные развитию системы образования России, ее научным достижениям (что позволяет установить переписка управляющего делами Демидова Д. Славянинова и Анатолия Николаевича Демидова⁷). Для осуществления указанной цели было выбрано сербское издание «Световид». В свою очередь, выпуски данной газеты также внимательно изучали и в России — так, в письме Д.А. Толстого, главы канцелярии в Морском министерстве России, содержится благодарность Анатолию Николаевичу Демидову за то, что он прислал выпуски указанной газеты⁸. Следует также отметить, что указанная деятельность А.Н. Демидова высоко оценивалась выдающимися государственными деятелями России (что следует из переписки Анатолия Николаевича Демидова и Д.А. Толстого)⁹.

Анатолий Николаевич Демидов также был заинтересован в налаживании контактов со значимыми представителями сербского общества с тем, чтобы получать сведения о текущей политической ситуации не только в Сербии и в целом на Балканах, но и в целом в Европе по отношению к данному

⁶ Российский государственный архив древних актов. Ф. 1267. Оп. 8. Д. 703. Л. 13–43.

⁷ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 431. Л. 36.

⁸ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1 Д. 299. Л. 33–46 об.

⁹ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 277. Л. 18 ; ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 49.

региону, и получил по этому вопросу поддержку российского правительства. Успеху данной миссии также содействовали налаженные экономические связи, привлечение сербов в качестве торговых представителей Демидовых¹⁰.

Следует отметить, что среди всех Демидовых наибольшее влияние Serbia оказала на потомков князя Serbia Александра Карагеоргиевича, сын которого, Арсений Александрович, был женат на Авроре Демидовой¹¹. Так, 26 апреля 1893 г. Александр Карагеоргиевич пишет письмо генералу от инфантерии Петру Павловичу Дурново с просьбой разместить капитал в 100 000 рублей выгодным образом, так, чтобы ко времени достижения его внуком, Павлом Арсеньевичем Карагеоргиевичем, семнадцати лет, он смог получать доходы с этого капитала в Главной конторе наследников П.П. Демидова¹².

Третье направление особенно ярко проявилось в деятельности Анатолия Николаевича Демидова.

Деятельность А.Н. Демидова в области международного гуманитарного права в рамках Крымской войны 1853–1856 годов представляет собой целый спектр эффективных мер по гуманизации войн, которые можно классифицировать по следующим направлениям.

1. Налаживание сети агентов, среди которых были и сербы, которые передают письма военнопленным от родных. Агенты также предоставляли необходимую информацию для нужд

обороны. Примечательно в этом отношении письмо Д.А. Толстого Анатолию Николаевичу Демидову от 22 ноября 1855 г. о том, что Великий князь Константин лично обратился к Государственному канцлеру иностранных дел, посланнику России в Вене и Главнокомандующему Южной армией с сообщением о том, что извлечения из доклада А.Н. Демидова о военнопленных были переданы в Инспекторский департамент Военного министерства¹³.

Д.А. Толстой направлял А.Н. Демидову от 5 до 12 писем от военнопленных и писем от членов семьи военнопленным. Эти письма А.Н. Демидов передавал своему агенту в ту страну, откуда военнопленные родом. Если нужно было получить какие-либо сведения для нужд обороны, то Великий князь Константин писал об этом А.Н. Демидову, и он обращался к своим агентам¹⁴.

2. Финансовые пожертвования в пользу как государства, так и обществ, которые помогают военнопленным (включая военнопленных сербов) и раненым.

Так, во время Крымской войны А.Н. Демидов пожертвовал 600 000 рублей на укрепление оборонительных сооружений. Кроме того, в письме Великому князю Константину ходатайствовал о поощрении обществ христианского милосердия, которые также участвовали в помощи военнопленным, раненым и больным¹⁵.

Таким образом, Serbia играла весомую роль для развития Демидовых как владельцев имений, государствен-

¹⁰ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 277. Л. 15–16 об.

¹¹ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 423. Л. 3, 6.

¹² РГАДА. Ф.1267. Оп. 13. Д. 2. Л. 77.

¹³ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 384. Л. 53–54.

¹⁴ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 42–49.

¹⁵ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 14.

ных деятелей, дипломатических работников. Глубокое понимание стратегического положения Сербии как центрального государства Балканского полуострова позволило Демидовым наладить выгодные торговые связи и осуществлять поставки товаров в Европу. Привлечение на службу в качестве своих представителей сербов позволило Демидовым ориентироваться

в перипетиях политической ситуации в Европе. Важным и нужным оказался вклад Анатолия Николаевича Демидова в укрепление дипломатических связей России в ходе Крымской войны. Благотворное влияние Сербии вплетено в историю рода Демидовых, стало основой для их успеха в качестве ведущих государственных и общественных деятелей.

Литература

1. Колот Б. Балканская политика Турции и США в рамках кризисов в Боснии и Косово / Б. Колот // Клио. 2020. № 10 (166). С. 44–51.
2. Мамедов И.М. Балканы на перекрестке интересов Европейского союза и Турции / И.М. Мамедов // Современная Европа. 2022. № 1 (108). С. 61–72.
3. Ратушняк И.О. Проблема безопасности на Балканах: взгляд из Италии и России (конец XX — начало XXI в.) / И.О. Ратушняк // Историческая и социально-образовательная мысль. 2016. Т. 8. № 1–2. С. 93–101.
4. Учаева Н.А. К вопросу об участии российских дипломатов в урегулировании македонского вопроса в период Балканских войн 1912–1913 гг. / Н.А. Учаева, А.Н. Учаев // Наука и общество. 2019. № 3 (35). С. 131–137.
5. Харичкин И.К. Гуманитарная деятельность как мягкая геополитическая сила современной России / И.К. Харичкин, П.В. Шмаров // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Общественные науки. 2021. № 1 (842). С. 35–52.
6. Шабловский В.С. Республика Сербская: современные политические реалии и перспективы / В.С. Шабловский // Вопросы национальных и федеративных отношений. 2021. Т. 11. № 2 (71). С. 631–639.

Принятие Закона о правовой реабилитации в Сербии в контексте политики присоединения к ЕС

Дженич Александр,

докторант факультета медиа и коммуникаций Университета Сингидунум
avtor@lawinfo.ru

В указанной статье подробно рассматривается эволюция понятия тоталитаризма в контексте социальных теорий XX и XXI веков. Особое внимание уделяется критическим интерпретациям ведущих мыслителей, таких как Ханна Арендт, Раймон Арон, Клод Лефор, Карл Фридрих, Збигнев Бжезинский и Энцо Траверсо, которые анализируют тоталитаризм как политический феномен.

Основная мысль текста заключается в том, что тоталитаризм является сложной и многогранной концепцией, которая охватывает не только режимы, но и идеологические, экономические и социальные аспекты. Арендт утверждает, что тоталитаризм связан с антисемитизмом и империализмом, используя исторические примеры нацистской Германии и Советского Союза для иллюстрации своих идей. Раймон Арон добавляет, что тоталитаризм характерен для обществ с монополией политической власти, где индивидуальные права подавляются в угоду идеологии.

Клод Лефор расширяет представление о тоталитаризме, описывая его влияние на все социальные аспекты и подчеркивая, что эти режимы разрушают публичное пространство, подчиняя его политической власти. Фридрих и Бжезинский предлагают структурированную модель тоталитаризма, выделяя шесть отличительных характеристик, включая идеологическую монополию и подавление свободы слова.

Энцо Траверсо вносит свой вклад, анализируя исторические этапы переосмысления понятия тоталитаризма, начиная с Первой мировой войны и заканчивая современными интерпретациями, связанными с исламским фундаментализмом. Он указывает на изменения восприятия тоталитаризма как синонима антикоммунизма и указывает на его роль в создании образа врага для либеральной демократии.

Контекстуально статья ставит вопрос о связи между тоталитаризмом, правом и идеологией, акцентируя внимание на том, что правовая система зачастую защищает интересы правящего класса. Критические взгляды Стучки и Пашуканиса подчеркивают, что законы являются идеологическими конструкциями, а не универсальными нормами, что еще больше усложняет понимание тоталитаризма.

В целом данная статья является важным вкладом в осмысление феномена тоталитаризма, предлагая богатый контекст для дальнейшего изучения как исторических, так и современных форм политического угнетения. Текущий анализ помогает глубже понять не только природу тоталитарных режимов, но и методы их критики, а также роль либеральных демократий в контексте противостояния идеологическому насилию.

В тексте рассматривается анализ взаимосвязи между Законом о правовой реабилитации в Сербии и политикой страны по вступлению в Европейский союз. В нем также затрагивается вопрос о том, как Европейский союз посредством резолюций в Европейском парламенте и Совете Европы по тоталитаризму продвигает идеологические принципы, которые обязаны принять и реализовать страны — кандидаты на вступление в ЕС.

Ключевые слова: тоталитаризм, реабилитация, право, коммунизм, ЕС.

Adoption of the Law on Legal Rehabilitation in Serbia in the Context of EU Accession Policy

Alexander Dzenic

Doctoral Candidate, Faculty of Media and Communications Singidunum University

This article explores the evolution of the concept of totalitarianism in the context of 20th- and 21st-century social theories. Particular attention is given to critical interpretations of leading thinkers such

as Hannah Arendt, Raymond Aron, Claude Lefort, Karl Friedrich, Zbigniew Brzezinski, and Enzo Traverso, who analyze totalitarianism as a political phenomenon.

The main idea of the text is that totalitarianism is a complex and multifaceted concept, encompassing not only regimes but also ideological, economic, and social dimensions. Arendt links totalitarianism to anti-Semitism and imperialism, using historical examples from Nazi Germany and the Soviet Union to support her ideas. Raymond Aron adds that totalitarianism is characteristic of societies where political power is monopolized, suppressing individual rights in favor of ideology.

Claude Lefort broadens the understanding of totalitarianism by examining its impact on all social aspects and emphasizing that these regimes dismantle public space by subordinating it to political power. Friedrich and Brzezinski offer a structured model of totalitarianism, identifying six distinctive characteristics, including ideological monopoly and the suppression of free speech.

Enzo Traverso contributes by analyzing the historical stages of redefining the concept of totalitarianism, from World War I to modern interpretations linked to Islamic fundamentalism. He highlights shifts in the perception of totalitarianism as a synonym of anti-communism and points to its role in constructing the image of an enemy for liberal democracies.

In this context, the article examines the interplay between totalitarianism, law, and ideology, emphasizing that legal systems often serve the interests of the ruling class. The critical perspectives of Stučka and Pashukanis suggest that laws are ideological constructs rather than universal norms, further complicating the understanding of totalitarianism.

In general, this article makes a valuable contribution to the comprehension of totalitarianism, providing a rich context for further exploration of both historical and contemporary forms of political oppression. The analysis deepens our understanding not only of the nature of totalitarian regimes but also of the methods used to criticize them and the role of liberal democracies in confronting ideological violence.

The text examines the analysis of the relationship between Serbia's Law on Legal Rehabilitation and the country's EU accession policy. It also addresses how the European Union, through resolutions passed in the European Parliament and the Council of Europe on totalitarianism, promotes ideological principles that candidate countries are obliged to adopt and implement.

Keywords: totalitarianism, rehabilitation, law, communism, EU.

Антитоталитарный тоталитаризм как идеология

В течение XX и XXI веков тоталитаризм часто был темой для критики, особенно в контексте социалистических режимов и судебных процессов, которые проходили в тот период. В тех же рамках многие западные социальные теоретики сформировали современное понимание этого понятия. Среди наиболее влиятельных теоретиков (или памфлетистов), которые занимались изучением тоталитаризма, можно назвать Ханну Arendt, Раймона Арона, Клода Лефора, Карла Фридриха, Збигнева Бжезинского, а также современные критические интерпретации использования этого термина Энцо Траверсо.

Ханна Arendt, исследуя истоки тоталитаризма, указывает, что он глубоко укоренился в идеологиях антисемитиз-

ма и империализма¹. По ее мнению, империализм превзошел националистическую политику и распространился благодаря логике получения прибыли². Поддержание империи осуществлялось путем колониального управления, сочетавшего бюрократию и расизм³. Arendt утверждает, что антисемитизм, империализм и тоталитаризм представляют собой нарастающее зло, причем каждое последующее зло является более серьезным, чем предыдущее. Она настаивает на необходимости установления равноправных международных отношений. Кроме того, Arendt считает, что нацистская Германия (с 1939 г. до ее разгрома) и Советский Союз (с 1930-х годов до смерти Сталина)

¹ Arendt H. Извори тоталитаризма. Београд : Феминистичка издавачка кућа, 1999. С. 29–42.

² Там же. С. 157.

³ Там же. С. 190–191.

являются единственными подлинными примерами тоталитарных режимов в истории⁴. Таким образом, тоталитарному режиму предшествуют тоталитарные движения, представляющие собой массовые организации изолированных индивидов⁵.

Раймон Арон, один из самых известных либеральных интеллектуалов и критиков марксизма, считает, что тоталитаризм возникает в обществах, в которых политическая партия берет на себя монополию на политическую жизнь и устанавливает свою идеологию в качестве официальной истины. По словам Арона, в тоталитарных обществах государство имеет абсолютный контроль над средствами насилия и пропаганды, в то время как СМИ полностью находятся под контролем государства. Экономическая и государственная деятельность контролируется властью, и любая субъективная ошибка личности становится идеологической ошибкой, которая используется в качестве оправдания для применения террора⁶.

Клод Лефор, как и Арендт, согласен с тем, что тоталитаризм охватывает политические режимы в Восточной Европе, но, в отличие от нее, он считает, что режимы в этой части мира во второй половине XX в. также имели характеристики тоталитаризма⁷. Лефор утверждает, что тоталитаризм пронизывает все социальные отношения, создавая одномерную иерархию между теми, кто командует, и теми, кто подчиняется. Это становится возможным благодаря особой связи между государством

и партийной иерархией, которые тесно переплетены друг с другом. Лефор считает, что тоталитаризм разрушает публичное пространство, сливая его с политической властью, что делает эту динамику ключевым элементом тоталитарных режимов⁸.

Одна из наиболее цитируемых теоретических основ понимания тоталитаризма принадлежит Карлу Фридриху и Збигневу Бжезинскому. Они определяют тоталитаризм через шесть ключевых характеристик, таких как:

1) официальная идеология, охватывающая все жизненно важные аспекты человеческого существования, которой по крайней мере пассивно придерживается каждый живущий в этом обществе;

2) единая иерархически организованная правящая партия, возглавляемая одним человеком (диктатором);

3) система репрессивного полицейского контроля, поддерживаемая и контролируемая правящей партией в интересах партийных лидеров, преследующая «внутренних врагов»;

4) полная монополия на средства массовой информации;

5) полная монополия на средства вооруженной борьбы;

6) централизованный контроль над всей экономикой страны⁹.

С другой стороны, Энцо Траверсо анализирует понятие тоталитаризма через восемь различных исторических этапов. Этот термин впервые был использован во время Первой мировой войны для описания «тотальной войны». Позднее он стал актуален для широкого круга политических течений: от марксистов и либералов до фашистов,

⁴ Там же. Предисловие к третьей части.

⁵ Там же. С. 349–393.

⁶ Арон Р. *Demokratija i totalitarizam* : professional monograph. Novi Sad : Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1997. С. 283.

⁷ Лефор К. *Политические формы современного общества*. Кембридж : Мит Пресс, 1986. С. 52–59.

⁸ Там же. С. 273–318.

⁹ Фридрих К., Бжезинский З.К. *Тоталитарная диктатура и автократия*. Кембридж : МА : Гарвардский университет прессы, 1956. С. 9–10.

антифашистов, анархистов и консерваторов. В 1920-х годах итальянские антифашисты стали использовать этот термин для описания фашистского режима в Италии, где «тоталитарная система» стала синонимом тирании, т.е. новой формы правления.

Траверсо утверждает, что во время холодной войны тоталитаризм принял новую форму, став синонимом антикоммунизма, обозначая диктатуру и нарушения прав человека в странах, находящихся под властью коммунистических партий. Концепция тоталитаризма пережила теоретический кризис в период с 1960-х по 1980-е годы, но вновь появилась в 1990-х годах в качестве теоретического инструмента для концептуализации двадцатого века¹⁰.

Траверсо также отмечает, что немецкий антисемитизм предшествовал русской революции и в течение двадцатого века стал специфической немецкой версией империалистической идеи экспансии на Евразийском континенте. Он считает, что расизм был присущ западной политической культуре, особенно в Англии и Франции, в то время как Советский Союз имел ярко выраженный антирасистский, антиколониальный и интернационалистский характер. Траверсо упоминает, что, придя к власти, нацисты, в соответствии с историческим стремлением своих элит к колониальному завоеванию, идеи пангерманизма из Африки направили в Восточную Европу. Он утверждает, что интерпретация тоталитаризма — это скорее литературная фантазия, чем реальный образ фашистского и коммунистического режимов.

После террористической атаки на башни-близнецы в Нью-Йорке 11 сен-

тября 2001 г. и начала военной кампании США в Афганистане начинается новая глава политических и теоретических дебатов о тоталитаризме. С тех пор этот термин ассоциируется с режимами и движениями, контролируруемыми мусульманскими религиозными фундаменталистами. Разделение между «свободным миром» и тоталитаризмом (фашизмом и коммунизмом) сменилось столкновением цивилизаций, где мусульмане стали новыми врагами США и либеральной демократии.

По мнению Траверсо, проблематизация этого термина заключается в его определении и охвате. Считается, что идеология остается ключевым элементом интерпретации тоталитаризма. Любую форму антилиберализма часто называют тоталитаризмом. Поэтому Траверсо полагает, что исторически тоталитаризм играл роль создания здорового антибиотика для организма либеральной демократии, обличая своих тоталитарных врагов, Запад оправдывал свое насилие и тиранию¹¹.

Конец реального социализма оставил либеральную демократию без главного врага, поэтому исламский фундаментализм занял место коммунизма, поскольку именно он противостоял основным ценностям Запада. Нацизм, социализм и религиозный фундаментализм были поставлены в одни рамки, а «братьев-мусульман» сравнивали с ленинской концепцией авангардной партии. Согласно этой логике монолитное государство, в котором правит единственная партия, стало характерной чертой всех антидемократических и тоталитарных идеологий — от ленинизма до Исламского государства. Траверсо приходит к выводу, что в либеральных демократиях существует

¹⁰ Траверсо Э. Тоталитаризм между историей и теорией. Т. 56. Уэслианский университет, 2017. С. 100.

¹¹ Там же. С. 101–114.

общая паранойя, которая систематически дегуманизирует и уничтожает своих врагов¹².

Обсуждение тоталитаризма невозможно понять без понимания его связей с идеологией и правом. Чтобы подойти к этой теме серьезно, необходимо установить теоретические рамки, позволяющие анализировать социальные процессы, составляющие основу исторической последовательности — нарратива о тоталитаризме. В этом контексте необходимо опираться на критику гражданской идеологии и права, разработанную советскими учеными Петром Стучкой и Евгением Пашуканисом, потому что понятие советского и социалистического права имеет решающее значение при анализе идеологии тоталитаризма на Западе. Стучка и Пашуканис подчеркивают, что все без исключения законы являются идеологическими, что находится в прямом противоречии с утверждениями, содержащимися в Законе о реабилитации¹³. Стучка указывает, что социалистическое право отличается от буржуазного тем, что оно в первую очередь концентрируется на отношениях, которые существуют между людьми, т.е. центральным вопросом этого права является отношение человека к человеку. В то же время в буржуазном обществе мы находим, что мертвая норма права доминирует над человеком, т.е. человек существует для реализации нормы права, а не норма права реализует право человека¹⁴. Согласно Стучке, право в любой социальной системе защищает интересы правящего класса и, с его точ-

ки зрения, государство используется как аппарат для реализации правовой системы и идеологии правящего класса. Его тезис заключается в том, что нет никакой другой системы, потому что цель правовой системы состоит в том, чтобы поддерживать массу угнетенных в подчинении. Далее он указывает, что, независимо от того, как рассматриваются роль государства и права, существует неразрывная связь между этими двумя явлениями. Основная функция государства — принимать законы, защищать их или отменять, всегда с целью сохранения власти¹⁵.

Евгений Пашуканис, советский теоретик права, считал, что правовые категории не имеют иного значения, кроме идеологического, а право представляет собой лишь разновидность общей идеологии. По его мнению, право — это «*мистифицированная форма определенных социальных отношений*»¹⁶, а основная предпосылка общей теории права должна заключаться в том, чтобы рассматривать человека как производителя в обществе, подобно тому как экономическая теория исходит из экономических отношений. Пашуканис полагает, что экономические отношения обмена являются основной предпосылкой существования правовых договоров и что государство функционирует как инструмент классового господства, причем власть в капиталистическом обществе гарантирует рыночную экономику¹⁷.

Резолюции в парламенте ЕС и Совете Европы по тоталитаризму

С точки зрения либеральных демократий все режимы «реального социализма» в Восточной Европе под

¹² Там же. С. 114–116.

¹³ Закон о реабилитации от 2011 г. // Официальный вестник РС (Службени гласник РС). 2011. № 92 (сн. 36).

¹⁴ Джинич Ф. Советские теории права. Загреб : Глобус ; Загреб, 1984. С. 18.

¹⁵ Там же. С. 20–34.

¹⁶ Там же. С. 80–200.

¹⁷ Там же. С. 206–226. Пар. 11 и 12 Резолюции.

властью коммунистических партий считались тоталитарными. Согласно этой интерпретации эти режимы вместе с нацистским режимом в Германии представляли собой наихудшие формы тирании и диктатуры. Европейские институты и либеральные политические партии часто представляют эти режимы как другую сторону той же тоталитарной медали. Чтобы узаконить эти претензии, необходимо было официально осудить эти режимы. Осуждение носило не только моральный, но и правовой характер. После распада Восточного блока Совет Европы принял многочисленные резолюции, осуждающие бывшие социалистические режимы.

В резолюции о мерах по демонтажу бывших тоталитарных систем подчеркивается, что основной целью переходных процессов является создание плюралистической демократии, основанной на верховенстве закона и уважении прав человека. Сюда входят свобода выбора, экономический плюрализм, защита частной собственности, свобода СМИ, развитие гражданского общества, а также децентрализация, демилитаризация, демонополизация и деbüroкратизация бывших социалистических режимов. В этой резолюции также подчеркивается необходимость реабилитации лиц, ставших жертвами коммунистических преступлений, а также реституции имущества церквям и отдельным лицам, которым коммунистическим государством был нанесен ущерб в результате национализации, конфискации или других форм экспроприации. Также подчеркивается важность принятия Закона об ответственности за несоблюдение прав человека (Закона о люстрации), при этом этот процесс должен соответствовать демократическим стандартам. Это означает, что вину должны нести отдельные

лица, а не коллективные группы, с реализацией принципа презумпции невиновности, пока вина этих лиц не будет доказана. Также должно быть предоставлено право на апелляцию. Целью люстрации является не осуждение людей (это задача прокуратуры), а защита зарождающейся демократии¹⁸.

Затем была принята Резолюция, призывающая к международному осуждению преступлений, совершенных тоталитарными коммунистическими режимами. В ней подчеркивается, что эти системы характеризуются массовыми нарушениями прав человека, включая коллективные и индивидуальные казни, концентрационные лагеря, депортации, пытки, принудительный труд, этнические и религиозные преследования, а также другие формы насилия. По мнению авторов резолюции, хотя методы и формы преследования могут варьироваться в разных странах, общим для всех этих режимов было отсутствие политического плюрализма, «насилие против свободы и совести, мыслью и словом, а также свободой печати». В самой резолюции подчеркивается проблема того, что коммунистические лидеры и виновные в преступлениях не были привлечены к ответственности после падения этих режимов, в отличие от нацистских преступников. Подчеркивается также, что европейские общества не осознают масштабов этих преступлений. Особое беспокойство вызывает тот факт, что некоторые коммунистические партии продолжают действовать легально, не дистанцируясь от преступлений, совершенных при социализме. Согласно данной резолюции, крайне важ-

¹⁸ Резолюция 1096 (1996) Совета Европы. URL: https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5BRussian_documents%5D/%5B2006%5D/%5BJan2006%5D/Res1481_rus.asp

но информировать общество об этих преступлениях, чтобы не допустить их повторения в будущем. Моральное осуждение этих преступлений играет ключевую роль в воспитании новых поколений. Ассамблея Совета Европы указывает, что международное сообщество должно четко определить свое отношение к прошлому, что «*может стать ориентиром для будущих совместных действий*». Жертвы коммунистических режимов, независимо от того, живы ли они сами, а также члены их семей, заслуживают сострадания, понимания и признания их страданий. Ассамблея Совета Европы считает, что такие резолюции проложат путь к «*примирению и будут побуждать историков продолжать свои исследования, направленные на определение и проверку того, что произошло*»¹⁹.

В этом контексте Европейский парламент принял Декларацию, провозглашающую 23 августа Европейским днем памяти жертв сталинизма и нацизма, в день подписания Пакта о ненападении Молотова — Риббентропа. В пояснении к декларации делается ссылка на Устав Организации Объединенных Наций о неприменимости срока давности к военным преступлениям, а также на Конвенцию Совета Европы о защите прав человека и основных свобод. В декларации объясняется, что эта дата была выбрана из-за ряда секретных документов, показывающих, как Молотов и Риббентроп разделили Европу на сферы интересов между Германией и Советским Союзом. Отмечается, что сталинизм и нацизм несут ответственность за лишение свободы, депортацию и пытки, которые счи-

таются преступлениями против человечности. Также подчеркивается, что резолюция была принята потому, что «*влияние советского строя и оккупации на граждан посткоммунистических государств, а также его значение малоизвестны в Европе*»²⁰.

Данная декларация была подтверждена резолюцией Европейского парламента от 2 апреля 2009 г. о европейской совести и тоталитаризме. В качестве одного из ключевых аргументов в нем говорится, что европейская интеграция возникла в ответ на страдания, вызванные двумя мировыми войнами, — нацистской тиранией, которая привела к Холокосту и распространению тоталитарных, недемократических коммунистических режимов в Восточной Европе. Также указывается, что Европа не сможет быть полностью единой, пока не осознает своего прошлого, в котором Западная Европа находилась под нацизмом, а Центральная и Восточная Европа — под коммунизмом. Резолюция осудила фашистские режимы в Португалии, Греции и Испании и подчеркнула уникальное значение Холокоста как трагического события. Данная резолюция направлена на то, чтобы Европа выработала общую позицию по своей истории и инициировала откровенную дискуссию о нацизме, сталинизме, коммунизме и фашизме, а также о преступлениях, совершенных этими режимами. В первом пункте данного документа Европейский парламент выразил солидарность со всеми жертвами тоталитарных и недемократических режимов в Европе, отдав дань уважения всем тем, кто боролся против тирании и угнетения²¹.

¹⁹ Резолюция Совета Европы 1481 (2006). URL: https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5BRussian_documents%5D/%5B2006%5D/%5Ban2006%5D/Res1481_rus.asp

²⁰ Клеймо тоталитаризма. Нови-Сад: АКО, 2014. С. 21.

²¹ Европейская совесть и тоталитаризм. P6 TA(2009) 0213. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0213_EN.html

Последняя из серии резолюций в этом духе была принята Европейским парламентом 19 сентября 2019 г. и ссылается на важность европейской памяти для будущего Европы. Особое внимание уделялось ответственности за развязывание Второй мировой войны и раздел Европы между СССР и нацистской Германией, особенно подписанию пакта о ненападении между Риббентропом и Молотовым, что позволило осуществить раздел Европы посредством секретных соглашений. Первой жертвой стала Польша, атакованная сначала Гитлером, а затем Сталиным. Было отмечено, что Европа примирилась после Второй мировой войны, в то время как страны Восточной и Центральной Европы остались под советской оккупацией и коммунистической диктатурой. Данная резолюция выступает против пересмотра истории, оправдания коллаборационизма и отрицания Холокоста, которые имеют место в некоторых государствах — членах ЕС. Сталинизм и коммунизм рассматриваются как синонимы нацизма и несут ответственность за убийства, депортации, концентрационные лагеря и другие преступления против человечности. По этой причине пропаганда нацистской и коммунистической идеологии, а также использование их символики запрещены во многих странах ЕС. Резолюция призывает государства-члены осудить оба режима и запретить пропаганду нацизма и сталинизма, осуществить снос памятников и других объектов, напоминающих о том периоде. Кроме того, она призывает включить эту дату в школьные программы, чтобы молодое поколение узнало об истории тоталитарных режимов. Рекомендуются объявить 25 мая Международным днем героев борьбы с тоталитаризмом в па-

мять о Витольде Пилецком, погибшем в Освенциме. В резолюции напоминает, что интеграция ЕС и НАТО позволила странам Восточной и Центральной Европы вернуться в европейское сообщество свободных демократических стран и в то же время принесла им социально-экономическое развитие. В этом документе содержится призыв к борьбе с расизмом, ксенофобией, антисемитизмом и дискриминацией в отношении сексуальных и других меньшинств. В нем также подчеркивается необходимость осознать преступления коммунизма и содержится призыв к народам Европы противостоять радикальным идеологиям, таким как нацизм и коммунизм, а также их пропаганде, репрессиям и символам. В этом контексте подчеркивается, что российский народ значительно пострадал от коммунистического тоталитаризма и Россия и ее лидеры призваны противостоять собственному тоталитарному прошлому и прекратить его восхвалять и отрицать преступления коммунизма²².

Во многих странах ЕС в процессе декоммунизации было запрещено использование коммунистической символики, а также символики из периода бывших социалистических стран. Например, в Эстонии в 2006 г. был принят закон, запрещающий демонстрацию политически мотивированной советской и нацистской символики в общественных местах²³. Парламент Эстонии принял этот документ 24 января 2007 г. В законе говорится о запре-

²² Резолюция Европейского парламента «О важности сохранения исторической памяти для будущего Европы» от 18 сентября 2019 г. URL: https://ru.ruwiki.ru/wiki/О_важности_сохранения_исторической_памяти_для_будущего_Европы

²³ Эстония предлагает запретить советские и нацистские символы // Радио «Свободная Европа». 2006. 30 ноября.

те использования флагов, гербов, лозунгов СССР, Коммунистической партии Советского Союза, нацистской партии Германии и подразделений СС²⁴. Еще одна балтийская страна, Литва, запретила использование советской и нацистской символики в 2008 г.²⁵ под угрозой наложения денежных штрафов. В 2015 г. в Литве также запретили организацию собраний с советской и нацистской символикой²⁶. В июне 2013 г. парламент Латвии принял закон, запрещающий демонстрацию советской и нацистской символики на всех публичных мероприятиях. Запрет распространяется на флаги, гимны, униформу, свастику, а также серп и молот²⁷. Помимо стран Балтии, запреты на использование тоталитарной символики приняты и в других бывших социалистических государствах — членах ЕС. В 2009 г. в Польше была запрещена демонстрация коммунистической и другой тоталитарной символики за исключением ее использования в художественных, образовательных, коллекционных и академических целях²⁸. В 2011 г. Конституционный суд признал этот запрет неконституционным из-за нарушения свободы слова, однако в 2017 г. Польша приняла Закон о декоммунизации, который также²⁹ предусматривал демонтаж советских пропагандистских

памятников³⁰. В 1991 г. в Румынии был принят Закон о национальной безопасности (до принятия вышеупомянутых резолюций о тоталитаризме), который запрещает инициирование, организацию или поддержку любых тоталитарных или экстремистских действий, включая коммунистические, фашистские, легионерские, расистские, ревизионистские, сепаратистские и другие организации, которые могут угрожать территориальной целостности страны и верховенству закона³¹. В 2016 г. в Болгарии был принят закон, запрещающий публичное использование коммунистической символики. Этот закон предписывает удаление из общественных мест знаков и объектов, созданных во времена коммунистического режима, которые прославляют бывшую Коммунистическую партию Болгарии и ее лидеров, а также налагает запрет на размещение и использование такой символики в общественных местах³².

Закон о правовой реабилитации и политика вступления в ЕС

После падения Берлинской стены многие бывшие социалистические страны начали пересматривать свою историю. Страны, стремившиеся стать членами Европейского союза, как правило, принимали законы, осуждающие политические преследования социалистического периода. Эти законы часто соответствовали резолюциям и декларациям Европейского парламента,

²⁴ Москва возмущена эстонским запретом символов тоталитаризма // Eurasia Daily Mirror. 2017. 26 января.

²⁵ Литва запретила советские символы // BBC News. 2008. 17 мая.

²⁶ Audi с советской символикой запрещен въезд в Литву // Baltic Times. 2015. 11 апреля.

²⁷ Латвия запретила использование символов СССР во время публичных мероприятий // Baltic News Network. 2013. 11 апреля.

²⁸ Новый польский закон приравнивает коммунистическую и нацистскую символику // РТ. 2009. 5 октября.

²⁹ URL: <https://iz.ru/620238/2017-07-17/duda-podpisal-popravki-o-snose-sovetskikh-pamiatnikov-v-polshe>

³⁰ Russia warns Poland not to touch Soviet WW 2 // BBC News. 2017. 31 июля.

³¹ Закон о национальной безопасности Румынии. Закон № 51 от 29 июля 1991 г. // Мониторул Официал (Официальный вестник Румынии). 1991. 7 августа. Часть I. № 163.

³² Парламент принял поправки к закону о криминальном характере коммунистического режима в Болгарии // Болгарское информационное агентство. 2016. 24 ноября.

которые осуждали все тоталитарные режимы, интерпретируя это как осуждение всех режимов, управляемых коммунистическими партиями, независимо от их фактического характера и исторических изменений. Закон о правовой реабилитации в Сербии является частью государственной политики вступления в ЕС и сведением счетов с социалистическим прошлым. Для того чтобы Сербия стала членом ЕС, в рамках переговорного процесса ставятся условия, согласно которым страна приводит свою правовую систему в соответствие с нормами, предписанными ЕС.

С начала переговоров между ЕС и Сербией Европейский парламент ежегодно принимает резолюцию, в которой отчитывается о ходе переговоров. В резолюции Европарламента 2014 г., согласно переговорам, проведенным в 2013 г., п. 13 призывает правительство Сербии полностью и без дискриминации выполнять Закон о реабилитации³³. В резолюции от 2015 г., согласно переговорам, проведенным в 2014 г., п. 29 вновь призывает правительство Сербии без дискриминации выполнять данный закон³⁴. В том же году, в отчете за 2015 г., Европейский парламент вновь напоминает правительству Сербии об обязательстве полностью реализовать Закон о реабилитации³⁵. После

этого отчета в последующие годы специальных отчетов по Закону о реабилитации не было, поскольку срок подачи заявлений истек в 2016 г., через пять лет после принятия закона³⁶.

Первый закон о реабилитации был принят в Сербии в 2006 г., а новый — в 2011 г. Хотя среди парламентских партий существовал широкий консенсус относительно основных принципов этого закона, имелись некоторые разногласия относительно его деталей. Это касалось как первого, так и второго принятия закона, причем партии, проголосовавшие против, делали это не из-за самого закона, а из-за определенных особенностей, содержащихся в нем предложений³⁷. В статье 2 Закона от 2011 г. четко указано, что члены оккупационных и коллаборационистских сил не имеют права инициировать процедуру реституции имущества³⁸. Закон поддержал 121 депутат в Парламенте Республики Сербия³⁹.

В соответствии с данным законом в ст. 1 указано, что любое лицо, лишенное своих прав, жизни, свободы или любого другого права судебным, военным или административным решением по политическим, религиозным, национальным или идеологическим причинам (на территории Республики Сербия или за ее пределами, а также при условии, что данное лицо было гражданином или в настоящее время является гражданином Республики Сербия), имеет право подать ходатайство о правовой реабилитации. Однако лица,

³³ Отчет о ходе работы по Сербии за 2013 г. Резолюция Европейского парламента от 16 января 2014 г. согласно отчету о ходе работы по Сербии за 2013 г. (2013/2880(RSP)) P8_TA-PROV (2016)0046. URL: <https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/uploaded/European%20Parliament%20resolution%202013.pdf>

³⁴ Резолюция Европейского парламента от 11 марта 2015 г. № 2014/2949(RSP). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0065_EN.html

³⁵ Отчет по Сербии; Резолюция Европейского парламента от 4 февраля 2016 г. согласно отчету о ходе работы по Сербии за 2015 г. (2015/2892 (RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0046_EN.html

³⁶ Нет никакой реабилитации // Данас. 2016. 14 декабря.

³⁷ Партии из парламентского большинства заявили о поддержке Закона о реабилитации // Блиц. 2011. 22 ноября.

³⁸ Закон о рехабилитацији // Службени гласник РС. 2011. № 92.

³⁹ Принят Закон о рехабилитацији № 021 от 5 февраля 2011 г.

погибшие в вооруженных конфликтах в Сербии во время Второй мировой войны, а также члены оккупационных сил и сербских коллаборационистских формирований, не имели права на реабилитацию. Также в законе четко указано, что Республика Сербия не несет ответственности за действия, совершенные оккупационными силами во время Второй мировой войны. Аналогичным образом в ст. 2 данного закона подчеркивается, что члены оккупационных сил и сербских коллаборационистских формирований, которые совершили военные преступления и оккупировали части территории Республики Сербия, не могут быть реабилитированы и их имущество не подлежит возврату.

Реабилитация может осуществляться в рамках правового или судебного процесса. Право на реабилитацию, согласно закону, было предоставлено лицам, чьи права и свободы были нарушены без судебного или административного решения. Действие закона распространялось на лиц, которые на основании таких решений были лишены свободы за поддержку Резолюции Информбюро от 1948 г. и находились в тюрьмах и лагерях тогда Федеративной Народной Республики Югославия (ФНРЮ) в период с 1949 по 1955 г. Реабилитации подверглись также лица, осужденные по принципу коллективной ответственности за военные преступления, которые не утратили югославского гражданства и не участвовали в военных преступлениях. Закон также предусматривал реабилитацию лиц, гражданство которых было аннулировано, а все имущество конфисковано в соответствии с Указом Президиума Национального собрания ФНРЮ от 8 марта 1947 г.⁴⁰

⁴⁰ Указ Председательства Президиума Национального собрания ФНРЮ от 8 марта 1947 г. // Официальный вестник ФНРЮ (Службени лист ФНРЈ). № 64/47.

Процедура реабилитации могла быть инициирована по заявлению, причем право на подачу заявления имели не только потерпевшие, но и их «*супруги, внебрачные партнеры, дети (брачные, внебрачные, усыновленные) и пасынки, потомки, предки, усыновители, братья и сестры, иные наследники по закону, наследники по завещанию, а также юридическое лицо, в котором оно было участником или учредителем*». Право возбуждения производства по делу имел прокурор, а также дети, родившиеся в учреждениях для исполнения наказаний или выросшие без родителей, обвиненных по политическим мотивам.

Данная процедура подпадала под юрисдикцию Высшего суда, и решения по ходатайствам принимались единоличным судьей. Процедура реабилитации проводилась в одностороннем порядке по правилам внесудебной процедуры. Суд имел право принять решение о двухстороннем разбирательстве в случае, когда другим участником была Республика Сербия, представленная компетентным государственным прокурором. Лицам, реабилитированным по настоящему закону, восстановлены гражданские права, а также предоставлено право на специальный пенсионный стаж, ежемесячную денежную компенсацию, медицинское обслуживание и другие права по медицинскому страхованию. Они также имели право на возврат конфискованного или арестованного имущества, возмещение материального и морального ущерба, а также на реабилитационную компенсацию. Право на подачу апелляции в Апелляционный суд предоставлялось в течение 30 дней с момента вынесения решения, а после того, как решение становилось окончательным, апелляция не была возможной⁴¹.

⁴¹ Частичное цитирование Закона о реабилитации // Службени гласник РС. 2011. № 92.

Благодаря реализации Закона о реабилитации в Сербии было реабилитировано более 3000 человек, в основном те, кто был осужден за военные преступления во время Второй мировой войны⁴². Среди наиболее известных реабилитированных личностей — семья Караджорджевич, Драгиша Цветкович, Драголюб Дража Михайлович, но в реабилитации Милана Недича было отказано. Также были реабилитированы участники усташского движения⁴³, около 300 бойцов дивизии СС «Принц Еуген», участники дивизии «Ханджар», а также люди, служившие в коллаборационистском ополчении под руководством Недича и участники Сербского добровольческого корпуса, фашистского движения Димитрия Летича⁴⁴. Хотя в самом законе было четко указано, что члены оккупационных и коллаборационистских формирований, осужденные за совершение военных преступлений или погибшие в боях во время Второй мировой войны, не имеют права подавать ходатайства о реабилитации, такие ходатайства подавались, и многие из указанных лиц даже были реабилитированы. После реабилитации наследники этих лиц обратились в Агентство по реституции с требованием вернуть конфискованное имущество, поскольку они имели на это право в соответствии с Законом о реабилитации. Движение четников, согласно этому закону, не считалось коллаборационистским, поскольку еще в 2004 г., до принятия Закона о реабилитации, парламентское большинство (в составе Демократической

партии Сербии и Демократической партии) принял закон, уравнивающий движение четников и партизанские формирования. За этот закон проголосовали все парламентские партии, кроме Социалистической партии Сербии⁴⁵.

Данный закон нельзя рассматривать вне исторического и политического контекста, в котором он был создан. Помимо антикоммунистического нарратива это указывает на замешательство в интерпретации прошлого. Судебная практика в отношении Закона о реабилитации демонстрирует сложность и замешательство, существующие в сербском обществе в отношении данного вопроса. Критические прочтения и анализы тоталитаризма, в которых рассматривается дегуманизация политических оппонентов, объясняют, как анти тоталитарный дискурс используется для осуждения коммунизма, а также в постсоциалистических обществах для реабилитации антикоммунистических движений, независимо от их фашистского и/или коллаборационистского характера.

Заключение

Хотя Европейский союз формально основан на принципах антифашизма, на самом деле существует некоторая терпимость к неофашистским и коллаборационистским движениям, особенно в бывших социалистических странах, которые сейчас являются членами ЕС или странами — кандидатами на членство в ЕС. Игнорируя критический анализ истории, в Восточной Европе происходит нормализация и реабилитация лиц, осужденных за самые тяж-

⁴² Восстановлены права 3000 человек, выплачено компенсаций на 195 миллионов // Новости. 2018. 3 июня.

⁴³ Семья усташей ищет дом в Земуне // Блиц. 2018. 11 августа.

⁴⁴ Суд восстановил в правах 300 гитлеровских наемников // Новости. 2018. 25 декабря.

⁴⁵ В Сербии уравниены в правах члены партизанского и четничкого движения // СВ. 2004. 13 декабря.

кие военные преступления. Таким образом, некоторые из опасных военных преступников и их движений внезапно стали «борцами за демократию и права человека». Решения по их преступлениям пересматриваются, а сами они провозглашаются жертвами. Многочисленные резолюции, принятые в институтах ЕС и реализованные на уровне национальных систем правосудия, нацелены на осуждение «реального социализма» как тоталитарной диктатуры и приравнение его к немецкому национал-социализму. Любая критика либерализма и ЕС как идеологических концепций легко может быть охарактеризована как поддержка тоталитаризма. Антикоммунистические резолюции и декларации, принятые по всей Европе, создали необходимую «совесть» континента. Эта идеологическая атака была нацелена на дискредитацию альтернатив неолиберальным процессам, которые националисты использовали для реабилитации своей политики

(в целях более широкого контекста «разделяй и властвуй»).

Резолюции в Совете Европы ясно показывают шаблон, по которому были демонтированы бывшие социалистические страны Восточной Европы, ссылаясь на пропагандистские памфлеты о тоталитаризме Карла Фридриха, Збигнева Бжезинского, Ханны Арендт, Раймона Арона и Клода Лефора. Этот шаблон применяется по всей Восточной Европе. Однако именно здесь возникает логическое противоречие: резолюции, которые утверждают, что выступают против монизма, на самом деле навязывают монизм мнений. В этих решениях доминирует антикоммунистический нарратив, который дегуманизирует коммунистов и создает антитоталитарный дискурс, в то же время молчаливо реабилитируя антикоммунистические движения в постсоциалистических обществах, независимо от их фашистского и/или коллаборационистского характера.

Литература

1. Арендт Х. Извори тоталитаризма / Х. Арендт. Београд : Феминистичка издавачка кућа, 1999.
2. Арон Р. *Demokratija i totalitarizam : professional monograph* / Р. Арон, Ј. Душан. Sremski Karlovci ; Novi Sad : Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1997. 370 s.
3. Клеймо тоталитаризма. Нови-Сад : АКО, 2014.

References

1. Džinić, F. *Sovjetske Teorije Prava* / F. Džinić. Globus, 1984. 525 s.
2. Friedrich, C.J. *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* / C.J. Friedrich, Z. Brzezinski. Cambridge : Harvard University Press, 1956. 346 p.
3. Lefort, C. *The Political Forms of Modern Society. Bureaucracy, Democracy, Totalitarianism* / C. Lefort ; ed. by D.Thompson. The MIT Press, 1986. 352 p.
4. Traverso, E. *Totalitarianism Between History and Theory* / E. Traverso // *History and Theory*. 2017. Vol. 56. Iss. 4. P. 97–118.

Сербский путь в ответ на политический кризис в Сербии

Евич Аня,

генеральный секретарь Народной партии, директор по управлению и финансам
Центра международного сотрудничества и устойчивого развития
avtor@lawinfo.ru

Статья является подробным анализом стратегических целей Сербии, акцентируя внимание на важности соблюдения сербской идентичности, национальных интересов и экономической независимости страны. Основная мысль статьи заключается в том, что Сербия должна строить свою внешнюю и внутреннюю политику, основываясь на принципах национального суверенитета и защиты родных территорий, не поддаваясь внешнему давлению и влиянию.

Автор утверждает, что сохранение сербского национального сознания и истории играет ключевую роль в формировании устойчивого будущего страны. Напряженные обсуждения о экологии, экономических интересах и потенциальной европейской интеграции подчеркивают важность единства и согласованности в сербском обществе. Приведенные примеры, такие как негативные последствия деятельности горнодобывающих компаний, служат сигналом для усердной защиты окружающей среды и благосостояния граждан.

Ключевые слова: Сербия, суверенитет, идентичность, внешняя политика, экономика, интеграция.

The Serbian Path in Response to the Political Crisis in Serbia

Anja Jević

Secretary General of the People's Party
Director for Management and Finance of the Center for International Cooperation
and Sustainable Development

The article presents a detailed analysis of strategic goals of Serbia, focuses on the importance of support of the Serbian identity, national interests and economic independence of the country. The central idea of the article lies in the concept that Serbia has to build its external and internal politics based on the principles of national sovereignty and protection of native territories resisting external pressure and influence.

The author states that preservation of the Serbian national consciousness and history plays the key role in development of sustainable future of the country. Strained discussions about ecology, economic interests and potential European integration emphasize the importance of unity and concord in the Serbian society. The given examples such as negative consequences of operations of mining companies are a signal for diligent protection of the environment and welfare of citizens.

Keywords: Serbia, sovereignty, identity, external politics, economics, integration.

Стратегические цели Сербии должны реализовываться через сербский путь, под которым я подразумеваю сохранение сербского национально-го интереса и сербской идентичности, защиту суверенитета и принципа раз-

вития, при котором Сербия не теряет свою политическую и экономическую независимость в принятии решений и распоряжении своими ресурсами.

Трудно колонизировать и подчинить народы, обладающие сильным нацио-

нальным сознанием и богатым историческим прошлым, которое сформировало их суверенитет и идентичность. Моя первая ассоциация при написании статьи — что это еще одна общая характеристика русского и сербского народа. Развивать и сохранять национальное сознание означает бережно относиться к историческому наследию и традициям, что направлено на продвижение развития, которое способствует не только экономической выгоде и сохранению окружающей среды, но и защите независимости и суверенитета как основы выживания народа. Речь идет не о том, чего вы добиваетесь в краткосрочной перспективе, а о том, какое государство вы оставляете будущим поколениям: какой уровень жизни, какое здравоохранение, насколько сохранили окружающую среду и какой уровень безопасности.

Когда существует единство в отношении такого четко определенного развития, которое не приводит к колонизации собственного народа или части территории, остается мало места для несогласованности в реализации целей государственной политики. Если взглянуть на все социально-политические проблемы, с которыми сегодня сталкивается сербское общество, можно увидеть, что всем этим проблемам предшествует отсутствие единства и согласованности позиций, по которым не должно быть разногласий.

Например, нельзя допустить проведение референдума по вопросу добычи лития, если имеются физические доказательства того, что даже исследование месторождений наносит вред окружающей среде. Разведочное бурение, проведенное горнодобывающей компанией, уже нанесло ущерб окру-

жающей среде: вода из шахт с высоким содержанием бора вытекала из разведочных скважин, что привело к высыханию сельскохозяйственных культур. Более того, исследования, представленные в научной работе сербских ученых, опубликованной в престижном и международно признанном научном журнале «Нейче» (Nature), показывают значительное увеличение концентраций бора, мышьяка и лития в реках ниже по течению по сравнению с районами выше по течению¹. Кроме того, для добычи лития до сих пор не разработана технология, которая обеспечивала бы защиту окружающей среды и здоровья людей. Все транснациональные компании действуют «глобально, без влияния других правительств, но при этом пользуются политической и военной защитой со стороны Запада, прежде всего США и Великобритании»². Для них это часть более широкой стратегии развития и достаточно лишь найти заинтересованную сторону в отечественном правительстве. Пример компании «Рио Тинто» (Rio Tinto) в Сербии это ясно демонстрирует: не только при подписании меморандума между ЕС и Сербией о добыче лития, но и в недавних заявлениях британского посла в Белграде. *«Соединенное Королевство рассматривает признание Сербии как партнера ЕС в области кри-*

¹ Джорджевич Д., Тадич Ю.М., Гргур В. и др. Влияние геологоразведочных работ на потенциальном месторождении лития на окружающую среду в Западной Сербии // Научные отчеты. 2024. № 14. Ст. 17090. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-68072-9>

² Срджан Перишич. Геополитика реки Дрина — завершат ли литий и «Рио Тинто» то, что не удалось сделать НАТО? // Новая сербская политическая мысль (НСПМ). 2024. 19 сентября. URL: <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/geopolitika-reke-drine-hoce-li-litijum-i-rio-tinto-dovrsiti-ono-sto-nije-uspeo-nato.html>

тически важных сырьевых ресурсов как большую возможность для сербской экономики, а также для приведения ее в соответствие с социальными и экологическими стандартами ЕС. Если проект Jadar будет реализован должным образом, он предоставит Сербии шанс построить полный цикл в области электромобильности от добычи сырья до электромобилей и занять центральное место в европейском энергетическом переходе»³. Это также отразилось в заявлениях сербского министра горнодобычи и энергетики Дубравки Джедович-Ханданович, которая в публичных выступлениях ссылается на защиту прав собственности компании «Рио Тинто».

Логичнее было бы, чтобы сербский министр защищал конституционный строй своей страны и публично предупредил о том, что добыча литиевой руды может привести к авариям, которые вызовут необратимое загрязнение подземных вод в Мачве, поставив под угрозу безопасность здоровья населения и водоснабжения.

Нельзя отказываться от части своей территории и продолжить процесс европейской интеграции, если знаете, что сербская идентичность всем своим историческим наследием привязана к южному сербскому краю и это вызывает самые глубокие и чистые национальные чувства у каждого искреннего сербского патриота. Косовский завет действует и остается незыблемым. Передача части территории ради каких-либо условий, особенно для вступления в ЕС, является непростительным поступком.

³ Источник: URL: <https://www.tanjug.rs/ekonomija/srbija/98445/ferguson-britanija-zeli-da-bude-deo-uspesne-srpske-price-sa-litijumom/vest>

Как отмечает наш историк Милош Кович, «борьба между правдой и ложью никогда не прекращается». Таким образом, в Книне защищают Баня-Луку, в Баня-Луке — Приштину. Пришло время политической элите понять, что Республика Сербия также защищается в Косове, и сербы не должны отступать.

Все вышеупомянутое является частью одного и того же национального интереса, двумя сторонами одной медали, с абсолютным приоритетом перед любыми внешнеполитическими целями и любыми стратегиями развития. Это красная линия.

Все это было бы невозможно, если бы вы имели верховенство закона и уважали конституцию своей страны как высший правовой акт, а волю народа как условие демократии.

Понятно, что членство Сербии в ЕС нереально (вероятно, совсем, и уж точно не в ближайшее десятилетие), а опросы общественного мнения в Сербии показывают, что число противников членства в ЕС больше, чем сторонников (даже если бы не было специального условия — отказа от Косова и Метохии).

Согласно последнему докладу Еврокомиссии, ключевыми проблемами Сербии являются глава 23 — судебная система и основные права, гармонизация внешней политики с Брюсселем, а также нормализация отношений Белграда и Приштины. Отмечается, что Сербия не ввела санкции против России, несмотря на многочисленные просьбы из Брюсселя. Сербия не приняла ряд ограничительных мер Брюсселя против Китая, Белоруссии, Ирана, Северной Кореи и Венесуэлы...⁴

⁴ Доклад Европейской комиссии. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/>

Встает вопрос о стратегическом направлении Сербии. Понятно, что европейский путь требует пожертвовать Косовом и Метохией. Здесь я подчеркну, что Россия не просит Сербию отдать часть собственной территории Косова и Метохии, не участвовать в западных и региональных форумах, вводить санкции против Запада. Все требования Сербии поступают только из ЕС.

«В противостоянии Запада с Россией Сербия подвергается сильному давлению, и от нее требуют отказаться от своей нейтральной позиции в этом конфликте, присоединиться к „коллективному Западу“ и ввести санкции против России. Таким образом, те, кто исторически был против Сербии и ее национальных интересов, призывают присоединиться к ним в их конфликте с государством, которое веками было нашим союзником и защитником»⁵.

Действительно, трудно найти аргументированное возражение против внешнеполитического курса Сербии, которая пытается отстоять свою независимость во время великой геополитической и геоэкономической мировой войны. Балансировка становится бременем, большим, чем то, ради чего это делается, особенно в условиях неизбежного усиления геополитического контекста.

Теперь, в то время как все вышеперечисленное актуализируется день за днем, высший законодательный орган служит в основном полем битвы между властью и оппозицией. Режим стре-

мится сохранить стабильность системы, но ее узды все больше ослабевают, что снижает ее функциональность и устойчивость, а слабая оппозиция, разрозненная и не обладающая силой, чтобы выдержать народное восстание, занимается исключительно свержением режима, становясь оппозицией для оппозиции и слабым блоком против режима. Это серьезная внутривластная проблема, которая обострилась.

Исключив идеологически неподходящих политических партнеров своими глубокими разногласиями по стратегическим вопросам и не предоставив четкого плана решения политического кризиса в Сербии, оппозиция дискредитировала себя перед широкой общественностью. Она находится под наркозом для смены режима и отстранена от видения изменений системы.

Граждане тем не менее заинтересованы в изменении системы. От политически ответственных акторов требуют предложить выход и вывести общество из кризиса, в котором оно находится. На данный момент Сербии нужны лидеры, которые понимают национальную ответственность и ставят защиту национальных интересов выше партийных и личных интересов. Необходимо синхронизированное выступление патриотических сил, чего не произошло в декабре прошлого года. То, что это было целенаправленно предотвращено, является еще одним подтверждением того, что перемены исходят от патриотических и национальных сил. *Главная забота режима — это не дать укрепиться национальной линии критики⁶.*

Народная партия осознает необходимость создания единого плана для

document/download/3c8c2d7f-bff7-44eb-b868-414730cc5902_en?filename=Serbia%20Report%202024.pdf

⁵ Душанич Й.Б. Противостоять давлению «коллективного Запада» и остаться верным своему культурному образцу. URL: <https://stanjestvari.com/2022/09/14/dusanic-odoleti-pritiscima/>

⁶ Загружено из Интернета, проф. д-р Мило Ломпар.

будущего сербского народа и единой государственной политики, основными принципами которых является то, как Сербия должна управляться в долгосрочной перспективе, чтобы она вошла в ряд развивающихся европейских государств и соблюдала принципы развития в соответствии с сербским путем. По этой причине Народная партия в 2023 г. приняла программный документ, Декларацию, которая носит название «Сербский вопрос в XXI веке».

На парламентских выборах ровно год назад мы были вынуждены выступить самостоятельно, после попытки собрать широкий патриотический блок и предложить народу программу, основными пунктами которой являются отказ от «франко-немецкого» плана по независимости Косова и Метохии с одновременным пересмотром отношений с ЕС, запрет на добычу литиевой и борной руды, что предотвратит окончательное разрушение окружающей среды и превращение Сербии в горнорудную колонию, возвращение финансового суверенитета и государственная поддержка отечественной промышленности и сельского хозяйства.

Мы осознаем, что Сербия не станет членом ЕС, даже если признает Косово, поэтому единственно реальным вариантом является членство в Европейском экономическом пространстве, которое не требует признания Косова.

Декларация о сербском вопросе представляет собой широкую платформу для определения долгосрочных стратегических целей государственной и национальной политики сербского народа, а также **внепартийная деятельность**, призванная объединить все политические и другие организа-

ции, поддерживающие национально ответственные, государственно-образующие и демократические принципы, а также сербских интеллектуалов как внутри страны, так и за рубежом.

Платформа «Сербский вопрос в XXI веке» будет состоять из четырех основных программных сегментов: 1) демократия, верховенство закона и государственный порядок, 2) сербы и мир — внешняя, региональная политика и политика безопасности, 3) образование и культура и 4) национальная экономика и демография⁷.

Не углубляясь в суть каждого сегмента, для целей статьи постараюсь предложить ключевые ориентиры для понимания сербского пути.

Для того чтобы Сербия могла стать подлинно демократичным и суверенным государством, основанным на верховенстве права, главными задачами каждой государственной власти должны быть укрепление демократии и верховенства права, независимость судебной власти и прокуратуры, а также публичных учреждений и институтов, гарантия свободы личности, СМИ и других стандартов демократического общества по образцу самых развитых европейских стран.

Тем не менее прежде всего народу должно быть предоставлено право свободно и демократично принимать решения о форме правления, социальном и государственном устройстве и территориальной организации государства, если необходимо, через Учредительное собрание. Мы глубоко убеждены, что народу никогда не было дано право выбирать форму правления. Я считаю очень важным подчеркнуть,

⁷ Там же.

что начало сербского пути — это свободный выбор народом государственного устройства между республикой и монархией.

В нашем программном документе мы особенно подчеркнули, что Косово и Метохия — неотъемлемая часть Сербии без изменения нынешних положений Конституции и что необходимо установить основные принципы существенной автономии для Косова и Метохии, которые должны стать обязательной основой для всех государственных органов при решении этого вопроса.

Сербский путь — это и внешнеполитический курс, который сопровождает эту непреложную цель.

Я бы добавила сюда всех политических деятелей, потому что мы не можем допустить финансирование таких неправительственных организаций на территории Сербии, которые лоббируют за государственность лжегосударства Косово и Метохия, или поддержку в общественном пространстве лиц, которые борются против национальных интересов Сербии.

Один из важных демократических принципов, что голос каждого индивидуума имеет одинаковую ценность, мы бы реализовали через изменения соответствующих законов — таким образом, чтобы обеспечить *выбор мэров и председателей общин (муниципальных образований) по прямому и непосредственному принципу на всей территории Сербии, а территориальную организацию страны устроить на основе, которая позволит обеспечить равномерное и справедливое экономическое развитие всех регионов.*

Что касается внешней политики, то в рамках программного сегмента «Сер-

бы и мир — внешняя, региональная политика и политика безопасности», по нашему мнению, основная национальная цель заключается в том, что приоритетом государственной политики должна быть защита территориальной целостности Сербии и интересов сербского народа, где бы он ни жил, кроме того, Сербия должна оставаться последовательной в политике военного нейтралитета и ввести службу в армии по современному принципу, как это делают другие военно-нейтральные европейские страны, такие как Австрия и Швейцария. При этом право на службу в сербской армии должны иметь все наши граждане по всему региону и миру.

Сербия должна поддерживать тесные отношения со своими наиболее верными стратегическими и историческими партнерами, и любое выставление условий по этому вопросу должно быть решительно отклонено. Россия нам не угрожает никакими экономическими мерами, ценами на газ и политическим охлаждением, если президент Сербии не поедет в Казань, но западные лидеры почти ежедневно выдают список требований и шантажируют нас.

Переговоры о вступлении с Европейским союзом должны быть сосредоточены на принципе «сначала стандарты, затем статус», пока существуют непреодолимые разногласия по поводу статуса Косова и Метохии в составе Сербии.

Сербия должна систематически заботиться о сохранении культурно-исторического наследия сербского народа по всему сербскому культурному пространству, прежде всего в тесном сотрудничестве с Сербской православной церковью (СПЦ), а также с Матицей Сербской как главным культурным учреждением Сербии, сербского народа.

СПЦ является опорой сербской традиции и Косовского завета. СПЦ наиболее глубоко понимает сербские интересы, лелеет самых сильных и бережет самых верных. Особое внимание должно быть уделено сохранению и защите сербского культурного, исторического и религиозного наследия, где это наследие находится под угрозой в результате попыток присвоения, отрицания и уничтожения. Или, как выразился наш историк литературы, профессор Мило Ломпар: *«Сербская культурная модель — это определенная анатомия общего сербского, исторического и культурного движения, и ее составляют те моменты внутри сербского духовного существования, которые повторяются в разные исторические эпохи. основополагающим моментом является традиция Святого Саввы. Второй момент — Косовская традиция»*⁸.

Восстановление финансового суверенитета страны имеет решающее значение. Кто управляет финансовой системой страны, управляет и ее экономикой, и государством. К сожалению, Сербия уступила финансовый суверенитет, уступив свою банковскую систему иностранцам, без возможности влияния на нее, и поэтому необходимо создать Государственный банк развития в качестве стержня для укрепления внутреннего сектора.

Мы требуем в наших документах, в частности, чтобы продажа воды, зем-

⁸ Загружено из Интернета, проф. д-р Мило Ломпар.

Литература

1. Джорджевич Д. Влияние геологоразведочных работ на потенциальном месторождении лития на окружающую среду в Западной Сербии / Д. Джорджевич, Ю.М. Тадич, В. Гргур и др. // Научные отчеты. 2024. № 14. Ст. 17090. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-68072-9>

ли и природных ресурсов иностранцам была навсегда запрещена законом, так как это национальное богатство, которое необходимо сохранить. В частности, сохранение окружающей среды должно быть высшим государственным приоритетом.

Высшим государственным приоритетом также должно стать окончательное противостояние коррупции и партократии. В общественном секторе обязательно необходимо установить меритократические принципы, и основными критериями должны быть знания, опыт и результаты. Традиционная семья и семейные ценности должны быть фундаментом нашего общества. Мы должны помогать молодым супружеским парам в решении жилищного вопроса, а также в общественном пространстве стремиться запретить и ограничить трансляцию всех реалити-шоу и шоу, которые приводят к упадку системы традиционной семьи и негативно влияют на психическое здоровье молодежи.

Чтобы Сербия продолжала свое развитие, необходимо, чтобы стратегические цели развития были обусловлены исключительно достижением сербского пути, а не интересами какого-либо иностранного правительства, защитой активов транснациональной компании или экономики какого-либо государства. По словам государственного деятеля, для каждого искреннего партнера Сербии будет наилучшим то, что является наилучшим для Сербии.

«Цифровой сербский динар», российский опыт внедрения в национальную юрисдикцию

Егоров Геннадий Геннадьевич,

доцент кафедры юриспруденции и психологии Волжского филиала
Волгоградского государственного университета, кандидат юридических наук, доцент
egorov@vgi.volsu.ru

Автор исследования рассматривает такие процессы формирования и эволюции новых объектов гражданских прав в современной российской и сербской правовых системах, как цифровые валюты. Цифровые платежные системы представляют собой сложные и многогранные явления, требующие глубокого изучения и тщательного правового регулирования. Пример Республики Сербии демонстрирует, что процесс внедрения цифровых валют сопровождается рядом вызовов и требует комплексного подхода, сочетающего в себе законодательные, технологические и экономические аспекты. Так, в Сербии активно обсуждается использование цифровых активов в гражданском обороте. Каждая из этих категорий обладает собственной спецификой и не может быть полностью идентифицирована с другими. В частности, цифровая валюта, цифровое право и цифровое платежное средство имеют различные правовые режимы, сферы применения и технологические основы. Смешивание этих понятий может привести к путанице и затруднить разработку эффективного законодательства. Рассмотрению данных категорий и посвящается данная статья.

Ключевые слова: цифровое право, цифровая валюта, цифровой рубль, цифровой сербский динар, объекты гражданских правоотношений, гражданско-правовой оборот, цифровизация.

The Digital Serbian Dinar. The Russian Experience of Implementation in the National Jurisdiction

Gennady G. Egorov

Associate Professor of the Department of Jurisprudence and Psychology
of the Volga Branch of the Volgograd State University
PhD (Law), Associate Professor

The author of the study, considers the processes of formation and evolution of new objects of civil rights in the modern Russian and Serbian legal systems, such as digital currencies. Digital payment systems are complex and multifaceted phenomena that require in-depth study and careful legal regulation. The example of the Republic of Serbia demonstrates that the process of introducing digital currencies is accompanied by a number of challenges and requires an integrated approach that combines legislative, technological and economic aspects. Thus, the use of digital assets in civil circulation is actively discussed in Serbia. Each of these categories has its own specifics and cannot be fully identified with others. In particular, digital currency, digital rights and digital means of payment have different legal regimes, areas of application and technological foundations. Mixing these concepts can lead to confusion and make it difficult to develop effective legislation. This article is devoted to the consideration of these categories.

Keywords: digital law, digital currency, digital ruble, digital Serbian dinar, objects of civil legal relations, civil law turnover, digitalization.

В 2019 г. российское законодательство претерпело значительные изменения в связи с появлением нового объ-

екта гражданских прав — цифровых прав. Федеральный закон № 34-ФЗ внес соответствующие поправки в Граж-

данский кодекс Российской Федерации¹ (далее — ГК РФ), закрепив понятие «цифровые права» и определив их основные характеристики². Данное событие стало важным этапом в развитии российского гражданского права, поскольку оно отразило растущую роль цифровых технологий в нашей жизни и необходимость правового регулирования новых отношений, возникающих в цифровой среде.

Россия не является единственной страной, которая занимается правовым регулированием цифровых прав. Многие другие государства, в том числе Сербия, также разрабатывают и совершенствуют свое законодательство в этой области. С 2020 г. республика ввела как средство гражданского оборота так называемые цифровые активы, выступающие прообразом внедрения, в качестве следующей стадии развития «цифрового динара», что предполагает продолжение развития правовой базы для регулирования обращения цифровых валют. Включение в ГК РФ института цифровых прав вызвало активные научные дискуссии среди юристов.

Так, к примеру, С.В. Сарбаш выразил мнение, что цифровые права не являются чем-то принципиально новым, а представляют собой лишь новую форму оформления уже существующих прав³. По его мнению, цифровое право может быть использовано для оформления любых известных прав, будь то вещные права на недвижимость

или интеллектуальная собственность. По его мнению, появление цифровых прав не приводит к существенному изменению содержания самих прав, а лишь отражает новые способы их выражения и реализации в цифровой среде.

Стоит отметить, что подобные дискуссии не ограничиваются только российским правовым пространством. В Сербии также рассматриваются вопросы правовой природы цифровых активов и их соотношение с традиционными объектами гражданских прав⁴.

Внесение в ГК РФ понятия «цифровые права» породило множество научных дискуссий, затрагивающих как сущность этих прав, так и их место в системе гражданского права.

Несмотря на определенную спорность, законодатель определил ряд признаков, позволяющих отграничить цифровые права от других видов имущественных прав. К таким признакам относятся, в частности, их нематериальная природа, тесная связь с информационными системами и особенности оборота. Однако, несмотря на законодательное закрепление цифровых прав, на практике возникают различные проблемы, связанные с их реализацией⁵.

Определенные трудности существуют с внесением цифровых объектов в уставный капитал юридических лиц, с защитой прав сторон по договорам, предметом которых являются цифровые

¹ Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ // СПС «КонсультантПлюс».

² Федеральный закон от 18 марта 2019 г. № 34-ФЗ «О внесении изменений в части первую, вторую и статью 1124 части третьей Гражданского кодекса Российской Федерации» // СЗ РФ. 2019. № 12. Ст. 1224.

³ Аграновская М.А. и др. Цифровые права как новый объект гражданского права // Закон. 2019. № 5. С. 35–36.

⁴ Миграционный консалтинг. Операции с криптовалютами и криптообменники на территории Сербии. Особенности законодательства в 2023–2024 годах. URL: <https://www.klerk.ru/user/2210441/590394/> (дата обращения: 05.11.2024).

⁵ Егоров Г.Г. Нормативно-правовой оборот цифровых прав в России // Цифровые технологии и право : сб. научн. тр. II Международной науч.-практ. конф. (Казань, 22 сентября 2023 г.) / под ред. И.Р. Бегишева, Е.А. Громовой, М.В. Залоило [и др.]. В 6 т. Т. 1. Казань : Изд-во «Познание» Казанского инновационного университета, 2023. С. 154–168.

права, с наследованием цифровых прав и с защитой прав потребителей цифровых продуктов и услуг. Данная проблема обусловлена в том числе недостаточной правовой проработанностью института цифровых прав и отсутствием устоявшейся судебной практики.

Внедрение в гражданское законодательство института цифровых прав сопровождается определенными ограничениями на их оборот. Статья 141.1 ГК РФ прямо указывает, что цифровые права могут существовать и обращаться только в тех случаях, если они поименованы в законе, а информационная система, в которой они выпускаются, соответствует установленным законодателем требованиям⁶.

В настоящее время российское законодательство выделяет два основных вида цифровых прав: утилитарные цифровые права и цифровые финансовые активы. Утилитарные цифровые права представляют собой особую форму имущественных прав, связанных с передачей товаров, выполнением работ или оказанием услуг в цифровой форме. Цифровые финансовые активы, в свою очередь, являются цифровыми эквивалентами традиционных финансовых инструментов, таких как акции или облигации⁷.

Отдельного внимания заслуживают вопросы о правовой природе NFT-токенов. В российской правовой системе понятие NFT-токена законодательно не закреплено. Однако ряд ученых⁸ считают, что по своим характери-

стикам NFT-токен может быть отнесен к категории цифровых прав, предусмотренных ГК РФ. NFT-токен представляет собой уникальный цифровой объект, который может быть использован для подтверждения прав на различные виды имущества, включая интеллектуальную собственность.

В научном сообществе Республики Сербия цифровой токен представляет собой уникальный цифровой объект, который удостоверяет наличие у его владельца определенных прав. Данные права могут быть связаны с различными нематериальными активами, такими как интеллектуальная собственность, цифровые услуги или даже участие в управлении проектом. Данное платежное средство предоставляет обладателю определенные права, которые могут быть реализованы в цифровой среде. Закон Республики Сербия «О цифровых активах»⁹ вводит принципиально новый подход к регулированию данной сферы. Одним из ключевых положений этого закона является принцип технологической нейтральности. Законодательство о цифровых активах применяется ко всем виртуальным активам, независимо от того, на какой технологии они основаны. Данный подход обеспечивает правовую определенность и позволяет законодательству адаптироваться к быстро меняющемуся технологическому ландшафту. Даже если в будущем появятся новые технологии для создания виртуальных активов, они будут подпадать под действие уже существующего законодательства. Принцип технологической нейтральности гарантирует, что правовое

⁶ Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30 ноября 1994 г. № 51-ФЗ (ред. от 08.08.2024) // СЗ РФ. 1994. № 32. Ст. 3301.

⁷ Максуров А.А. К вопросу о юридической ответственности за использование криптовалюты при производстве расчетов // Вестник Омской юридической академии. 2018. Т. 15. № 4. С. 429.

⁸ Зайнутдинова Е.В. Цифровая валюта, цифровые права и цифровой рубль: перспективы исполь-

зования в российской юрисдикции // Право и бизнес. 2024. № 2. С. 30–34.

⁹ URL: <https://www.purs.gov.rs/fizicka-lica/pregled-propisa/zakoni/6841/zakon-o-digitalnoj-umovini.html> (дата обращения: 05.11.2024).

регулирование цифровых активов будет оставаться актуальным и эффективным в долгосрочной перспективе, способствуя развитию инноваций и созданию благоприятной среды для цифровых бизнесов¹⁰.

Принятие данного закона стало значимым событием, которое существенно изменило правовой ландшафт для участников рынка криптовалют и токенов. Теперь инвесторы и предприниматели, работающие в этой сфере, получили четкие и прозрачные правила, регулирующие их деятельность. Акт позволяет им более уверенно принимать решения, планировать свои операции и взаимодействовать с рынком виртуальных активов, не опасаясь непредвиденных правовых рисков. Законодательство устанавливает четкие рамки для различных видов деятельности, связанных с цифровыми активами, определяет права и обязанности участников рынка, а также устанавливает требования к их лицензированию. Важно понимать, что сфера цифровых активов динамично развивается и законодательство, регулирующее ее, также подвержено постоянным изменениям. Поэтому как инвесторам, так и предпринимателям необходимо постоянно отслеживать все нововведения и обновления в законодательстве.

Вопрос о правовой природе криптовалюты в России долгое время оставался открытым. Однако в последние годы судебная практика внесла существенный вклад в его разрешение. Так, Девятый арбитражный апелляционный суд в своем постановлении признал криптовалюту имуществом и обязал долж-

ника передать ее в конкурсную массу¹¹. Данное решение стало важным прецедентом, подтверждающим, что данное средство платежа обладает признаками имущества и подлежит защите со стороны государства. Судебная практика последних лет сформировала позитивный тренд в отношении признания данной платежной системы имуществом и ее включения в гражданский оборот.

Российское законодательство относительно недавно, в 2021 г., официально признало существование цифровых финансовых активов, включая криптовалюту. Принятие Федерального закона от 31 июля 2020 г. № 259-ФЗ «О цифровых финансовых активах, цифровой валюте и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации»¹² стало реакцией законодателя на уже сложившуюся практику их использования в гражданском обороте, ранее подтвержденную судебными решениями.

Несмотря на формальное признание данного средства, закон не предоставил исчерпывающего регулирования их оборота. Законодатель ограничился установлением общих запретов и разрешений, не создав детальных механизмов для осуществления таких операций, как наследование, передача, хранение, инвестирование, а также обращение на нее взыскания. Закон лишь констатировал возможность использования криптовалюты в качестве средства платежа и инвестирования, не предложив конкретных инструментов для реализации этих возможностей.

¹¹ Постановление Девятого арбитражного апелляционного суда от 15 мая 2018 г. по делу № А40-124668/2017 // СПС «КонсультантПлюс».

¹² Федеральный закон от 31 июля 2020 г. № 259-ФЗ (ред. от 08.08.2024) «О цифровых финансовых активах, цифровой валюте и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» (с изм. и доп., вступ. в силу с 01.09.2024) // СЗ РФ. 2020. № 31 (часть I). Ст. 5018.

¹⁰ Миграционный консалтинг. Операции с криптовалютами и криптообменники на территории Сербии. Особенности законодательства в 2023–2024 годах. URL: <https://www.klerk.ru/user/2210441/590394/> (дата обращения: 05.11.2024).

Отсутствует также упоминание о необходимой инфраструктуре, такой как криптовалютные биржи и обменники.

Многие вопросы, связанные с их правовым регулированием, остаются открытыми до сих пор. В частности, требует более детальной проработки правовой статус цифровых кошельков, которые используются для хранения и управления криптовалютой. В юридической литературе неоднократно поднимался вопрос о необходимости создания более подробных правил, регулирующих их оборот как финансового инструмента с высокой степенью ликвидности. Это особенно актуально в контексте таких правоотношений, как банкротство, где данное средство может быть использовано для сокрытия активов должника от кредиторов¹³.

Последние российские законодательные инициативы в области майнинга свидетельствуют о том, что государство рассматривает возможность расширения использования криптовалют, особенно во внешнеэкономической деятельности. Предполагается, что для стимулирования этого процесса будут созданы определенные льготы и преференции.

Данный подход государства может быть обусловлен стремлением повысить конкурентоспособность российской экономики на международном уровне и привлечь инвестиции в сферу цифровых технологий. Однако для реализации этих планов необходимо решить ряд проблем, связанных с правовым регулированием их статуса, обеспечением их безопасности и стабильности¹⁴.

¹³ Карелина С.А., Фролов И.В. Правовой режим криптовалюты и институт несостоятельности (банкротства): проблемы правовой регламентации // Право и цифровая экономика. 2019. № 4 (06). С. 17.

¹⁴ Егоров Г.Г. Правовой статус «цифрового рубля» в Российской Федерации // Вестник ВИЭПП. 2023. № 2. С. 108–116.

В то же время в Белграде произошел значительный прорыв в сфере криптовалют: появились двусторонние криптоматы, позволяющие не только приобретать, но и продавать цифровые активы. Данный подход стал возможен благодаря инициативе компании Idea, являющейся частью хорватского конгломерата Agrokor. В отличие от большинства криптоматов по всему миру, которые, как правило, выполняют лишь функцию покупки криптовалюты, белградские устройства предлагают пользователям более широкий спектр возможностей, позволяя как пополнять свои криптокошельки, так и конвертировать цифровые активы в фиатные деньги. Это делает процесс взаимодействия с криптовалютами более удобным и доступным для широкого круга пользователей¹⁵.

В текущем году в России началась экспериментальная фаза внедрения цифрового рубля. В рамках пилотного проекта определенный круг клиентов тринадцати российских банков получил возможность осуществлять реальные платежи с использованием цифрового рубля. Клиенты могут оплачивать товары и услуги юридическим лицам, используя QR-коды, что значительно упрощает процесс расчетов¹⁶.

Данный эксперимент является важным этапом на пути к широкому внедрению цифрового рубля в качестве полноценного средства платежа. В долгосрочной перспективе цифровой рубль призван стать универсальным инструментом для осуществления лю-

¹⁵ Миграционный консалтинг. Операции с криптовалютами и криптообменники на территории Сербии. Особенности законодательства в 2023–2024 годах. URL: <https://www.klerk.ru/user/2210441/590394/> (дата обращения: 05.11.2024).

¹⁶ Микони Т. Цифровой рубль: эволюция или революция в сфере расчетов // Право.ru. 2023. 15 ноября.

рых финансовых операций, постепенно вытесняя как наличные деньги, так и традиционные безналичные расчеты.

Так, к примеру, в супермаркете Idea London Сербии появился двусторонний криптомат, предоставляющий своим клиентам круглосуточный доступ к операциям с криптовалютой. В качестве основных платежных средств используются Bitcoin, Ether и Litecoin.

Все рассматриваемые нами цифровые активы, включая цифровые валюты, обладают одним общим свойством — они существуют исключительно в цифровом виде.

Цифровой рубль наделен особым статусом. Выступая цифровым эквивалентом наличных денег, он формирует и определенные обязательства перед платежной системой. Используя данную форму расчета, граждане и юридические лица в любой момент могут

инвестировать их в национальную валюту. При этом он обладает статусом законного платежного средства и его обязаны принимать в качестве оплаты все участники гражданского правовых отношений.

В случае внедрения цифрового сербского динара, исходя из опыта Российской Федерации, можно отметить рост финансовой доступности платежной системы вне зависимости от места нахождения граждан и оптимизации процесса расчета. При этом контрольно-финансовые органы власти получают возможность выявлять коррупционные схемы и бороться с теневой экономикой.

В целом внедрение цифрового сербского динара может оказать положительное влияние на экономику страны и стабилизировать финансовую сферу безналичного оборота.

Литература

1. Аграновская М.А. Цифровые права как новый объект гражданского права / М.А. Аграновская [и др.] // Закон. 2019. № 5. С. 35–36.
2. Егоров Г.Г. Нормативно-правовой оборот цифровых прав в России / Г.Г. Егоров // Цифровые технологии и право : материалы II Международной научно-практической конференции (г. Казань, 22 сентября 2023 г.) : сборник научных статей. В 6 томах. Т. 1 / под редакцией И.Р. Бегишева, Е.А. Громовой, М.В. Залоило [и др.]. Казань : Издательство «Познание» Казанского инновационного университета, 2023. С. 154–168.
3. Егоров Г.Г. Правовой статус «цифрового рубля» в Российской Федерации / Г.Г. Егоров // Вестник ВИЭПП. 2023. № 2. С. 108–116.
4. Зайнутдинова Е.В. Цифровая валюта, цифровые права и цифровой рубль: перспективы использования в российской юрисдикции / Е.В. Зайнутдинова // Право и бизнес. 2024. № 2. С. 30–34.
5. Карелина С.А. Правовой режим криптовалюты и институт несостоятельности (банкротства): проблемы правовой регламентации / С.А. Карелина, И.В. Фролов // Право и цифровая экономика. 2019. № 4 (06). С. 14–18.
6. Максуров А.А. К вопросу о юридической ответственности за использование криптовалюты при производстве расчетов / А.А. Максуров // Вестник Омской юридической академии. 2018. Т. 15. № 4. С. 428–433.
7. Микони Т. Цифровой рубль: эволюция или революция в сфере расчетов / Т. Микони // Право.ru. 2023. 15 ноября.

Современные особенности сотрудничества Российской Федерации и Республики Сербия в сфере борьбы с преступностью

Карпович Виталий Эдуардович,

главный специалист-эксперт Юридического управления Федеральной службы по финансовому мониторингу (Росфинмониторинг), аспирант кафедры уголовного права, уголовного процесса и криминалистики Московского государственного института международных отношений (университета) Министерства иностранных дел Российской Федерации
karpovich.vitalii@yandex.ru

В настоящей статье рассматриваются основные направления международного сотрудничества Российской Федерации и Республики Сербия в сфере борьбы с преступностью. Представлены правовые и организационные механизмы международного антикриминального взаимодействия компетентных органов России и Сербии.

Ключевые слова: борьба с преступностью, отмывание денег, терроризм, экстремизм, незаконный оборот наркотиков, транснациональная преступность, Россия, Сербия.

Modern Specifics of Cooperation Between the Russian Federation and the Republic of Serbia in Crime Combating

Vitaly E. Karpovich

Chief Expert of the Legal Department of the Federal Financial Monitoring Service (Rosfinmonitoring)
Postgraduate Student of the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics of the Moscow State Institute of International Relations (University) of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation

This article examines the main directions of international cooperation between the Russian Federation and the Republic of Serbia in the field of combating crime. The legal and organizational mechanisms of international anti-criminal cooperation between the competent authorities of Russia and Serbia are presented.

Keywords: crime fighting, money laundering, terrorism, extremism, drug trafficking, transnational crime, Russia, Serbia.

На сегодняшний день в силу роста преступлений транснационального характера (трансграничной преступности)¹, перемещения преступников из одной юрисдикции в другую и иных факторов возникла потребность в расширении и консолидации усилий государств и их компетентных органов

в сфере борьбы с преступностью. Кроме того, новые вызовы и угрозы, а также качественное развитие методов и способов совершения преступлений определяют необходимость совершенствования механизмов и правовых основ международного антикриминального сотрудничества.

С другой стороны, различные предель доказывания, подходы к признанию деяния преступлением, языковые

¹ Хижняк Д.С. Методологические основы расследования транснациональных преступлений. М.: Юрлитинформ, 2021. 424 с. ISBN 978-5-4396-2259-7.

барьеры, правовые и социокультурные традиции, а также политические разногласия затрудняют эффективную организацию международного сотрудничества в сфере борьбы с преступностью. Преодоление таких препятствий возможно лишь с учетом налаживания и укрепления механизмов межгосударственного и межведомственного сотрудничества, совершенствования национального законодательства, а также разработки специальных оперативных и организационных механизмов.

Несмотря на ужесточение и совершенствование уголовного законодательства и криминализации деяний, обладающих высокой общественной опасностью, преступники перемещаются из одного государства в другое, которые в меньшей степени контролируют внутреннюю безопасность и обеспечивают правопорядок. На практике такие лица могут как продолжать свою преступную деятельность в новом государстве, так и скрываться от правосудия. Кроме того, зачастую террористы или экстремисты могут использовать одно или несколько государств для осуществления подготовительных действий к террористическому акту² или же в качестве перевалочного пункта с целью дальнейшей реализации своих преступных планов в другом государстве. При этом лица, содействующие (в том числе финансирующие) террористической деятельности, могут также находиться за рубежом. Помимо этого, финансирование террористических группировок зачастую осуществляется с использованием криптовалюты³.

² СМИ назвали районы Стамбула, где проживали обвиняемые в теракте в «Крокусе» // РИА «Новости». URL: <https://ria.ru/20240326/obvinyayemye-1935999838.html?ysclid=lu9f62suxz966717703> (дата обращения: 27.03.2024).

³ Тисен О.Н. Новые риски финансирования терроризма с использованием криптовалют в странах

Международное сотрудничество в сфере борьбы с преступностью в этой связи позволяет не только объединить усилия правоохранительных органов, федеральных органов исполнительной власти, органов безопасности и специальных служб, но и в процессе взаимодействия обмениваться опытом и соответствующей оперативной информацией⁴.

Одним из примеров эффективного, конструктивного и равноправного диалога, в том числе в области борьбы с преступностью, является взаимодействие Российской Федерации и Республики Сербия.

Традиционно российско-сербские отношения носят дружественный и многоплановый характер, развиваются динамично и в духе стратегического партнерства⁵, их связывает и культурно-историческое наследие. Кроме того, отношения России и Сербии характеризуются высоким уровнем взаимодействия в торгово-экономической, гуманитарной, военной и научно-технической и в иных сферах⁶. На сегодняшний день отмечается значительная интенсификация российско-сербских контактов на самом высоком уровне.

ЕАГ и СНГ // Международное уголовное право и международная юстиция. 2024. № 1. С. 2–6. DOI 10.18572/2071-1190-2024-1-2-6

⁴ Шестак В.А., Карпович В.Э. Современные особенности сотрудничества Российской Федерации и Исламского Эмирата Афганистан в сфере борьбы с преступностью // Вестник Московского университета МВД России. 2022. № 3. С. 318–325. DOI 10.24412/2073-0454-2022-3-318-325

⁵ В. Матвиенко: «Отношения между Россией и Сербией вышли на уровень подлинного стратегического партнерства» // Совет Федерации ФС РФ. URL: <http://council.gov.ru/events/news/113530/> (дата обращения: 06.11.2024).

⁶ Максакова М.А. Российско-сербское экономическое сотрудничество в условиях глобальной неопределенности и санкционного противостояния // Экономика и управление: проблемы, решения. 2022. Т. 4. № 10 (130). С. 63–69. DOI 10.36871/ek.up.r.2022.10.04.008

Концептуально ключевые направления сотрудничества между Россией и Сербией закреплены в Декларации о стратегическом партнерстве между Российской Федерацией и Республикой Сербия от 24 мая 2013 г.⁷ В части сотрудничества в сфере борьбы с преступностью в декларации упоминается о реализации взаимодействия между министерствами внутренних дел в борьбе против организованной преступности; незаконного оборота наркотиков и терроризма; с распространением оружия массового уничтожения и другими вызовами глобального характера. Отдельное внимание уделяется борьбе с новыми вызовами: организованной преступностью, отмыванием денег, экстремистской и террористической деятельностью, незаконным оборотом наркотиков⁸, а также взаимодействию в «правовой области и охране правопорядка»: сотрудничеству между компетентными органами, а также подготовке профессиональных кадров.

В мае 2021 г. состоялась встреча между врио министра внутренних дел Российской Федерации Александра Горюхова и министра внутренних дел Республики Сербия Александра Вулина. Стороны обсудили ключевые результаты двустороннего взаимодействия и наметили дальнейшие направления сотрудничества. По итогам встречи представители МВД России выразили заинтересованность в наращивании обмена данными по каналам Интерпола⁹.

⁷ Декларация о стратегическом партнерстве между Российской Федерацией и Республикой Сербия // Kremlin. URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/1461> (дата обращения: 06.11.2024).

⁸ Карпович В.Э. Международное сотрудничество в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в Республике Индия: правовое регулирование и порядок осуществления // Наркоконтроль. 2023. № 3. С. 36–40. DOI 10.18572/2072-4160-2023-3-36-40

⁹ Александр Горюхов и Александр Вулин обсудили актуальные вопросы российско-сербского со-

трудничества в правоохранительной сфере // Официальный сайт МВД России. URL: <https://xn--b1aew.xn--p1ai/news/item/24225301/> (дата обращения: 05.11.2024).

Кроме того, как отмечается, в 2023 и 2024 годах по линии министерств внутренних дел России и Сербии удалось наладить сотрудничество по линии экспертно-криминалистических подразделений и служб собственной безопасности¹⁰. Осуществляется подготовка сербских специалистов в образовательных организациях МВД России.

Правовой базой международного сотрудничества России и Сербии являются профильные международные конвенции, подписанные и ратифицированные двумя сторонами. К таковым относятся, прежде всего, конвенции ООН, а именно: Конвенция ООН против транснациональной преступности¹¹, Конвенция ООН против коррупции¹², Конвенция ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ¹³.

Поскольку Сербия является членом Совета Европы, основой взаимодей-

трудничества в правоохранительной сфере // Официальный сайт МВД России. URL: <https://xn--b1aew.xn--p1ai/news/item/24225301/> (дата обращения: 05.11.2024).

¹⁰ Колокольцев: «МВД России и Сербии наладили сотрудничество экспертно-криминалистических подразделений» // Российская газета. URL: <https://rg.ru/2024/06/10/kolokolcev-mvd-rossii-i-serbii-naladili-sotrudnichestvo-ekspertno-kriminalisticheskikh-podrazdelenij.html> (дата обращения: 05.11.2024).

¹¹ Конвенция против транснациональной организованной преступности (принята в г. Нью-Йорке 15.11.2000 Резолюцией 55/25 на 62-м пленарном заседании 55-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН). URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121543/?ysclid=m3b9szx8qf498252309 (дата обращения: 10.11.2024).

¹² Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции (принята в г. Нью-Йорке 31.10.2003 Резолюцией 58/4 на 51-м пленарном заседании 58-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН). URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121140/?ysclid=m3b9tr3z9j430114070 (дата обращения: 10.11.2024).

¹³ Конвенция Организации Объединенных Наций о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ (заключена в г. Вене 20.12.1988). URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121092/?ysclid=m3b9ufncz5194579864 (дата обращения: 10.11.2024).

ствия в некоторой части могут послужить и некоторые конвенции Совета Европы, открытые для государств, не являющихся членами Совета Европы, в которых Россия в настоящее время сохраняет свое участие. К таковым, по состоянию на ноябрь 2024 г., например, относится Конвенция Совета Европы об отмывании, выявлении, изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности и о финансировании терроризма от 16 мая 2005 г. (Варшавская конвенция)¹⁴.

На двустороннем уровне остается действующим Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Федеративной Народной Республикой Югославией о правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам от 24 февраля 1962 г.¹⁵ В рамках данного договора предусматривается взаимодействие в сфере оказания взаимной правовой помощи по уголовным делам, а также выдачи лиц для уголовного преследования или исполнения приговора. Договор остается действующим¹⁶ для России в силу того, что Россия является правопреемницей

СССР, а Сербия (равно как и Черногория) — правопреемницей Югославии, и при этом не было сделано оговорок об утрате действия данного договора и иных оговорок¹⁷.

Подписано Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербия о сотрудничестве в борьбе с терроризмом от 18 июня 2020 г.¹⁸ В рамках данного соглашения стороны осуществляют взаимодействие в области борьбы с терроризмом и финансированием терроризма, однако соглашение не затрагивает вопросы взаимной правовой помощи по уголовным делам и выдачи лица для уголовного преследования или исполнения приговора, а также передачи лица, осужденного к лишению свободы, для отбывания наказания. Одной из важнейших форм взаимодействия, указанных в данном соглашении, является оперативный обмен информацией. В соответствии со ст. 2 данного соглашения компетентными органами по выполнению соглашения являются:

а) со стороны Российской Федерации:

- 1) Федеральная служба безопасности Российской Федерации;
- 2) Министерство внутренних дел Российской Федерации;
- 3) Генеральная прокуратура Российской Федерации;

¹⁴ Конвенция Совета Европы об отмывании, выявлении, изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности и о финансировании терроризма (Варшава, 16 мая 2005 г.). URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_287746/cde09a2cd0c411568920b76ce394a82dfaee5045/?ysclid=m3b9uemcns568110532 (дата обращения: 10.11.2024).

¹⁵ Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Федеративной Народной Республикой Югославией о правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам от 24 февраля 1962 г. // Правовой департамент МИД России. URL: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/international_contracts/international_contracts/2_contract/53462/ (дата обращения: 06.11.2024).

¹⁶ Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Федеративной Народной Республикой Югославией о правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам от 24 февраля 1962 г. // Посольство Российской Федерации в Республике Сербия, межправительственные договоры. URL: https://serbia.mid.ru/ru/countries/legal_base/mezhpravitelstvennyedogovory/ (дата обращения: 10.11.2024).

[ru/ru/countries/legal_base/mezhpravitelstvennyedogovory/](https://serbia.mid.ru/ru/countries/legal_base/mezhpravitelstvennyedogovory/) (дата обращения: 10.11.2024).

¹⁷ Межправительственные договоры // Посольство Российской Федерации в Республике Сербия. URL: https://serbia.mid.ru/ru/countries/legal_base/mezhpravitelstvennyedogovory/ (дата обращения: 06.11.2024).

¹⁸ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербия о сотрудничестве в борьбе с терроризмом от 18 июня 2020 г. // Официальное опубликование правовых актов. Pravo.gov.ru. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202102100007> (дата обращения: 06.11.2024).

4) Следственный комитет Российской Федерации;

5) Федеральная служба по финансовому мониторингу;

б) Федеральная служба войск национальной гвардии Российской Федерации;

б) со стороны Республики Сербия:

1) Министерство внутренних дел Республики Сербия;

2) Агентство по безопасности и информации;

3) Министерство обороны Республики Сербия;

4) Республиканская прокуратура;

5) Прокуратура по борьбе с организованной преступностью;

б) Министерство финансов — Управление по предотвращению отмывания денежных средств.

В настоящее время Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербия о сотрудничестве в области борьбы с транснациональной преступностью находится на согласовании и не вступило в силу. Так, было подписано Распоряжение Правительства Российской Федерации «О подписании Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербия о сотрудничестве в области борьбы с транснациональной преступности» от 4 октября 2022 г. № 2900-р, в котором представлен проект данного соглашения¹⁹.

На межведомственном уровне между компетентными органами Российской Федерации и Республикой Сербия подписаны следующие соглашения.

¹⁹ Распоряжение Правительства Российской Федерации «О подписании Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербии о сотрудничестве в области борьбы с транснациональной преступности» от 4 октября 2022 г. № 2900-р // МВД России. URL: <https://mvd.consultant.ru/files/1057910> (дата обращения: 06.11.2024).

1. Соглашение между Федеральной службой по финансовому мониторингу (Российская Федерация) и Управлением по предотвращению отмывания денег (Республика Сербия) о взаимодействии в сфере противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма от 3 сентября 2009 г.²⁰

2. Соглашение о сотрудничестве между Генеральной прокуратурой Российской Федерации и Республиканской Государственной прокуратурой Республики Сербия от 12 января 2012 г.²¹

3. Соглашение о сотрудничестве между Генеральной прокуратурой Российской Федерации и Министерством юстиции Республики Сербия от 27 сентября 2019 г.

4. Соглашение о сотрудничестве между Министерством внутренних дел Российской Федерации и Министерством внутренних дел Республики Сербия от 20 октября 2009 г.²²

Кроме того, следует упомянуть и о взаимодействии России и Сербии в рамках международных правоохранительных организаций и международных сетей²³, например Интерпола

²⁰ Международное сотрудничество, правовые основания сотрудничества // Официальный сайт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedsfm.ru/fm/legalbasis> (дата обращения: 06.11.2024).

²¹ Перечень подписанных двусторонних соглашений и иных договоренностей о сотрудничестве Генеральной прокуратуры Российской Федерации с компетентными органами иностранных государств // Официальный сайт Генеральной прокуратуры Российской Федерации. URL: <https://epp.genproc.gov.ru/web/gprf/activity/international-cooperation/sogl/so> (дата обращения: 06.11.2024).

²² Соглашение о сотрудничестве между Министерством внутренних дел Российской Федерации и Министерством внутренних дел Республики Сербия (Белград, 20 октября 2009 г.). URL: <https://base.garant.ru/2568665/?ysclid=m3ba0aqsac324982164> (дата обращения: 10.11.2024).

²³ Волеводз А.Г. Международные правоохранительные организации : учебн. пособ. в 5 ч. М. : Издательство «Прометей», 2023. 224 с. (Библиотека

и GlobE Network (глобальная оперативная сеть правоохранительных органов по борьбе с коррупцией).

В рамках ООН и ее рабочих органов осуществляются консолидация, обмен опытом борьбы с преступностью и выработка и совершенствование политик и механизмов по борьбе с преступностью, например Управления по наркотикам и преступности (УНП) ООН, конференции государств — участников Конвенции ООН против коррупции (КПК) ООН, Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию (КППУП ООН) и др.

Несмотря на политизированное решение о приостановлении членства России в Группе разработки финансовых мер по борьбе с отмыванием денег (ФАТФ), Россия продолжает оставаться активным членом глобальной сети ФАТФ и добросовестно исполнять обязательства в сфере противодействия отмыванию денег, финансированию терроризма и финансированию распространения оружия массового уничтожения (ПОД/ФТ/ФРОМУ). Кроме того, в настоящее время Россия председательствует в Евразийской группе по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма (ЕАГ) и укрепляет диалог с коллегами из стран Евразийского региона, государствами — наблюдателями ЕАГ и иными странами, заинтересованными в обеспечении стабильности и безопасности международной финансовой системы²⁴.

магистратуры «Международное сотрудничество в сфере правоохранительной деятельности и уголовной юстиции». Часть II. Судебные и юридические сети. ISBN 978-5-00172-515-2.

²⁴ Евразийская группа по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма (ЕАГ) — региональная группа по типу ФАТФ (РГТФ), государствами-участниками которой являются Беларусь, Индия, Казахстан, Китай, Кыргызстан, Россия, Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан. Статус наблюдателя в ЕАГ предоставлен 15 государствам и 22 между-

В свою очередь, Республика Сербия является членом Комитета экспертов Совета Европы по оценке мер противодействия легализации преступных доходов и финансированию терроризма (МАНИВЭЛ)²⁵. МАНИВЭЛ действует по мандату Совета Европы и одновременно является региональной группой по типу ФАТФ (РГТФ)²⁶.

В 2024 г. стало известно о том, что Республика Сербия рассматривает возможность вступления в БРИКС²⁷. В этой связи следует подчеркнуть, что в рамках БРИКС действуют профильные рабочие группы и советы, а именно Антикоррупционная рабочая группа (АКГ) БРИКС, Совет БРИКС по противодействию отмыванию денег и финансированию терроризма (ПОД/ФТ).

Сербия также имеет статус партнера по диалогу Шанхайской организации сотрудничества (ШОС)²⁸. Крайне

народным и региональным организациям. ЕАГ является ассоциированным членом ФАТФ с июня 2010 г.

²⁵ Комитет экспертов Совета Европы по оценке мер противодействия легализации преступных доходов и финансированию терроризма (МАНИВЭЛ) — региональная группа по типу ФАТФ (РГТФ), в задачу которой входит распространение политики международных стандартов в области противодействия отмыванию денег и финансированию терроризма (ПОД/ФТ) на страны Европы. МАНИВЭЛ является подкомитетом Европейского комитета Совета Европы по проблемам преступности (CDPC).

В Париже завершилась пленарная неделя ФАТФ. Статус России в организации не изменился // Официальный сайт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedsfm.ru/releases/8174> (дата обращения: 10.11.2024).

²⁶ Комитет экспертов Совета Европы по оценке мер противодействия легализации преступных доходов и финансированию терроризма (МАНИВЭЛ) // Официальный сайт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedsfm.ru/activity/moneyval> (дата обращения: 10.11.2024).

²⁷ Володин прокомментировал намерение Сербии присоединиться к БРИКС // Российская газета. URL: <https://rg.ru/2024/10/14/volodin-prokommentiroval-namerenie-serbii-prisoedinitsia-k-briks.html> (дата обращения: 10.11.2024).

²⁸ Сербский депутат Ненад Попович: «Центр экономической мощи перемещается на Восток» // Российская газета. URL: <https://rg.ru/2023/10/12/>

важно отметить, что в рамках ШОС действует региональная антитеррористическая структура (ПАТС) ШОС, которая координирует борьбу с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом, а также содействует в подготовке и проведении оперативно-разыскных и иных мероприятий.

Таким образом, международное сотрудничество Российской Федерации и Республики Сербии в сфере борьбы

с преступностью носит комплексный и конструктивный характер. Кроме того, между Россией и Сербией установлены традиционно дружественные отношения, что во многом способствует эффективности такого рода взаимодействия. Вместе с тем в целях совершенствования международно-правовой основы взаимодействия между Россией и Сербией следует расширять предмет взаимодействия, например утвердить соглашение в области борьбы с транснациональной преступностью и разработать иные соглашения с учетом новых вызовов и угроз.

serbskij-deputat-nenad-popovich-centr-ekonomicheskoy-moshchi-peremeshchaetsia-navostok.html?ysclid=m3bi9umofm943879939 (дата обращения: 10.11.2024).

Литература

1. Волеводз А.Г. Международные правоохранительные организации : учебное пособие. В 5 частях. Ч. II. Судебные и юридические сети / А.Г. Волеводз. Москва : Прометей, 2023. 224 с.
2. Карпович В.Э. Международное сотрудничество в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в Республике Индия: правовое регулирование и порядок осуществления / В.Э. Карпович // Наркоконтроль. 2023. № 3. С. 36–40. DOI: 10.18572/2072-4160-2023-3-36-40
3. Максакова М.А. Российско-сербское экономическое сотрудничество в условиях глобальной неопределенности и санкционного противостояния / М.А. Максакова // Экономика и управление: проблемы, решения. 2022. Т. 4. № 10 (130). С. 63–69. DOI: 10.36871/ek.up.p.r.2022.10.04.008
4. Тисен О.Н. Новые риски финансирования терроризма с использованием криптовалют в странах ЕАГ и СНГ / О.Н. Тисен // Международное уголовное право и международная юстиция. 2024. № 1. С. 2–6. DOI: 10.18572/2071-1190-2024-1-2-6
5. Хижняк Д.С. Методологические основы расследования транснациональных преступлений / Д.С. Хижняк. Москва : Юрлитинформ, 2021. 424 с.
6. Шестак В.А. Современные особенности сотрудничества Российской Федерации и Исламского Эмирата Афганистан в сфере борьбы с преступностью / В.А. Шестак, В.Э. Карпович // Вестник Московского университета МВД России. 2022. № 3. С. 318–325. DOI: 10.24412/2073-0454-2022-3-318-325

УДК 341.9

ББК 67.93

DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-60-64

К вопросу о развитии российско-сербских отношений частного правового характера на базе двусторонних договоров в эпоху многополярности

Колябин Алексей Юрьевич,

доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин Волжского института экономики, педагогики и права, доцент кафедры гражданского права и процесса Международного юридического института, арбитр Международного коммерческого арбитражного суда при Торгово-промышленной палате Российской Федерации, кандидат юридических наук, доцент
alkolyabin@yandex.ru

В статье предпринята попытка раскрытия проблем регулирования частноправовых российско-сербских отношений на основании двусторонних договоров сквозь призму сложных межгосударственных взаимоотношений с другими международными акторами-тяжеловесами, такими как США, ЕС, НАТО, Китай, в условиях беспрецедентного политического давления. В том числе делается акцент на поступательном развитии двусторонних отношений в правовом поле, как в публичной сфере, так и на уровне частного характера.

Анализируется сегодняшняя ситуация вокруг Украины в рамках транзитных и газораспределительных вопросов, что затрагивает Сербию напрямую как зависимого получателя данного вида топлива и перспективное развитие направления дальнейшего экспорта на Балканы. Исследуется взаимная нормативно-правовая база в исторической ретроспективе с возможным преобразованием в будущем. Затронуты пути рассмотрения экономических частноправовых споров с участием МКАС при ТПП РФ, и предложены некоторые законодательные новеллы по распространению российского арбитража на сербскую землю, тем более что практика присутствия есть, а открытие информационного офиса в 2024 г. служит хорошим началом.

Ключевые слова: Россия, Сербия, МКАС при ТПП РФ, экономический спор, пенсия, договор, международное частное право, санкции.

On the Development of Private Law Relations Between Russia and Serbia Based on Bilateral Agreements in the Multipolar World Order

Aleksey Yu. Kolyabin

Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines of the Volzhsky Institute of Economics, Pedagogy and Law, Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure of the International Law Institute, Arbitrator of the International Commercial Arbitration Court under the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation, PhD (Law), Associate Professor

The article attempts to uncover the problems of regulating private-law, Russian-Serbian relations on the basis of bilateral treaties, through the prism of complex interstate relations with other international heavyweight actors such as the United States, the EU, NATO, and China under unprecedented political pressure. In particular, the emphasis is on the progressive development of bilateral relations in the legal field, both in the public sphere and at the private level.

The current situation around Ukraine is analyzed within the framework of transit and gas distribution issues, which directly affects Serbia as a dependent recipient of this type of fuel, and the promising development of further exports to the Balkans. The article examines the mutual regulatory framework in historical retrospect with a possible transformation in the future. The ways of considering economic private law disputes involving the ICAC at the CCI of the Russian Federation are touched upon and some legislative innovations are proposed to extend Russian arbitration to Serbian land, especially since there is a practice of presence, and the opening of an information office in 2024 is a good start.

Keywords: Russia, Serbia, ICAC at the RF CCI, economic dispute, pension, contract, private international law, sanctions.

«Человечество вошло в переломную эпоху, новый период мировой истории... Сегодня происходят глубинные, поистине тектонические перемены»¹. Мы полностью разделяем позицию Патрушева Н.П., что устоявшаяся с момента распада СССР однополярная картина мира рушится и ей на смену приходит многополярный мироуклад². Учитывая современное состояние геополитического пространства, разворачивается масштабная борьба за мировое состояние политического устройства и положение в нем современных политических тяжеловесов: США (как и стран НАТО в целом), Индии, Китая, России и мн. др.

Структурный кризис как феномен способен существенно повлиять на устройство мировой политической системы, определяя итоговое положение отдельных участников всей структуры международных отношений, сформировать новые тенденции и долгосрочные ориентиры укрепления этих отношений в новом ключе. В современных условиях глобальной политической неопределенности и открытой антироссийской политики мировая система демонстрирует тенденции раз-

деления стран на два противоборствующих и конфликтующих лагеря, что обуславливает действующую политику и возникновение конфликта интересов³. Особую ценность в этом ключе приобретают вопросы региональной интеграции и формирования малых, но более устойчивых экономически и политически определенных объединений.

Таковыми можно определить Балканы в общем и Сербию в частности. Последняя является сегодня целью геополитического противостояния Запада и России, когда Европейский союз и блок стран НАТО посредством присоединения Сербии к европейскому пространству пытаются полностью ограничить возможности Российской Федерации на территории Балкан. В этом регионе также нельзя убирать со счетов факт наличия существенных интересов Турции, что предопределяет трудности и некоторую непоследовательность реализуемой Сербией политики лавирования между интересами отдельных акторов мировой политики. Что касается России, то многовековая дружба и православная вера позволяют нашим странам поддерживать хорошие отношения и на сегодняшний день. Сербия — единственная страна, претендующая на членство

¹ См.: Патрушев Н.П. Крах империй-паразитов // Журнал «Разведчик». 2023. № 3 (4). С. 3–9.

² Kolyabin A.Yu., Glukhova T.V. Influence of geopolitical results of ussr disintegration on the formation of contemporary foreign relations system and possible ways of global order establishment in the xxi century. Montreal : Accent graphics communications, 2013.

³ Вельм И.М. Современные акторы мировой политики и международных отношений // Вестн. Удм. ун-та. Социология. Политология. Международные отношения. 2024. Т. 8. Вып. 3. С. 384–388.

в Евросоюзе, которая не поддержала антироссийские санкции. По территории Сербии протянут газопровод «Турецкий поток», который помогает сербам во многом справиться с последствиями энергетического кризиса. Балканская страна, возможно, станет поставщиком российского газа в другие европейские страны.

Президент Сербии А. Вучич считает, что энергетический кризис Европы спровоцировали сами европейцы по политически ангажированным мотивам. Более того, 12 ноября 2024 г., находясь с визитом в Баку на COP 29, сербский президент заявил, что в ближайшее время «страны встанут в очередь за газом из России», тогда как Сербия, имея газопровод на своей территории, укрепит геостратегическое положение в регионе, так как страна может стать региональным хабом распределения российского газа на Балканах. Но данную перспективу омрачает сегодняшняя ситуация вокруг украинского кризиса, который перетек на территорию Курской области, где как раз сосредоточен газораспределительный хаб «Суджа». Последний становится «предметом торга» Украины с зависимыми от поступающего газа западными странами. К примеру, с еще одной близкой страной России — Венгрией, где на двустороннем газопроводе завязана Болгария. Тем самым можно предположить, что с преодолением украинского кризиса газовую сеть на Балканском пространстве можно спокойно расширять, что станет катализатором в более тесном сотрудничестве с сербами.

Между Россией и Сербией, помимо «газовых отношений», имеется ряд перспективных двусторонних и региональных аспектов, представляющих долгую и взаимовыгодную перспективу. Это подтверждается тесной

исторической дружбой от эпохи Ивана Грозного и османских притязаний до трагического распада Югославии и, конечно же, современными взаимодействиями⁴. С 2000 г. между странами существует соглашение о свободной торговле, с 2009 г. установлен безвизовый режим. В 2008 г. подписано **соглашение между РФ и Сербией о сотрудничестве в нефтегазовой отрасли**. С 2013 г. действуют **соглашения между странами о взаимном признании и эквивалентности документов об образовании и ученых степенях**, о военном сотрудничестве, заключена декларация о стратегическом партнерстве между двумя странами. В октябре 2015 г. подписан **меморандум о взаимопонимании между РФ и Сербией в области экономического сотрудничества, привлечении инвестиций и реализации совместных проектов**. В 2018 г. принят Федеральный закон «О ратификации договора между Российской Федерацией и Республикой Сербией о социальном обеспечении»⁵, который, в частности, закрепляет, что для российской пенсии можно использовать сербский страховой стаж. Данный нормативный акт актуален особенно в унисон принятому закону об отмене пенсий уехавших за границу российских пенсионеров — в страны, где нет соответствующего договора о выплате пенсий⁶.

⁴ Муравьева Е.О. Специфика российско-сербских отношений в современных условиях // Стратегические векторы транзита постсоветских государств и геополитические вызовы государствам — участникам СНГ: анализ и прогноз : сб. мат. Междунар. науч.-практич. конф. М., 2024. С. 336–344.

⁵ Федеральный закон от 19 июля 2018 г. № 196-ФЗ «О ратификации договора между Российской Федерацией и Республикой Сербией о социальном обеспечении» // СПС «КонсультантПлюс».

⁶ Постановление Правительства РФ от 28 марта 2023 г. № 493 «Об особенностях выплаты пенсий, осуществления иных выплат и обеспечения

Несмотря на такую тесную связь, современные российско-сербские отношения переживают сложный период беспрецедентного давления стран западного блока (преимущественно ЕС и НАТО). В этой связи государства вынуждены проводить осторожную внешнеполитическую линию во избежание значительных для себя последствий. К тому же Сербия, позиционирующая себя в качестве союзника современной России, оказывается в очень непростых геополитических условиях. Ключевым стратегическим приоритетом страна еще более 20 лет назад обозначила интеграцию в ЕС.

Процесс присоединения Сербии к ЕС начался в ноябре 2005 г., в 2009 г. Сербия подала заявку на вступление в ЕС. В марте 2012 г. получила официальный статус страны-кандидата на вступление, и начались переговоры, которые продолжаются и по сей день (хотя с 2010 г. сербы с биометрическими паспортами имеют право совершать визаж в рамках стран Шенгена). В сентябре 2017 г. еврокомиссар Й. Хан заявил, что Сербия может получить членство в ЕС до 2025 г. Но он ошибался, эта «дорожная карта» до сих пор не реализована, а официальные представители Европейского союза вступление Сербии в организацию связывают с соответствием страны стандартам ЕС, а также с выполнением ряда требований, основными из которых являются признание независимости Косова, дистанцирование от России и, в современных условиях, присоединение к санкциям

по обязательному социальному страхованию от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний, установленных на основании законодательства Российской Федерации и международных соглашений Российской Федерации, лицам, проживающим за пределами территории Российской Федерации» // СПС «КонсультантПлюс».

в контексте военных действий на территории Украины.

Сербия в условиях жесткого западного давления отказывается присоединиться к санкциям против РФ, тем самым создавая для себя своеобразное препятствие во взаимопонимании с Западом. И Москва ценит это, тем более ей важно обозначить свои геополитические интересы в этом регионе, а конкретно в Сербии, находящейся в этих сложных условиях, но вполне способной стать отправной точкой продвижения интересов России на Балканах.

Несмотря на такую патовую ситуацию, отношения Сербии и России продолжают динамично развиваться, **а российско-сербские законы соответствуют Конституции Российской Федерации**⁷. Это следует из заключения Комитета Совета Федерации по международным делам от 3 июня 2024 г., в котором рассматривался и был принят Федеральный закон от 12 июня 2024 г. № 129-ФЗ «О ратификации протоколов о внесении изменений в российско-сербские межправительственные соглашения»⁸. Следовательно, можно предположить, что особая роль в дальнейшем развитии российско-сербских отношений будет отведена не только в региональном векторе, но и с затрагиванием интересов международных акторов-тяжеловесов, и будет построена на принципах исторического сотоварищества, экономического взаимовыгодного партнерства при незыблемом политическом суве-

⁷ Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993 с изменениями, одобренными в ходе общероссийского голосования 01.07.2020) // СПС «КонсультантПлюс».

⁸ Федеральный закон от 12 июня 2024 г. № 129-ФЗ «О ратификации протоколов о внесении изменений в российско-сербские межправительственные соглашения» // СПС «КонсультантПлюс».

рентите и с учетом фундаментального положения «экономика — право — политика». К тому же этому способствует открытие информационного офиса Международного коммерческого арбитражного суда (МКАС) при Торгово-промышленной палате (ТПП) РФ⁹ в июле 2024 г. в Республике Сербия, первой подобной структуры за преде-

лами России. А практика рассмотрения экономических споров частного характера с участием сербов и при посредничестве МКАС при ТПП РФ уже имела место, например в 2016 г. с итальянцами. Следовательно, предлагаем в рамках российско-сербского сотрудничества и в унисон позитивной тенденции открытия отделений МКАС в регионах России вне места своего нахождения в Москве, открыть аналогичное отделение с полным спектром услуг, в том числе и для разрешения внутренних экономических споров в Сербии.

⁹ Колябин А.Ю. К вопросу о разрешении споров в международном коммерческом арбитраже // Общество, экономика и право: вызовы современности и тенденции развития : сб. ст. по мат. V Междунар. науч.-практич. конф. Волжский, 2024. С. 64–67.

Литература

1. Вельм И.М. Современные акторы мировой политики и международных отношений / И.М. Вельм // Вестник Удмуртского университета. Социология. Политология. Международные отношения. 2024. Т. 8. № 3. С. 384–388.
2. Колябин А.Ю. К вопросу о разрешении споров в международном коммерческом арбитраже // А.Ю. Колябин // Общество, экономика и право: вызовы современности и тенденции развития : материалы V Международной научно-практической конференции (г. Волжский, 22 декабря 2023 г.) : сборник научных статей / члены редакционной коллегии: Р.Ю. Скоков, Т.А. Дугина, Е.О. Клименко [и др.] ; ответственный редактор А.А. Вакарев. Волжский : Волжский институт экономики, педагогики и права, 2024. С. 64–67.
3. Муравьева Е.О. Специфика российско-сербских отношений в современных условиях / Е.О. Муравьева // Стратегические векторы транзита постсоветских государств и геополитические вызовы государствам-участникам СНГ: анализ и прогноз : материалы Международной научно-практической конференции (г. Москва, 25–27 октября 2023 г.) : сборник научных статей / члены редакционной коллегии: Ю.В. Берладир, Н.Ю. Мороз ; ответственный редактор И.К. Харичкин. Москва : Московский государственный лингвистический университет, 2024. С. 336–344.
4. Патрушев Н.П. Крах империй-паразитов / Н.П. Патрушев // Разведчик. 2023. № 3 (4). С. 3–9.

References

1. Kolyabin, A.Yu. Influence of geopolitical results of ussr disintegration on the formation of contemporary foreign relations system and possible ways of global order establishment in the xxi century / A.Yu. Kolyabin, T.V. Glukhova. Montreal : Accent graphics communications, 2013. 124 p.

Превентивное противодействие экстремизму на основе общности национальных интересов России и Сербии

Майборода Эльвира Тагировна,

доцент кафедры теории и истории права и государства юридического факультета Северо-Западного института управления — филиала Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, кандидат философских наук, доцент
ellamaiboroda@mail.ru

Черявко Евгений Джонович,

студент Северо-Западного института управления — филиала Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации
Ont@myrambler.ru

В данной статье проводится анализ феномена экстремизма, факторов, способствующих распространению данного деструктивного явления и нормативно-правового противодействия ему. Актуальность работы обусловлена тем, что экстремизм представляет собой серьезную угрозу для современного общества, поскольку он основан на агрессивном поведении и нетерпимости к альтернативным взглядам. Целями исследования являются изучение проблемы экстремизма, выявление ее основных аспектов и разработка практических рекомендаций по противодействию этому опасному социальному феномену. Объектом исследования выступают общественные отношения, возникающие в связи с проявлениями экстремистской деятельности, а также механизмы ее предупреждения и пресечения. В качестве материалов исследования использованы труды российских и сербских ученых, международные нормативно-правовые акты, такие как Шанхайская конвенция «О борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом», а также законодательство Российской Федерации и Республики Сербия, регулирующее противодействие экстремизму. Эмпирическую базу составляют данные о конкретных случаях экстремистских проявлений на территории Сербии, а также сведения о мерах, предпринимаемых государством для борьбы с данной угрозой. Проведенный анализ показывает, что как международное, так и национальное законодательство России и Сербии демонстрируют схожий подход к определению и криминализации экстремистской деятельности, что отражает общую обеспокоенность мирового сообщества данной проблемой. Авторами предлагается введение как в российское, так и в сербское законодательство института профилактического надзора за лицами, причастными к экстремистской деятельности. Результаты исследования могут быть использованы органами государственной власти, правоохранительными структурами, а также научным сообществом при разработке и реализации комплексных программ по противодействию экстремизму на национальном и международном уровнях.

Ключевые слова: экстремизм, терроризм, национальная безопасность, Российская Федерация, Республика Сербия, законодательство, факторы распространения, межгосударственное сотрудничество.

Preventive Counteraction to Extremism based on the Commonality of National Interests of Russia and Serbia

Elvira T. Mayboroda

Associate Professor of the Department of Theory and History of Law and State of the Law Faculty of the North-West Institute of Management — Branch of the Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration
PhD (Philosophy), Associate Professor

Evgeny D. Cheryavko

Student of the North-West Institute of Management — Branch of the Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration

This article analyzes the phenomenon of extremism, factors contributing to the spread of this destructive phenomenon, and legal countermeasures against it. The relevance of the work is due to the fact that extremism poses a serious threat to modern society, as it is based on aggressive behavior and intolerance to alternative views. The aim of the study is to examine the problem of extremism, identify its main aspects, and develop practical recommendations for countering this dangerous social phenomenon. The object of research is social relations arising in connection with manifestations of extremist activity, as well as mechanisms for its prevention and suppression. The research materials include works of Russian and Serbian scholars, international legal acts such as the Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, as well as legislation of the Russian Federation and the Republic of Serbia regulating countering extremism. The empirical basis consists of data on specific cases of extremist manifestations in Serbia, as well as information about measures taken by the state to combat this threat. The analysis shows that both international and national legislation of Russia and Serbia demonstrate a similar approach to defining and criminalizing extremist activities, reflecting the global community's common concern about this problem. The authors propose the introduction of "preventive supervision" institution for persons involved in extremist activities in both Russian and Serbian legislation. The research results can be used by state authorities, law enforcement agencies, and the scientific community in developing and implementing comprehensive programs to counter extremism at national and international levels.

Keywords: extremism, terrorism, national security, Russian Federation, Republic of Serbia, legislation, spread factors, interstate cooperation.

Введение

Актуальность работы обуславливается высоким уровнем угрозы со стороны экстремизма, поскольку он основан на агрессивном поведении и нетерпимости к альтернативным взглядам.

Целью данного научного исследования является комплексный анализ феномена экстремизма, правового противодействия ему, а также факторов, способствующих его распространению.

Научную основу работы составляют труды российских и сербских ученых, международные документы, такие как Шанхайская конвенция 2001 г. «О борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом»¹, а также национальное законодательство Российской Федерации и Республики Сербия, регулирующее противодействие экстремистской деятельности.

¹ Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом (Шанхай, 15 июня 2001 г.) // СПС «Гарант».

Эмпирическую базу исследования формируют фактические данные о конкретных случаях экстремистских проявлений на территории Сербии, а также сведения о мерах, предпринимаемых государством для борьбы с данной угрозой.

В рамках данной работы применяются как общенаучные методы — анализ, синтез и обобщения, — так и научно-научный метод сравнительно-правового анализа.

Законодательная база по противодействию экстремизму

Международное и национальное законодательства играют ключевую роль в определении и регулировании экстремистской деятельности. Шанхайская конвенция «О борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом» предлагает следующее определение криминального экстремизма: «Деяние, направленное

на насильственный захват власти или насильственное удержание власти, а также на насильственное изменение конституционного строя государства, а равно насильственное посягательство на общественную безопасность».

На национальном уровне в Российской Федерации принят Федеральный закон от 25 июля 2002 г. № 114-ФЗ «О противодействии экстремистской деятельности»², который детально перечисляет действия, подпадающие под определение экстремизма. Среди них — насильственное изменение конституционного строя, публичное оправдание терроризма, возбуждение социальной, расовой или религиозной розни, использование нацистской или экстремистской символики.

Аналогичным образом Республика Сербия в своем Уголовном кодексе определяет ответственность за преступления, связанные с расовой или иной дискриминацией, а также за террористические акты, цель которых — запугать население, принудить государство или международную организацию к совершению/несовершению определенных действий³.

В итоге как международные, так и национальные нормативно-правовые акты России и Сербии демонстрируют схожий подход к определению и криминализации экстремистской и террористической деятельности, что отражает общую озабоченность этих стран данной проблемой.

Факторы, способствующие распространению экстремизма

Исследователи^{4, 5, 6} выделяют ряд факторов, которые способствуют росту экстремистских и террористических угроз, особенно в местах проживания коренных и малочисленных народов. К ним относятся:

1. Культурно-исторические: приток лиц с различными культурными и религиозными традициями, что может приводить к напряженности и конфликтам.

2. Социально-экономические: высокий уровень безработицы, отход от традиционного образа жизни, маргинализация определенных групп населения.

3. Политические: противоречия и конфликты между различными народами и их политическими устремлениями.

4. Демографические: высокая рождаемость в мусульманских семьях, что может влиять на этнический баланс и восприниматься как угроза.

5. Правоохранительные: недостаточно эффективная работа правоохранительных органов по предупреждению и пресечению экстремистской деятельности.

6. Интеграционные: большое количество трудовых мигрантов, что затрудняет социальную адаптацию и интеграцию.

² Федеральный закон от 25 июля 2002 г. № 114-ФЗ «О противодействии экстремистской деятельности» (с изм. и доп.) // СПС «Гарант».

³ Уголовный кодекс Республики Сербия: принят в 1977 г.: с изменениями и дополнениями. URL: <https://russian.rs/ugolovnyj-kodeks/> (дата обращения: 07.11.2024).

⁴ Олифиренко Е.П. Молодежный религиозный экстремизм в современной России и пути его преодоления: на материалах Северо-Кавказского федерального округа : автореф. дис. ... канд. полит. наук. Краснодар, 2012. С. 14.

⁵ Димитровска А. Деятельность международных террористических организаций в странах Западных Балкан : дис. ... канд. полит. наук. М., 2019. С. 45–52.

⁶ Новикова О.Н. Современный ультраправый экстремизм и терроризм в Западной Европе: тенденции и особенности // АПЕ. 2023. № 4 (120). С. 82–104.

Как итог, комплекс факторов способствует росту экстремистских настроений и повышает риск возникновения террористических угроз, особенно в регионах с высоким этническим и религиозным разнообразием населения.

Ситуация с экстремизмом в Республике Сербия

Республика Сербия сталкивается с серьезными проблемами, связанными с проявлениями религиозного и политического экстремизма на своей территории. Исследователи^{7, 8} отмечают сложную ситуацию на границе Сербии и Черногории, где неоднократно были зафиксированы факты деятельности исламских экстремистских группировок.

Власти Сербии, осознавая серьезность угрозы, сохраняют определенную закрытость в отношении точных данных о количестве последователей экстремистского движения на своей территории. Тем не менее имеются сведения об отдельных задержаниях лиц, связанных с террористической деятельностью. Так, в феврале 2019 г. в Нови-Пазаре был арестован ваххабит, готовивший теракт на территории Сербии. У него были обнаружены химическая лаборатория, взрывчатые вещества и атрибутика джихадистских группировок⁹.

⁷ Куракина О.И. Религиозно-политический экстремизм как наиболее опасный вид экстремистской деятельности // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. 2014. № 3–2. С. 130–132.

⁸ Пономарева Е.Г., Димитровска А. Балканский узел международного терроризма // Обозреватель. 2018. № 5 (340). С. 37–51.

⁹ Уапсен вехабист кој подготвувал терористички напад во Србија. URL: <https://sputnikportal.rs/20190116/vehabija-hapsenje-terorizam--1118513586.html?ysclid=lv9cgxefs5585741808> (дата обращения: 10.11.2024).

В 2019 г. Республика Сербия приняла Национальную стратегию безопасности, в которой одним из приоритетных направлений было определено предотвращение терроризма, насильственного экстремизма и радикализации, а также защита от связанных с ними угроз¹⁰. Как итог Республика Сербия демонстрирует решимость в противодействии растущей экстремистской угрозе, разрабатывая и реализуя государственную политику в данной сфере.

Международное сотрудничество по борьбе с экстремизмом

Эффективное противодействие экстремизму и терроризму невозможно без консолидации усилий мирового сообщества¹¹. Экстремизм не знает национальных границ и требует совместных скоординированных действий различных государств. В этом контексте важную роль играет межгосударственное сотрудничество.

В 2020 г. между Российской Федерацией и Республикой Сербия было подписано соглашение о взаимодействии в сфере противодействия экстремизму и терроризму¹². Данный документ

¹⁰ Стратегия Национальной безопасности Сербии — 2019 // Официальный сайт Министерства обороны Республики Сербия. URL: <https://www.vs.rs/document/document/files/FB19748D428011EABDBF0050568F5424/1/STRATEGIJA-NACIONALNE-BEZBEDNOSTI-REPUBLIKE-SRBIJE-2019-SAJT-VOJSKE-SRBIJE.pdf> (дата обращения: 10.11.2024).

¹¹ Черявко Е.Д. Безопасность субъектов РФ как часть национальной безопасности страны // Российский конституционализм: уроки истории и современность (к 30-летию Конституции Российской Федерации 1993 г.) : мат. Всерос. научно-практической конф. (Санкт-Петербург, 15 декабря 2023 г.) СПб. : Санкт-Петербургский университет МВД РФ, 2023. С. 670–674.

¹² Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Сербия о сотрудничестве в борьбе с терроризмом (Белград, 18 июня 2020 г.) // СПС «Гарант».

определяет основные формы и механизмы сотрудничества компетентных органов двух стран. Совместная работа позволяет объединить усилия, обмениваться оперативной информацией, а также координировать практические меры по предупреждению и пресечению экстремистской деятельности.

Российско-сербское соглашение является наглядным примером того, как двустороннее партнерство может стать эффективным инструментом в борьбе с общими вызовами безопасности. Вместе с тем важно понимать, что ответственность за обеспечение безопасности граждан от экстремистских угроз лежит, прежде всего, на правительствах стран.

Как отмечает сербский исследователь Игорь Стоянович¹³, Республика Сербия предпринимает значительные усилия в предупреждении и пресечении экстремистской деятельности. Об этом также свидетельствуют принятие Национальной стратегии безопасности, ужесточение уголовного законодательства и организация взаимодействия с Российской Федерацией.

Предложения по совершенствованию законодательства в сфере противодействия экстремизму

Авторы считают целесообразным введение как в российское, так и в сербское законодательство института профилактического надзора за

¹³ Стоянович И. Активности сектора безбедности у Републици Србили у спречевању злоупотребе Интернета у циљу верске радикализације : дис. ... канд. полит. наук. Белград : Универзитет у Београду, 2019. С. 28.

лицами, причастными к экстремистской деятельности. Согласно Федеральному закону Российской Федерации от 6 марта 2006 г. № 35-ФЗ «О противодействии терроризму», профилактический надзор предусматривает установление административных ограничений на свободу передвижения, проведение беседы, а также периодическую явку поднадзорного лица в соответствующий орган¹⁴. Распространение подобной практики на сферу противодействия экстремизму могло бы стать эффективным инструментом предупреждения перехода лиц, склонных к радикальным взглядам, к активным противоправным действиям.

При этом предлагаемая законодательная новелла должна быть тщательно проработана с учетом международного опыта и правовых реалий Российской Федерации и Республики Сербия.

Заключение

Проведенный анализ позволяет сделать вывод о том, что экстремизм представляет собой серьезную угрозу для современного общества, требующую комплексного и системного подхода к противодействию.

Мы считаем, что межгосударственное сотрудничество и профилактический надзор за лицами, причастными к экстремизму, позволил бы усилить превентивную составляющую в работе правоохранительных органов, а также повысить эффективность пресечения данной угрозы.

¹⁴ Федеральный закон от 6 марта 2006 г. № 35-ФЗ «О противодействии терроризму» (последняя редакция) // СПС «Гарант».

Литература

1. Димитровска А. Деятельность международных террористических организаций в странах Западных Балкан : диссертация кандидата политических наук / А. Димитровска. Москва, 2019. 269 с.
2. Куракина О.И. Религиозно-политический экстремизм как наиболее опасный вид экстремистской деятельности / О.И. Куракина // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. 2014. № 3–2. С. 130–132.
3. Новикова О.Н. Современный ультраправый экстремизм и терроризм в Западной Европе: тенденции и особенности / О.Н. Новикова // Актуальные проблемы Европы. 2023. № 4 (120). С. 82–104.
4. Олифиренко Е.П. Молодежный религиозный экстремизм в современной России и пути его преодоления: на материалах Северо-Кавказского федерального округа : автореферат диссертации кандидата политических наук / Е.П. Олифиренко. Краснодар, 2012. 26 с.
5. Пономарева Е.Г. Балканский узел международного терроризма / Е.Г. Пономарева, А. Димитровска // Обозреватель. 2018. № 5 (340). С. 37–51.
6. Черявко Е.Д. Безопасность субъектов РФ как часть национальной безопасности страны / Е.Д. Черявко // Российский конституционализм: уроки истории и современность : материалы Всероссийской научно-практической конференции (г. Санкт-Петербург, 15 декабря 2023 г.) : сборник научных статей / члены редакционной коллегии: Т.А. Грищенко, А.А. Удальцов, А.В. Тарасов ; председатель редакционной коллегии, составитель П.А. Астафичев. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский университет МВД РФ, 2023. С. 670–674.

References

1. Стојановић, И. Активности сектора безбедности у Републици Србили у спречавању злоупотребе Интернета у циљу верске радикализације : диссертация кандидата политических наук / И. Стојановић. Белград, 2019. 108 с.

2. Куракина О.И. Верски и политички екстремизам као најопаснија врста екстремистичке активности / О.И. Куракина // Билтен Универзитета г. Нишњи Новгород назван по имену Н.И. Лобачевског. 2014. број 3-2. С. 130-132.
3. Новикова О.Н. Савремени крајње десни екстремизам и тероризам у Западној Европи: трендови и карактеристике / О.Н. Новикова // Актуелни проблеми Европе. 2023. број 4 (120). С. 82-104.
4. Олифиренко Е.П. Омладински верски екстремизам у савременој Русији и начини његовог превазилажења: према материјалима Севернокавказског федералног округа: сажетак дисертације кандидата политичких наука / Е.П. Олифиренко. Краснодар, 2012. 26 с.
5. Пономарева Е.Г. Балкански чвор међународног тероризма / Е.Г. Пономарева, А.Димитровска // Обозреватељ. 2018. број 5 (340). С. 37-51.
6. Стојановић, И. Активност сектора безбедности у Републици Србији у спречавању злоупотребе Интернета у циљу верске радикализације; дисертација кандидата политичких наука / И. Стојановић. Београд, 2019. 108 с.
7. Черјавко Е.Д. Безбедност субјеката Руске Федерације као део националне безбедности земље / Е.Д. Черјавко // Руски конституционализам: лекције из историје и савременост: зборник радова са Свурске научно-практичне конференције (г. Санкт Петербург, 15. децембра 2023. г.): збирка научних чланака / чланови редакције: Т.А. Гришћенко, А.А. Удальцов, А.В. Тарасов; председник редакције, саставио П.А. Астафичев. Санкт-Петербург: Санктпетербуршки универзитет Министарства унутрашњих послова Руске Федерације, 2023. С. 670-674.

1. Димитровска А. Активностите меѓународних терористичких организација на Западном Балкану: дисертација кандидатата политичких наука / А. Димитровска. Москва, 2019. 269 с.

Литература

¹⁴ Федерални закон „О сузбијању тероризма“ бр. 35-Ф од 06.03.2006. године (најновија верзија) // Приступ из информативног правног система „Гарант“ URL: <https://base.garant.ru/12145408/?ysclid=m3edj2cio1526441478> (datum publikacije: 11.11.2024. г.)

¹³ Стојановић И. Активности сектора безбедности у Републици Србији у спречувању злоупотребе Интернета у циљу верске радикализације: дисертација ... кандидатата политичких наука / Игора Стојановић. — Београд, УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ, 2019. — С. 28.
 [scid=m3ecl93ae721606630](https://scid.m3ecl93ae721606630) (datum publikacije: 11.11.2024. г.)

тематичан приступ супротстављању. Сметамо да би меѓудржавна са-радања и превентивни надзор над ли-цима, укљученим у екстремизам, оја-чала превентивну компоненту у раду органа за спровођење закона, као и по-већала ефикасност мера заштите и ове претње.

Автори сметају да је применено увођење како у руско, тако и у српско законодавство, института „превентив-екстремизма

Предлози за унапређење законодавства у области сузбијања

Федералном. Наведена анализа омогућава доно-шење закључка да екстремизам пред-ставља озбиљну претњу савременом друштву, што захтева свеобухватан и сис-

тематичан приступ супротстављању. Сметамо да би меѓудржавна са-радања и превентивни надзор над ли-цима, укљученим у екстремизам, оја-чала превентивну компоненту у раду органа за спровођење закона, као и по-већала ефикасност мера заштите и ове претње.

Закључак

Наведена анализа омогућава доно-шење закључка да екстремизам пред-ставља озбиљну претњу савременом друштву, што захтева свеобухватан и сис-

тематичан приступ супротстављању. Сметамо да би меѓудржавна са-радања и превентивни надзор над ли-цима, укљученим у екстремизам, оја-чала превентивну компоненту у раду органа за спровођење закона, као и по-већала ефикасност мера заштите и ове претње.

Федералном закону Руска Федерација на у екстремистичке активности. Према „О сузбијању тероризма“, превентивни надзор предвиђа успостављање адми-нистративних ограничења слободе кре-тања, вођење разговора, као и периди-лично јављање надзираних лица реле-вантом органу¹⁴. Проширење таквих пракси у сфери сузбијања екстремизма могло би постати ефикасно средство за спречавање преласка лица, склоних ра-дикалним погледима, на активне неза-контне радње.

Република Србија је 2019. године усвојила Стратегију националне безбедности, која као један од својих приоритета истиче спречавање тероризма, насилног екстремизма и радикализације, као и заштити од слинних претњи¹⁰. Као резултат тога, Република Србија показује своју одлучност да се супротстави растућој екстремистичкој претњи развијањем и спровођењем државне политике у овој области.

Међународна сарадња у борби против екстремизма

Ефикасна борба против екстремизма и тероризма је немогућа без консолидације напора светске заједнице¹¹. Екстремизам не познаје националне границе и захтева заједничко координирано деловање различитих држава. У том контексту, међудржавна сарадња игра важну улогу.

У 2020. години потписан је споразум о сарадњи у борби против екстремизма и тероризма између Руске Федерације и Републике Србије¹². Овим до-

¹⁰ Стратегија националне безбедности Србије 2019 [Електронски ресурс] // Званични сајт Министарства одбране Републике Србије. URL: <https://www.vs.rs/document/files/FB19748D42801EABDBF0050568F5424/1-STRATEGIJA-NACIONALNE-BEZBEDNOSTI-REPUBLIKE-SRBIE-2019-SAJT-VOJSKE-SRBIE.pdf> (датум публикације: 10.11.2024. г.).

¹¹ Чепјавко Е. Д. Безбедност субјеката Руске Федерације као део националне безбедности земље / Е. Д. Чепјавко // Руски конституцио-нализам: лекције из историје и савременост (уз 30. годишницу Устава Руске Федерације од 1993. године): Зборник радова са Свјетске научно-практичне конференције, Санкт Петербург, 15. децембра 2023. године. — Санкт Петербург: Санкт Петербургски универзитет Министар-ства унутрашњих послова Руске Федерације, 2023. — С. 670-674.

¹² Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против тероризма (Beograd, 18. јуна 2020. године) // Приступ из инфоформативног правног система "Гарант": URL: <https://base.garant.ru/74578456/?y>

као резултат тога, скуп фактора доприноси расту екстремистичких осетљивости и повећава ризик од терористичких претњи, посебно у регионима са високом етничком и верском разноликошћу становништва.

Ситуација са екстремизмом у Републици Србији

Република Србија се суочава са озбиљним проблемима везаним за мањинске групе. Истраживачи⁷⁸ констатују тешку ситуацију на граници Србије и Црне Горе, где су у више наврата забележене чинџенице активностима исламских екстремистичких група.

Власти Србије, схватајући озбиљност претње, остају донекле затворене око тачних података о броју следећих екстремистичких покрета на својој територији. Ипак, постоје извештаји о појединачним притварањима особа повезаних са терористичким активностима. Тако је у фебруару 2019. године у Новом Пазару ухапшен вежбања који је припремао терористички напад на територији Србије. Пронађен је са хемијском лабораторијом, експлозивом и реквизитама пихадистичких група⁹.

⁷⁸ Куракина О. И. Верски и политички екстремизам као најопаснија врста екстремистичке активности // Билтен Универзитета г. Нинџи Новогорода назван по имену Н. И. Лобачевског. 2014. број 3-2. С. 130-132.

⁸ Пономарева, Е. Г. Балкански чвор међународног тероризма / Е. Г. Пономарева, А. Димитровска // Обозревател. — 2018. — број 5(340). — С. 37-51.

⁹ Ухапшен вежбања који је спремао терористички напад у Србији. [сајт] // URL: <https://sputnikportal.rs/20190116/vehabija-hapsenje-terorizam--1118513586.html?yclid=lv9c9xe> (датум публикације: 10.11.2024. г.)

Фактори који доприносе ширењу екстремизма

Истраживања^{4,5,6} идентификују низ фактора који доприносе расту екстремистичких и терористичких претњи, посебно у местима предивалишта аутохтоних и малобројних народа. Међу њима су:

1. Културно-историјски: прилив људи различитог културног и верског порекла, што може довести до тензија и сукоба.

2. Социо-економски: висок ниво незапослености, одступање од традиционалног начина живота, маргинализација одређених група становништва.

3. Политички: противречности и sukobi између различитих народа и њихових политичких тежњи.

4. Демографски: висок наталитет у муслиманским породицама, што може утицати на етничку равнотежу и бити схваћено као претња.

5. Спровођење закона: недовољно ефикасан рад органа за спровођење закона на спречавање и сузбијању екстремистичких активности.

6. Интеграциони: велики број радних миграната, што отежава социјалну адаптацију и интеграцију.

Олифиренко, Е. П. Омладински верски екстремизам у савременој Русији и начини његовог превазилажења: према материјалима Севернокавказског федералног округа: сажетак дисертације ... кандидат политичких наука: 23.00.02 / Екатерина Павлова Олифиренко; [Локација одбране: Кубански државни универзитет]. — Краснодар, 2012. — с. 14

Димитровска Ана. Активности међународних терористичких организација на западном Балкану: дисертација ... кандидат политичких наука: 23.00.04 / Димитровска Ана; [Локација одбране: Московски државни институт за међународне односе]. — Москва, 2019. — с. 45-52

Новикова О. Н. Савремене крајње десне екстремизам и тероризам у Западној Европи: трендови и карактеристике // АПЕ. 2023. Број 4 (120). С. 82-104.

екстремизма: "радна усмерена на прилично преузимање власти или присилно задржавање власти, као и на силну промену уставног поретка државе, као и на силан напад на друштвену безбедност";

На националном нивоу, Руска Федерација је усвојила Федерални закон бр. 114-ФЗ "О сузбијању екстремистичке активности" од 25. јула 2002. године⁷, у којем су детаљно наведене радње које спадају у дефиницију екстремизма. Међу њима — насилна промена уставног поретка, јавно оправдавање тероризма, подстицање друштвених, расних или верских нетрпељивости, употреба нацистичких или екстремистичких симбола.

Слично томе, Република Србија у свом Кривичном законнику дефинише одговорност за кривична дела у вези са расом или другом дискриминацијом, као и за терористичка дела усмерена на застрашивање становништва, присилјавање државе или међународне организације да изврши или не изврши одређене радње⁸.

Као резултат тога, и међународни и национални регулаторни правни акти Русије и Србије показују сличан приступ дефинисању и криминализацији екстремистичких и терористичких активности, што одражава заједничку забринутост ових земаља у вези наведеног проблема.

Федерални закон бр. 114-ФЗ "О сузбијању екстремистичких активности" од 25. јула 2002. године (са изменама и допунама) // Приступ из инфор-мативног правног система "Гарант"; URL: https://base.garant.ru/12127578/ (datum publicacije: 06.11.2024. г.)

Кривични законик Републике Србије: усвојен 1977. године; са изменама и допунама [сајт] // URL: https://russian.rs/ugolovnyj-kodeks/ (datum publicacije: 07.11.2024. г.)

Шангајска конвенција о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма (Шангај, 15. јуна 2001. г.) // Приступ из информативног правног система „Гарант“, URL: <https://base.garant.ru/2561763/> (datum publikacije: 06.11.2024. г.)

Међународно и национално законодавство и грађу кључну улогу у дефинисању и регулisanу екстремистичких активности. Шангајска конвенција о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма“ из 2001. године даје средњу дефиницију криминалног

Законодавни оквир за борбу против екстремизма

У оквиру овог рада користе се опште научне методе: анализа, синтеза и генерализација, и приватна научна метода: компаративно-правна анализа.

ма екстремистичких манифестација на територији Србије, као и информације о мерама које држава предузима у борби против ове претње.

This article analyzes the phenomenon of extremism, factors contributing to the spread of this destructive phenomenon, and legal countermeasures against it. The relevance of the work is due to the fact that extremism poses a serious threat to modern society, as it is based on aggressive behavior and intolerance to alternative views. The aim of the study is to examine the problem of extremism, identify its main aspects, and develop practical recommendations for countering this dangerous social phenomenon. The object of research is social relations arising in connection with manifestations of extremist activity, as well as mechanisms for its prevention and suppression. The research materials include works of Russian and Serbian scholars, international legal acts such as the Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism, as well as legislation of the Russian Federation and the Republic of Serbia regulating countering extremism. The empirical basis consists of data on specific cases of extremist manifestations in Serbia, as well as information about measures taken by the state to combat this threat. The analysis shows that both international and national legislation of Russia and Serbia demonstrate a similar approach to defining and criminalizing extremist activities, reflecting the global community's common concern about this problem. The authors propose the introduction of "preventive supervision" institution for persons involved in extremist activities in both Russian and Serbian legislation. The research results can be used by state authorities, law enforcement agencies, and the scientific community in developing and implementing comprehensive programs to counter extremism at national and international levels.

Keywords: extremism, terrorism, national security, Russian Federation, Republic of Serbia, legislation, spread factors, interstate cooperation.

Увод

Актуелност рада је последица високог нивоа угрожености од екстремизма, јер се заснива на аресивном понашању и нетолеранцији алтернативних ставова. Сврха овог научног истраживања је свеобухватна анализа феномена екстремизма, правног супротстављања екстремизму, као и фактора који доприносе његовом ширењу. Научна основа рада су радови руских и српских научника, међународних документи, као што је Шангајска конвенција о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма“, као и национално законодавство Руске Федерације и Републике Србије, које регулише сузбијање екстремистичких активности. Емпиријске основе студије су чињенични подаци о конкретним случајевима

Превентивно супротстављање екстремизму на основу заједничких националних интереса Русије и Србије

Мандорода Елвир Т.

доцент катедре за теорију и историју права и државе Правног факултета
Сверозападнот института за менаџмент — филијала
Руске академије народне економије и државне службе
при Председнику Руске Федерације, кандидат филозофских наука, доцент
ellamandoroda@mail.ru

Черјавко Евгениј Џ.

студент Северозападнот института за менаџмент —
филијала Руске академије народне економије и државне службе
при Председнику Руске Федерације
Ont@myrambler.ru

У овом чланку проводи се анализа феномена екстремизма, фактора који доприносе ширењу ове деструктивне појаве и регулаторно и правно супротстављање истом. Актуелност рада је последица чињенице да екстремизам представља озбиљну претњу савременом друштву, јер се заснива на агресионом понашању и нестолеранцији агресивних ставова. Сврха студије је да проучи проблем екстремизма, идентификује његове главне аспекте и развије практичне препоруке за борбу против ове опасне друштвене појаве. Предмет студије су односи са јавношћу који настају у вези са манифестацијама екстремистичке активности, као и механизми за њено спречавање и сузбијање, као истраживачки материјали су коришћени радови руских и српских научника, међународни регулаторни правни акти, као што је Шангајска конвенција „О борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма“, а такође законодавства Руске Федерације и Републике Србије која регулишу сузбијање екстремизма. Емпиријску базу чине подаци о конкретним случајевима екстремистичких манифестација на територији Србије, као и информације о мерама које држава предузима у борби против ове претње. Анализа показује да и међународно, и национално законодавство Русије и Србије показују сличан приступ дефинисању и криминализаацији екстремистичке активности, што држава оштру забрану светске заједнице због наведених проблема. Аутори предлажу увођење како у руско, тако и у српско законодавство, инстигута „превентивног надзора“ над лицима која су укључена у екстремистичке активности. Резултати студије могу да користе државне власти, агенције за спробођење законна, као и научна заједница у развоју и спровођењу свеобухватних програма за борбу против екстремизма на националном и међународном нивоу.

Кључне речи: екстремизам, тероризам, национална безбедност, Руска Федерација, Република Србија, законодавство, фактори дистрибуције, међудржавна сарадња.

Preventive counteraction to extremism based on the common-ality of national interests of Russia and Serbia

Elvira T. Mandoroda

Associate Professor of the Department of Theory and History of Law and State
of the Law Faculty of the North-West Institute of Management —
Branch of the Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration
PhD (Philosophy), Associate Professor

типе ван Русије. А пракса разматрања привредних спорова приватно-правне природе, уз учешће Срба и уз посредовање Међународног трговинско-арбитражног суда при Привредној комори Руске Федерације, већ је била, на пример, 2016. године са Италијанима. Стога предлагемо, у оквиру руско-српске сарадње, а у складу са позитивним трендом отварања филијала Међународног трговинског арбитражног суда у руским регионима ван свог седишта у Москви, да се отвори слична филијала, са пуним спектром услуга, укључујући и решавање унутрашњих економских спорова у Србији.

ког партнерства, економски узајам-ног корисног партнерства са непоколебљивим политичким свверенитетом и уз узимање у обзир фундаменталне не позиције "економска-право-политика"; Поред тога, то је олакшано отварањем Информативне канцеларије Међународног трговинског арбитражног суда при Привредној комори Руске Федерације⁹ у јулу 2024. године у Републици Србији, као прве такве струк-

⁹ 2024. С. 64–67.

Корбаин А.Ју. О питању решавања спорова у међународној трговинској арбитражи // У зборнику: државно-економска и право: изазови нашег времена и тенденције развоја. Зборник чланака на основу материјала V међународне научно-практичне конференције. Волжски, 2024. С. 64–67.

Литература

1. Вельм И.М. Савремени актери светске политике и међународних односа / И.М. Вельм // Билтен Удмуртског универзитета. Социологија. Политичке науке. Међународни односи. 2024. Т. 8. број 3. С. 384–388.
2. Корбаин А.Ју. Influence of geopolitical results of USSR disintegration on the formation of contemporary foreign relations system and possible ways of global order establishment in the XXI century / А.Ј. Корбаин, Т.В. Глухова. Montreal, 2013.
3. Корбаин А.Ју. О питању решавања спорова у међународној трговинској арбитражи // А.Ј. Корбаин // Државно-економска и право: изазови нашег времена и тенденције развоја: материјали V међународне научно-практичне конференције (Волжски, 22. децембра 2023): зборник научних чланака / чланови уредничког колегија: Р.Ју. Скоков, Т.А. Дутина, Е.О. Клименко [и др.] : одговорни уредник А.А. Вакарев. Волжски : Волжски институт за економију, педагогију и право, 2024. С. 64–67.
4. Муравјева Е.О. Специфичности руско-српских односа у савременом условима / Е.О. Муравјева // Стратешки вектори транзита постсовјетских држава и геополитички изазови државама чланницама ЗНД: анализа и прогноза: материјали Међународне научно-практичне конференције (Москва, 25.–27. октобра 2023. г.): зборник научних чланака / чланови уредничког колегија: Ј.В. Берладир, Н.Ју. Мороз : одговорни уредник И.К. Харичкин. Москва : Московски државни лингвистички универзитет, 2024. С. 336–344.
5. Патрушев Н.П. Слом паразитских империја / Н.П. Патрушев // Разведчик. 2023. број 3 (4). С. 3–9.

санкцијама у контексту војних опера-

ција на територији Украјине.

Србија, у условима великог при-
тиска Запада,⁷ одбија да се придружи
санкцијама против Руске Федерације,
стварајући тиме себи својеврсну пре-
преку у међусобном разумевању са За-
падом. И Москва то цени, поготово што
јој је важно да истакне своје геополити-
чке интересе у овом региону, а по-
себно у Србији, која се налази у овим
тежким условима, али која може поста-
ти поазна тачка за промовисање ин-
тереса Русије на Балкану.

Упркос овој "пат" ситуацији, од-
носи Србије и Русије настављају да
се динамично развијају, а **Руско-ср-
пски закони су у складу са Уставом
Руске Федерације**.⁸ Ово произишљази
из закључка Комитета Савета Федера-
ције за међународне послове од 3. ју-
на 2024. године, у којим је разматран
и својен Федерални закон "о потврди-
вању протокола о изменама и допуна-
ма Руско-српских међувладних спо-
разума". Сходно томе, може се претпо-
ставити да ће посебна улога у даљем
развоју руско-српских односа бити до-
дељена не само у регионалном векто-
ру, већ и утицају на интересе међуна-
родних актера тешке категорије, и да
ће се градити на принципима историјс-

⁷ Устав Руске Федерације (Усвојен народним
гласањем 12.12.1993. године са изменама одо-
браним током свезвучног гласања 01.07.2020.
године) — Електронски текст // Консултант-
Плус : званична интернет страница. 2024. URL:
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_
LAW_28399// (datum približakcije: 08.11.2024. r.).
Федерални закон од 12.06.2024. године број
129-ФЗ "О ратификацији протокола о о изменама
и допунама руско-српских међувладних спора-
зума" — Електронски текст // КонсултантПлус :
званични сајт. 2024. URL: https://www.consultant.
ru/law/otdocs/85143.html (datum približakcije:
08.11.2024. r.).

Упркос тако блиској повезаности,

савремене руско-српске односи про-
лазе кроз тежак период невидљених
притисака од страна земаља западног
блока (у главном ЕУ и НАТО). С тим у ве-
зи, две државе су принуђене да воде
опрезну спољнополитичку линију како
би избегле значајне последице по се-
бе. Поред тога, Србија, која се позицио-
нира као савезник савремене Русије,
налази се у веома тешком геополитич-
ком окружењу. Пре више од 20 година,
земља је идентификовала интеграцију
у ЕУ као кључни стратешки приоритет.

Процес приступања Србије у ЕУ
почео је у новембру 2005. године,
а Србија је 2009. поднела захтев за
чланство у ЕУ. У марту 2012. године до-
била је званичан статус земаље канди-
дата за приступање и почели су пре-
говори који трају све до данас (нако
од 2010. године Срби са биометриј-
ским пасошима имају право да пу-
тују у земаље у оквиру Шенгена. У сеп-
тембру 2017. године европски комесар
Ј. Хан је рекао да би Србија могла да
добije чланство у ЕУ до 2025. годи-
не. Али поргешо је, таква "мапа пута"
још увек није спроведена, а званични
представници Европске уније улазак
Србије у ту организацију повезују са
услагашеношћу земаље са стандардима
ЕУ, као и са испуњавањем низа услова.
Од којих су главне: признање независ-

фесионалних болести, утврђених на основу за-
конодавства Руске Федерације и међународних
споразума Руске Федерације, за лица која живе
изван територије Руске Федерације" — Електрон-
ски текст // КонсултантПлус : званични веб-сајт.
2024. URL: https://www.consultant.ru/document/
cons_doc_LAW_443227/ (datum približakcije:
08.11.2024. r.).

дине између наших земаља постоји споразум о слободној трговини, а од 2009. године успостављен је безвиз-ни режим. У 2008. години потписан је споразум између Руске Федерације и Србије о сарадњи у индустрији нафте и гаса. Од 2013. године постоје споразуми између наших земаља о међусобном признавању и еквиваленцији образовних докумената и академских титула, и војној сарадњи, а закључена је и декларација о стратешком партнерству између две земље. У октобру 2015. године потписан је меморандум о разумевању између Руске Федерације и Србије у области економске сарадње, при-вљачна инвестиција и реализације заједничких пројеката. У 2018. годи-ни усвојен је Федерални закон "О ра-тификацији Споразума између Руске Федерације и Републике Србије о со-цијалном осигурању"⁵, који посебно предвиђа да се за руску пензију мо-же користити српски стаж осигурања. Овај регулаторни акт је актуелан, по-себно у складу са усвојеним законом о укидању пензија за руске пензионере који су отишли у иностранство у земље у којима не постоји одговарајући спо-разум о исплати пензија⁶.

⁵ Стратешки вектори транзита постсовјетских држава и геополитички изазови државама чланицама ЗНД: анализа и прогноза. Зборник материјала Међународне научно-практичне конференције. Москва, 2024. С. 336–344.

⁶ Федерални закон од 19. јула 2018. бр. 196-ФЗ "О потврђивању Уговора између Руске Федера-ције и Републике Србије о социјалном осигу-рању"; — Електронски текст // КонсултантПлус: званични сајт. 2024. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_302845/ (datum публикације: 08.11.2024. г.).

⁷ Уредба Владе Руске Федерације од 28.03.2023. године бр. 493 "О посебностима исплате пензија, вршења државних исплата и пружања обавезног социјалног осигурања од несрећа на послу и про-

постати добављач руског гаса за друге европске земље.

Председник Србије А. Вучић сма-тра да су европску енергетску кризу изазвали сами Европљани из политич-ки пристрачних разлога. Штавише, 12. новембра 2024. године, током посете Бакуу на Конференцији COP 29, пред-седник Србије је изјавио да ће у блиској будућности "земље стати у ред за гас из Русије"; Тада ће Србија, имајући гасо-вод на својој територији, ојачати своју геостратешку позицију у региону, по-што земаља може да поставе регионал-но чвориште за дистрибуцију руског гаса на Балкану. Али ова перспектива је засењена тренутном ситуацијом око украјинске кризе, која се проширила на територију курске области, где се налази чвориште за дистрибуцију гаса "Суца"; Ово последње постаје "предмет трговине" између Украјине и запад-них земаља које зависе од испоруке га-са. На пример, још једна земаља блиска Русији је Мађарска, где је Бугарска по-везана на заједнички гасовод. Дакле, превазилажењем украјинске кризе мо-же се претпоставити да се гасна мрежа на Балканском простору може мирно проширити, што ће постати катализа-тор бриже сарадње са Србија.

Поред "гасних односа" Русије и Ср-бије, постоји низ обћавајућих била-тералних и регионалних аспеката који представљају дугу и обострано корис-ну перспективу. То потврђује блиско-историјско пријатељство од доба Ива-на Грозног и османских освајања до трагичног распада Југославије, и на-равно, данашњи односи⁷. Од 2000. го-

⁴ Мурајева Е.О. Специфичности руско-српских односа у савременим условима // У зборнику:

The current situation around Ukraine is analyzed within the framework of transit and gas distribution issues, which directly affects Serbia as a dependent recipient of this type of fuel, and the promising development of further exports to the Balkans. The article examines the mutual regulatory framework in historical retrospect with a possible transformation in the future. The ways of considering economic private law disputes involving the ICAAC at the CCI of the Russian Federation are touched upon and some legislative innovations are proposed to extend Russian arbitration to Serbian land, especially since there is a practice of presence, and the opening of an information office in 2024 is a good start.

Keywords: Russia, Serbia, ICAAC at the RF CCI, economic dispute, pension, contract, private international law, sanctions.

“Човечанство је ушло у преломну еру, у нови период светске историје... Данас се дешавају дубоке, истинске тектонске промене”¹. У потпуности делимо став Патрушевa Н.П. да се униполарна слика света, успостављена од распада СССР-а, уривава, а замениће је мултиполарни светски поредак². Узимајући у обзир тренутно стање геополитичког простора, одвија се борба великих размера око глобалног стања политичког система и положаја савремених политичких тешака у њему: САД (као и земље НАТО-а уопште), Индија, Кина, Русија и многи други. Структурна криза као појава може значајно утицати на структуру светског политичког система, одређујући коначан положај појединих учесника у целокупној структури међународних односа, формирати нове трендове и другорочне смернице за јачање ових односа на нов начин. У савременим условима глобалне политичке неизвесности и отворене антируске политике, светски систем демократија тенденције да државе подели на два супротстављена и циклољубна логара, што одређује акту-

¹ Види: Патрушев Н. П. Слом паразитских империја // Часопис „Раведник“, 2023. број 3 (4). С. 3–9. URL: svr.gov.ru/npoad/block/3eb/15092023r.pdf (datum objavljivanja: 14.11.2024. г.).
² Кольбаин А.Ю., Глухова Т.В. Influence of geopolitical results of USSR disintegration on the formation of contemporary foreign relations system and possible ways of global order establishment in the XXI century // Montreal, 2013.

елну политику и појаву сукоба интер-еса³. У том смислу, од посебне су вредности питања регионалне интеграције и формирања малих, али одрживих економских и политичких опредељењих удружења.

Балкан уопште и Србија посебно могу се дефинисати као такви. Србија је данас циљ геополитичке конфрон-тације Запада и Русије, када Европска унија и НАТО савез, кроз приступање Србије европском простору, покушавају да потпуно оградне могућности Руске Федерације на Балкану. У овом региону, такође, не можемо занемарити чињеницу да Турска има значај-не интересе, што предодређује по-тешкоће и извесну недоследност у ср-пској политици маневрисања између интереса појединих актера у светској политици. Што се тиче Русије, то мно-говековно пријатељство и православ-на вера омогућавају нашим земљама да одржавају добре односе и данас. Србија је једина земља која се прија-вила за чланство у Европској унији, а која није подржала антируске санк-ције. Преко територије Србије биће изграђен гасовод “Турски ток”, што ће Србима у великој мери помоћи да се изборе са последицама енергет-ске кризе. Ова Балканска земља може

³ Вельм И.М. Савремени актери светске политике и међународних односа // Вестник Удмуртског универзитета. Социологија. Политичке науке. Међународни односи. 2024. Т. 8. изд. 3. С. 384–388.

The article attempts to uncover the problems of regulating private-law, Russian-Serbian relations on the basis of bilateral treaties, through the prism of complex interstate relations with other international heavyweight actors such as the United States, the EU, NATO, and China under unprecedented political pressure. In particular, the emphasis is on the progressive development of bilateral relations in the legal field, both in the public sphere and at the private level.

Aleksy Yu. Kolyabin
Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines of the Volzhsky Institute of Economics, Pedagogy and Law, Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure of the International Law Institute, Arbitrator of the International Commercial Arbitration Court under the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation, PhD (Law), Associate Professor

On the Development of Private Law Relations Between Russia and Serbia Based on Bilateral Agreements in the Multipolar World Order

Кључне речи: Русија, Србија, Међународни трговински арбитражни суд при Привредној комори Руске Федерације, економски спор, пензије, уговор, међународно приватно право, санкције. ање 2024. године је добар почетак.

на Републику Србију, посебно јер постоји пракса присуства, а отварање канцеларије за информисање на Републику Србију, и предлози су неке законодавне иновације о проширењу руске арбитраже ва приватног права уз унете Међународног трговинског арбитражног суда при Привредној комори Србије. Међусобни регулаторни оквир се истражује у историјској ретроспективи вој даљег извоза на Балкан. Што директно утиче на Србију као зависног корисника ове врсте говива, као и на перспективни раз-Анализирана је актуелна ситуација око Украјине у погледу питања трансита и дистрибуције гаса, ва, како у јавној сфери, тако и на нивоу приватног карактера. притиска. Конкретно, акценат је стављен на пројекат развој билатералних односа у области пра-основу билатералних споразума, кроз призму сложених међудржавних односа са другим међуна-Чланак покушава да открије проблеме регулисања приватног права и руско-српских односа на

Колџин Алексеј Јуријевич,
доцент Катедре за грађанско-правне дисциплине Волшког института за економију,
педагогију и право, доцент Катедре за грађанско право и процес
Института за међународно право,
арбитар Међународног трговинског арбитражног суда
при Привредној комори Руске Федерације
магистар правних наука, доцент
alkolyabin@yandex.ru

У ери мултиполарности на основу билатералних уговора односа приватно-правне природе О питању развоја руско-српских

1. Белевдз А.Г. Међународне организације за спровођење закона: уџбеник. У 5 делова. Део II. Правосудне и правне мреже / А.Г. Белевдз. Москва : Про-метej, 2023. 224 с.
2. Карпович В.Е. Међународна сарадња у области недовољене трговине опој-ним дрогама и психотропним супстанцама у Републици Индији: законска ре-гулатива и процедура спровођења / В.Е. Карпович // Наркоконтрол. 2023. број 3. С. 36–40. DOI: 10.18572/2072-4160-2023-3-36-40
3. Макакова М.А. Руско-српска економска сарадња у условима глобалне неизвесности и санкционе конфронтације / М.А. Макакова // Економија и управљање: проблеми и решења. 2022. Т. 4. број 10 (130). С. 63–69. DOI: 10.36871/ek.upr.p.2022.10.04.008
4. Тисен О.Н. Нови ризици финансирања тероризма коришћењем криптовалута у земљама Евроазијске групе (ЕАГ) и Заједнице независних држава (ЗНД) / О.Н. Тисен // Међународно кривично право и међународно правосуђе. 2024. број 1. С. 2–6. DOI: 10.18572/2071-1190-2024-1-2-6
5. Хижњак Д.С. Методолошке основе за истраживање транснационалних кри-вичних дела / Д.С. Хижњак. Москва : Юрлитинформ, 2021. 424 с.
6. Шестак В.А. Савремена обележја сарадње Руске Федерације и Исламског Емирата Арабинстан у борби против криминала / В.А. Шестак, В.Е. Карпо-вич // Билтен Московског универзитета Министарства унутрашњих послова Русије. 2022. број 3. С. 318–325. DOI: 10.24412/2073-0454-2022-3-318-325

Литература

- 27 Српски посланик Ненад Поповић: Центар еко-номске моћи се сели на Исток // Српскај-газета. URL: <https://rg.rn/2023/10/12/srbski-deputat-nenad-popovich-centr-ekonomicheskoj-moshchi-peremeshaetsia-na-istok.html?ysclid=m3b9umofm943879939> (datum публи-кације: 10.11.2024. г.).
- Дакле, међународна сарадња Руске Федерације и Републике Србије у бор-би против криминала је свеобухват-на и конструктивна. Поред тога, усно-стављени су традиционално прија-тељски односи између Русије и Србије, што у великој мери доприноси де-лотворности овакве сарадње. Исто-времено, у циљу побољшања међу-народног правног оквира за интерак-цију између Русије и Србије, требало би проширити предмет сарадње, на при-мер, да се одбори споразум у области борбе против транснационалног кри-минала и да се направе други споразу-ми, узимајући у обзир нове изазове и претње.
- Србија такође има статус партнера у дијалогу Шангајске организације за са-радњу (ШОС)²⁷. Изузетно је важно на-поменути да у оквиру ШОС постоји ре-гионална антитерористичка структу-ра (РАТС) ШОС, која координира борбу против тероризма, сепаратизма и екс-тремизма, а такође помаже у припре-ми и спровођењу оперативно-истра-живачких и других активности.

нова, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење. Поред тога, Русија тренутно председава Евроазијском групом за борбу против легализације (прање) приходата стечених криминалом и финансирања тероризма (ЕАГ)* и јача свој дијалог са колегама из земаља евро-азијског региона, државама посматрачима ЕАГ и другим земаљама заинтересованим за обезбеђивање стабилности и безбедности међународног финансијског система²⁴.

Године 2024. остало је познато да Република Србија разматра могућност придруживања БРИКС²⁶. С тим у вези, треба истаћи да у оквиру БРИКС-а постоје специјализоване радне групе и савети, а то су Радна група за борбу против корупције БРИКС, Савет БРИКС-а за борбу за процену мера за борбу против легализације (прања) приходата стечених криминалом и финансирања тероризма (МОНЕВАЛ)²⁷.

²⁴ У Паризу је завршена пленарна седница ФАТФ-а. Статус Русije у организацији се није променио // Званични сајт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedstm.ru/releases/8174> (datum публикације: 10.11.2024. г.).

²⁵ Комитет експерата Савета Европе за евалуацију мера против прања новца и финансирања тероризма (МОНЕВАЛ) // Званични сајт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedstm.ru/activity/moneyval> (datum публикације: 10.11.2024. г.).

²⁶ Болондин је прокоментарисао намеру Србије да се придружи БРИКС-у // Россијскаја газета. BRICS 2024. URL: <https://rg.ru/2024/10/14/volodin-brics2024.html> (datum публикације: 10.11.2024. г.).

вођење закона и међународних мрежа Network (глобална оперативна мрежа агенција за спровођење закона за борбу против корупције).

У оквиру УН и њених радних тела спроводи се консолидација, размена искустава у борби против криминала и изградња и усавршавање политика и механизма за борбу против криминала, на пример, Канцеларија Уједињених Нација за борбу против дроге и криминала (UNODC), Конференција држава чланица УН, Конвенција против корупције (UNCAC), Комисија за спречавање криминала и кривично правосудје (CCRC).

Упркос политизованој одлуци о спензији чланства Русије у Групи за разраду финансијских мера за борбу против прања новца (ФАТФ), Русија наставља да буде активан члан глобалне мреже ФАТФ и савесно испуњава своје обавезе у области борбе против прања

²⁷ Евроазијска група за борбу против легализације (прање) приходата стечених криминалом и финансирања тероризма (ЕАГ) је регионална група типа ФАТФ (РПТФ), чије су државе чланице Београд, Индија, Казахстан, Кина, Кипар, Русија, Таџикистан, Туркменистан и Узбекистан. Статус посматрача у ЕАГ има 15 држава и 22 међународне и регионалне организације. ЕАГ је придружен члан ФАТФ-а од јуна 2010. године.

^{**} Комитет експерата Савета Европе за евалуацију мера против прања новца и финансирања тероризма (МОНЕВАЛ) је регионална група типа ФАТФ (РПТФ), чији је задатак да шири политику међународних стандарда у области борбе против легализације (прања) приходата стечених криминалом и финансирања тероризма (БПН/БПТ) на европске земље. МОНЕВАЛ је подкомитет Европског комитета Савета Европе за пробање са криминалом (СДРЦ).

Болывадз А.Г. Међународне организације за спровођење закона: Уџбеник у 5 делова. Москва: Комитетом одговорношћу "Издавачка кућа Прометј", 2023. 224 стр. (библиотека мајстара "Међународна сарадња у сфери спровођења закона и кривичног законодавства", део II; Судске и правне мреже). ISBN 978-5-00172-515-2

На међуресорсном нивоу потписани

су следећи споразуми између надлежних органа Руске Федерације и Републике Србије:

1. Споразум између Федералне службе за финансијски надзор (Руска Федерација) и Управе за спречавање

прања новца (Република Србија) о сарадњи у области борбе против легализације (прања) прихода стечених криминалним и финансирања тероризма од 03. септембра 2009. године;²⁰

2. Споразум о сарадњи између Генералног тужилаштва Руске Федерације и Републичког државног тужилаштва Републике Србије од 12. јануара 2012. године;²¹

3. Споразум о сарадњи између Генералног тужилаштва Руске Федерације и Министарства правде Републике Србије од 27. септембра 2019. године.

4. Споразум о сарадњи између Министарства унутрашњих послова Руске Федерације и Министарства унутрашњих послова Републике Србије од 20. октобра 2009. године.²²

Поред тога, треба поменути сарадњу између Русије и Србије у оквиру међународних организација за спречавање прана новца.

Тренутно се преговара о Споразуму између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против транснационалног криминала који није ступио на снагу. Тако је потписана Уредба Владе Руске Федерације о потписивању „О потписивању

Владе Републике Србије о сарадњи у борби против транснационалног криминала“ од 04. октобра 2022. године број 2900-р, у којој је представљен нацрт овог споразума.

19 Уредба Владе Руске Федерације „О потписивању

Споразума између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против транснационалног криминала“ од 04. октобра 2022. године број 2900-р // Министарство унутрашњих послова Русије. URL: <https://mvd.consultant.ru/files/1057910> (датум публикације: 06.11.2024. г.).

20 Међународна сарадња, правни основ сарадње // Званични сајт Росфинмониторинга. URL: <https://www.fedstm.ru/fm/legabasis> (датум публикације: 06.11.2024. г.).

21 Списак потписаних билатералних споразума и других споразума о сарадњи између Генералног тужилаштва Руске Федерације и надлежних органа страних држава // Званична веб-страница Генералног тужилаштва Руске Федерације. URL: <https://fpp.gengross.gov.ru/web/gprf/activity/international-cooperation/sogl> (датум публикације: 06.11.2024. г.).

22 Споразум о сарадњи између Министарства унутрашњих послова Руске Федерације и Министарства унутрашњих послова Републике Србије (20. октобра 2009. године, Београд) // URL: <https://base.garant.ru/Z568665/?ysclid=m3ba0aqsac324982164> (датум публикације: 10.11.2024. г.).

2) Министарство унутрашњих по-

слова Руске Федерације;

3) Генерално тужилаштво Руске Федерације;

4) Истражни комитет Руске Федерације;

5) Федерална служба за финансијски надзор;

6) Федерална служба Националне гарде Руске Федерације.

6) од стране Републике Србије:

1) Министарство унутрашњих послова Републике Србије;

2) Безбедносно-информативна агенција (БИА);

3) Министарство правде Републике Србије;

4) Републичко јавно тужилаштво;

5) Тужилаштво за организовану криминалну делатност;

6) Министарство финансија, Управе за спречавање прана новца.

Тренутно се преговара о Споразуму између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против транснационалног криминала који није ступио на снагу. Тако је потписана Уредба Владе Руске Федерације о потписивању „О потписивању

Споразума између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против транснационалног криминала“ од 04. октобра 2022. године број 2900-р // Министарство унутрашњих послова Русије. URL: <https://mvd.consultant.ru/files/1057910> (датум публикације: 06.11.2024. г.).

остаје на снази¹⁶ за Русију због чињене нице да је Русија правни наследник СССР-а, а Србија (као и Црна Гора) правни наследник Југославије, те нису изражене примедбе у вези важне овог Уговора и других аката.¹⁷

Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против тероризма потписан је 18. јуна 2020. године¹⁸. У оквиру овог споразума, стране остварују сарадњу у области борбе против тероризма и финансирања тероризма, међутим, споразум не утиче на питања међусобне правне помоћи у кривичним стварима и извршења лица ради кривичног гоњења или извршења казана, као и на предају лица осуђеног на казну затвора, на издржавање казне. Један од најважнијих облика сарадње, наведених у овом споразуму, је брза замена информација. У складу са чланом 2. овог споразума, надлежни органи за спровођење споразума су:

а) од стране Руске Федерације:

1) Федерална служба безбедности Руске Федерације;

Пошто је Србија чланица Савета Европе, основом сарадње у неким аспектима могу послужити поједи-не конвенције Савета Европе, које су отворене за државе нечланнице Савета Европе, у којима Русија трекратно задржава учешће. Такође, на пример, од новембра 2024. године, укључују Конвенцију Савета Европе о праву, тражењу, заплени и одузимању прихода од криминалне делатности и финансирању тероризма од 16. маја 2005. године (Варшавска конвенција)¹⁴.

На билатералном нивоу остаје на снази је Уговор између Савеза Совјетских Социјалистичких Република и Федеративне Народне Републике Југославије о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима од 24. фебруара 1962. године¹⁵. У оквиру наведеног споразума предвиђена је сарадња у области пружања међусобне правне помоћи у кривичним стварима, као и извршење лица ради кривичног гоњења или извршења казне. Уговор

¹⁴ URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121092/?ysclid=m3b9ufnzc5194579864 (datum publikacije: 10.11.2024. г.).

¹⁵ Уговор између Савеза Совјетских Социјалистичких Република и Федеративне Народне Републике Југославије о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима од 24. фебруара 1962. године // Правни сектор Министарства спољних послова Русије. URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contacts/international_contacts/2_contrast/53462/ (datum publikacije: 06.11.2024. г.).

¹⁶ Споразум између Савеза Совјетских Социјалистичких Република и Федеративне Народне Републике Југославије о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима од 24. фебруара 1962. године // Амбасада Руске Федерације у Републици Србији. URL: https://serbia.mid.ru/consultes/legal_base/mzh-pravitelstvenye_dogovory/ (datum publikacije: 10.11.2024. г.).

¹⁷ Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против тероризма од 18. јуна 2020. године // Амбасада Руске Федерације у Републици Србији. URL: https://serbia.mid.ru/consultes/legal_base/mzh-pravitelstvenye_dogovory/ (datum publikacije: 06.11.2024. г.).

¹⁸ Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у борби против тероризма од 18. јуна 2020. године // Амбасада Руске Федерације у Републици Србији. URL: https://serbia.mid.ru/consultes/legal_base/mzh-pravitelstvenye_dogovory/ (datum publikacije: 06.11.2024. г.).

Унутрашњих послова Русије израдили су интересовање за повећање разме- не података путем канала Интерпола.⁹ Поред тога, како је наведено, 2023. и 2024. године Министарства уну- трашњих послова Русије и Србије ус- пели су да успоставе сарадњу по ли- није форензичких служби и сопствених служби безбедности.¹⁰ Српски специја- листи се обучавају у образовним уста- новима Министарства унутрашњих по- слова Русије.

Правни основ за међународну са- радњу Русије и Србије су релевантне међународне конвенције које су потпи- сале и ратификовале две стране. Ту спа- дају, пре свега, конвенције УН, и то: кон- венција УН против транснационалног криминала,¹¹ конвенција УН против ко- рупције,¹² конвенција УН против недо- вољеног промета опојних дрога и пси- хотропних супстанци¹³.

Данас долази до значајног интензив- рања руско-српских контаката на нај- вишем нивоу.

Концептуално, кључне области са- радње између Русије и Србије сар- жане су у Декларацији о стратешком партнерству између Руске Федерације и Републике Србије од 24. маја 2013. године.⁷ У погледу сарадње у области борбе против криминала, у декларацији се помиње споровођење сарадње између министарства унутрашњих по- слова у борби против организованог криминала; незаконите трговине дро- гама, тероризма; ширења оружја за ма- совно уништење и других глобалних изазова. Посебна пажња посвећена је борби са новим изазовима: организо- вани криминал, прање новца, екстре- мистичке и терористичке активнос- ти, незаконита трговина дрогом,⁸ као и сарадња у "правној области и спо- робујењу закона": сарадња надржежних органа, као и обука стручног кадра.

У мају 2021. године одржан је са- станак вршиоца дужности министра унутрашњих послова Руске Федера- ције Александра Горовоја и министра унутрашњих послова Републике Ср- бије Александра Вулина. Саговорници су разговарали о кључним резултати- ма билатералне сарадње и договори- ли даље правце сарадње. Као резултат састанка, представници Министарства

⁷ Декларација о стратешком партнерству између Руске Федерације и Републике Србије // Крем- лин. URL: <http://www.kreml.ru/supplement/1461> (datum публикације: 06.11.2024. г.).

⁸ Карпович В.Е. Међународна сарадња у области недозволене трговине опојних дрогама и пси- хотропним супстанцама у Републици Индији: законска регулатива и процедура спрово- ђења // Наркоконтрол. 2023. број 3. С. 36–40. DOI 10.18572/2022-4160-2023-3-36-40

⁹ Конвенција Уједињених нација против неза- конског промета опојних дрога и психотропних супстанција: 10.11.2024. г.).

¹⁰ Конвенција Уједињених нација против корупције (усвојена у Ђуџорку Резолуцијом 58/4 од 31.10.2003. године на 51. пленарној седници 58. сесије Генералне скупштине УН) // URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121140/?ysclid=m3b99r3z9j430114070 (datum публикације: 10.11.2024. г.).

¹¹ Конвенција против транснационалног орга- низованог криминала (усвојена у Ђуџорку Резолуцијом 55/25 од 15. новембра 2000. г. на 62. седници 55. сесије Генералне скупштине УН) // URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121543/?ysclid=m3b99r3z9j430114070 (datum публикације: 05.11.2024. г.).

¹² Конвенција против транснационалног орга- низованог криминала (усвојена у Ђуџорку Резолуцијом 55/25 од 15. новембра 2000. г. на 62. седници 55. сесије Генералне скупштине УН) // URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121543/?ysclid=m3b99r3z9j430114070 (datum публикације: 05.11.2024. г.).

¹³ Конвенција против транснационалног орга- низованог криминала (усвојена у Ђуџорку Резолуцијом 55/25 од 15. новембра 2000. г. на 62. седници 55. сесије Генералне скупштине УН) // URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121543/?ysclid=m3b99r3z9j430114070 (datum публикације: 05.11.2024. г.).

ристиичких група се често врши ко-

ришћењем криптовалута.³ Међународна сарадња у области борбе против криминала у том погледу омогућава не само уједињене напо-ра органа за спровођење закона, феде-ралних органа извршне власти, орга-на безбедности и специјалних служби, већ и размену искустава и релевант-них оперативних информација у про-цесу сарадње⁴.

Сарадња између Руске Федерације и Републике Србије један од приме-ра ефикасног, конструктивног и рав-ноправног дијалога, укључујући и у об-ласти борбе против криминала. Традиционално, руско-српски од-носи су пријатељски и вештачки, развијају се динамично и у духу стра-тешког партнерства⁵, а повезују их и културно-историјско наслеђе. Поред тога, односе Русије и Србије карактери-ше висок ниво сарадње у трговинској, економској, хуманитарној, војној, на-учној, техничкој и другим областима⁶.

- ³ Тисен О.Н. Нови ризици финансирања теро-ризма копирањем криптовалута у земљама Евроазијске групе (ЕАТ) и Заједнице независних државкава (ЗНД) // Међународно кривично право и међуна-родно правосудје. 2024. број 1. С. 2–6. DOI 10.18572/2071-1190-2024-1-2-6
- ⁴ Шестак В.А., Карпович В.Е. Савремена обележја сарадње Руске Федерације и Исламског Еми-рата Абуџаби у борби против криминала // Билтен Московског унверзитета Министар-ства унутрашних послова Русије. 2022. број 3. С. 318–325. — DOI 10.24412/2073-0454-2022-3-318-325
- ⁵ В. Матвиенко: Односи Русије и Србије достигли ниво истинског стратешког партнерства // Савет Федерације Федералне скупштине Руске Федерације. URL: <https://council.gov.ru/events/news/113530/> (датум публикације: 06.11.2024. г.). DOI 10.36871/ek.cup.r.2022.10.04.008
- ⁶ Макакова М.А. Руско-српска економска сарадња у условима глобалне неизвесности и санкционог конфронтације // Економија и управљање: про-блеми и решења. 2022. Т. 4. бр. 10 (130). С. 63–69.

С друге стране, различите грани-це доказивања, приступи пренозна-вању радње као кривичног дела, језич-ке баријере, правне и социокултурне традиције, као и политичке разли-ке отежавају ефикасно организовање међународне сарадње у борби про-тив криминала. Превазилажење таквих препрека могуће је само узимајући у обзир успостављање и јачање механиз-ама међудржавне и међуресорне са-радње, унапређење националног за-конодавства, као и развој посебних оперативних и организационих меха-низма.

Упркос поштовању и унапређењу кривичног законодавства и кримина-лизацији радњи које карактерише ви-сока државна опасност, криминалци се крећу из једне државе у другу, која у мањој мери контролише унутрашњу безбедност и обезбеђује закон и ред. У пракси, таква лица могу и да настава-ју своје криминалне активности у новој држави и да се сакрију од правосудних органа. Поред тога, терористи или экс-тремисти често могу да користе једну или више држава за спровођење при-премних радњи за терористичке акте⁷ или као транзитну базу за даље спрово-вођење својих криминалних планова у другој држави. Истовремено, лица која помажу (укључујући финансирање) извршене терористичких активнос-ти могу се такође налазити у иностран-ству. Поред тога, финансирање теро-

- ⁷ Медији су именовали области Истанбула у којима су живели оптужени за терористички напад на Кркус // Руска новинска агенција „Новости“. URL: <https://ria.ru/20240326/obvinuayemye-193599838.html?ysclid=iu9f625uxx966717703> (датум публикације: 27.03.2024. г.).

Савремена обележја сарадње Руске Федерације и Републике Србије у борби против криминала

Каровић Виталиј Едуардович,

главни специјалиста-експерт Правног одељења Федералне службе
за финансијски мониторинг (Росфинмониторинг)

постдипломац Катедре за кривично право, кривични поступак и криминалистику
Московског државног института за међународне односе (универзитет)
Министарства спољних послова Руске Федерације

karovich.vitalii@yandex.ru

У овом чланку се разматрају главни правни правци међународне сарадње Руске Федерације и Републике
Србије у борби против криминала. Приказани су правни и организациони механизми међународне са-
радње надлежних органа Русије и Србије у области борби против криминала.
Кључне речи: борба против криминала, правне новеца, тероризам, екстремизам, незаконита трго-
вина дрогом, транснационални криминал, Русија, Србија.

Modern Specifics of Cooperation Between the Russian Federation and the Republic of Serbia in Crime Combating

Vitaliy E. Karovich

Chief Expert of the Legal Department

of the Federal Financial Monitoring Service (Rosfinmonitoring)

Postgraduate Student of the Department of Criminal Law,

Criminal Procedure and Criminalistics of the Moscow State Institute of International
Relations (University) of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation

This article examines the main directions of international cooperation between the Russian Federation
and the Republic of Serbia in the field of combating crime. The legal and organizational mechanisms
of international anti-criminal cooperation between the competent authorities of Russia and Serbia are
presented.
Keywords: crime fighting, money laundering, terrorism, extremism, drug trafficking, transnational
crime, Russia, Serbia.

Данас, због пораста криминала тран-
снационалног карактера (прекорпа-
ничног криминала)¹, кретања крими-
нистичке из једне јурисдикције у другу и
других фактора, настала је потреба за
ширењем и консолидацијом напора

држава и њихових надлежних органа у
области борбе против криминала. По-
ред тога, нови изазови и претње, као
и квалитативни развој метода и начи-
на извршења кривичних дела, предо-
дпретну потребу за унапређењем ме-
ханизма и правног оквира за међуна-
родну сарадњу у области борбе против
криминала.

¹ Хижњак Д.С. Методолошке основе за истражи-
вање транснционалних кривичних дела. Моск-
ва : Издавачка кућа „Јурлитинформ“, 2021. 424 с.
ISBN 978-5-4396-2259-7.

1. Аграновскаја М.А. Дигитална права као нови објекат грађанског права // М.А. Аграновскаја, А.В. Табов, А. Савельев [и др.] // Закон. 2019. број 5. С. 35–36.
2. Егоров Г.Г. Регулаторни и правни промет дигиталних права у Русији / Г.Г. Егоров // Дигиталне технологије и право: Материјали II Међународне науч-но-практичне конференције, г. Казань, 22. септембра 2023. г. // Зборник на-учних чланака. У 6 томова. Т. 1 / редакција И.Р. Бегишева, Е.А. Громовой, М.В. Заломило [и др.]. Казань: Издавачка кућа „Познание“ Казанског иновацио-ног универзитета, 2023. С. 154–168.
3. Егоров Г.Г. Правни статус „дигиталне рубли“ у Руској Федерацији / Г.Г. Егоров // Вестник Волжског института за економију, педагогију и право (ВИЕПП). 2023. број 2. С. 108–116.
4. Зајнуддинова Е.В. Дигитална валута, дигитална права и дигитална рубли: перспективе за употребу у руској јурисдикцији // Е.В. Зајнуддинова // Право и бизнес. 2024. број 2. С. 30–34.
5. Карелина С.А. Правни режим криптовалуте и института инсолвентности (сте-чаја): проблемни правне регулативе / С.А. Карелина, И.В. Фролов // Право и дигитална економија. 2019. број 4 (06). С. 14–18.
6. Макуров А.А. О питању правне одговорности за коришћење криптовалуте у међусобном плаћању // А.А. Макуров // Билтен Омске правне академије. 2018. Т. 15. Број 4. С. 428–433.
7. Микони Т. Дигитална рубли: еволуција или револуција у области плаћања (електронско издање) / Т. Микони // Право. ru. 2023. 15. новембра.

Литература

Сва дигитална имовина коју разма-трамо, укључујући дигиталне валуте, имају једно заједничко својство — по-стоје искључиво у дигиталном облику. Дигитална рублима има поседан ста-тус. Делујући као дигитални еквива-лент готовине, она такође формира одређене обавезе према платном си-стему. Користећи овај облик плаћања, грађани и правна лица могу да их кон-вертују у националну валуту у било ком тренутку. Истовремено, она има статус законског средства плаћања и сви учесници у грађанским правним односима су дужни да га прихвате као начин плаћања.

У случају увођења дигиталног ср-пског динара, на основу искуства Руске Федерације, може се приме-тити повећање финансијске доступ-ности платног система, без обзира на локацију грађана, и оптимизације процеса међусобног плаћања. Исто-времено, контролни и финансијски органи имају прилику да идентификују корупцијске шеме и боре се против си-ве економије.

Генерално, увођење дигиталног ср-пског динара може имати позитиван утицај на привреду земље и стабили-зовати финансијски сектор безгото-винског промета.

ској пракси последњих година формиран је позитиван тренд у погледу признавања овог платног система као имовине и његовог укључивања у цивилни промет.

Руско законодавство релативно недавно, 2021. године, званично је признало постојање дигиталних финансијских актива, укључујући криптовалуте. Доношење Федералног закона "О дигиталној финансијској имовини, дигиталној валути..."¹⁰ била је реакција законодавца на већ успостављену праксу њиховог коришћења у грађанском промету, раније потврђену судским одлукама.

Упркос формалном признању овог средства, закон није обезбедио све обухватно регулисање њиховог промета. Законодавац се ограничио на успостављање општих забрана и дозвола, не стварајући детаљне механизме за обављање таквих операција као што су наслеђивање, пренос, чупање, улагање, као и заплена. Закон је само навео могућност коришћења криптовалуте као средства плаћања и улагања, без предлагања конкретних алата за реализацију ових могућности. Такође се не помиње неопходна инфраструктура, као што су берзе криптовалута и мењачнице.

Многа питања у вези са њиховом законском регулативом и даље остају отворена. Конкретно, правни стања дигиталних новчаника, који се користе за чување и управљање криптовалутама, захтева детаљнију студију.

¹⁰ Федерални закон од 31.07.2020. године број 259-ФЗ (редакција од 08.08.2024. године) "О дигиталним финансијским активима, дигиталној валути и о изменама одређених законодавних аката Руске Федерације" (са изменама и допунама, ступио на снагу 01.09.2024. године) // Зборник законодавства Руске Федерације, 03.08.2020. године, број 31 (део I), ст. 5018.

Усвајање овог закона био је зна-

чајан догађај који је суштински променио правно окружење за учеснике на тржишту криптовалута и токена. Сада инвеститори и предузетници који раде у овој области имају јасна и транспарентна правила која регулишу њихове активности. Овај акт им омогућава да поузданије доносе одлуке, планирају своје операције и комуницирају са виртуелним тржиштем актива без страха од непредвиђених правних ризика. Законодавство успоставља јасан оквир за различите врсте активности у вези са дигиталном имовином, дефинише права и обавезе учесника на тржишту, а такође утврђује услове за њихово лиценцирање. Важно је разумевати да се област дигиталне имовине динамично развија, а законодавство које га регулише такође је подложно сталним променама. Због тога и инвеститори и предузетници морају стално да прате све иновације и ажурирања закона. Питање правне природе криптовалуте у Русији дуго је остало отворено. Међутим, судска пракса је последњих година дала значајан допринос његовом решавању. Тако је Девети арбитражни апелациони суд у својој пресуди признао криптовалуту као имовину и наложио дужнику да је пренесе у стечајну масу⁹. Ова одлука је постала важан прецедан који потврђује да ово средство плаћања има својства имовине и да је под заштитом државе. У суд-

⁹ Решење Деветог арбитражног апелационог суда од 15.05.2018. године у предмету број А40-124668/2017 (електронска верзија) // СПС Консултант Плус. URL: https://storage.consultant.ru/ondb/attachments/201805/uskkkz7wds03d_sa/Postanovlenie_suda_WJ.pdf (datum približakcije: 05.11.2024. г.)

Решение Девятого арбитражного апелляционного суда от 15.05.2018. године у предмету број А40-124668/2017 (електронска верзија) // СПС Консултант Плус. URL: https://storage.consultant.ru/ondb/attachments/201805/uskkkz7wds03d_sa/Postanovlenie_suda_WJ.pdf (datum približakcije: 10.10.2024. г.)

⁸ Миграциони консалтинг Трансакције са крипто-валутом и крипто менаџменту у Србији, Каракте-ристике законодавства 2023.-2024. године (елек-

да се, на основу својих карактеристи-ка, NFT токен може класификовати као дигитално право предвиђено Грађан-ским законом Руске Федерације. NFT токен је јединствен дигитални објекат који се може користити као по-тврда права на различите врсте своји-не, укључујући интелектуалну својину. У научној заједници Републике Ср-бије дигитални токен је јединствене-ни дигитални објекат који потврђује да његов власник има одређена пра-ва. Ова права могу бити повезана са различитим нематеријалним активи-ма, као што су интелектуална своји-на, дигиталне услуге или чак учешће у управљању пројектима. Ово средство плаћања обезбеђује власнику одређе-на права која се могу остварити у ди-гиталном окружењу. Законом Републи-ке Србије "О дигиталној имовини" уво-ди се суштински нов приступ уређењу ове области. Једна од кључних одред-би овог закона је принцип технолошке неутралности. Законодавство о диги-талној имовини примењује се на сву виртуелну имовину, без обзира на тех-нологију на којој се заснива. Овај при-ступ пружа правну сигурност и омо-гућава законодавству да се прилагоди технолошком окружењу које се брзо мења. Чак и ако се у будућности појаве нове технологије за креирање вирту-елних актива, оне ће бити предмет по-стојећег законодавства. Принцип тех-нолошке неутралности осигурава да законска регулатива дигиталне имови-не остане актуелна и ефикасна на дужи рок, промовишући развој иновација и стварајући добро окружење које омо-гућава дигитално пословање⁸.

слеђивањем дигиталних права и са за-штитом права потрошача. дигиталних производа и услуга. Овај проблем је, између осталог, посматрајући из перспективе законске разрађености инстиута ди-гиталних права и непостојања устаље-не судске праксе.

Увођење дигиталних права у грађан-ско законодавство пратеће је одређе-ним ограничењима у њиховом про-мету. Члан 141.1. Грађанског законика Руске Федерације директно указује да дигитална права могу постојати и при-мењивати се у промету само у случаје-вима када су она наведена у закону, а информациони систем у којем се из-дају, испуњава услове које је прописао законодавац⁵.

Тренутно, руско законодавство разликује две главне врсте дигитал-них права: утилитарна дигитална пра-ва и дигитални финансијски активи. Утилитарна дигитална права су посе-бан облик имовинских права у већи-на са преносом роба, обављањем посло-ва или пружањем услуга у дигиталном облику. Дигитални финансијски акти-ви су дигитални еквиваленти тради-ционалних финансијских инструмента-та као што су акције или обвезнице⁶.

Посебна пажња је посвећена пи-тањима о правној природи NFT токе-на. У руском правном систему, кон-цент NFT токена није правно заштићен. Међутим, један број научника⁷ верује

⁵ Грађански законик Руске Федерације (17ви део од 30.11.1994. године број 51-ФЗ (редакција од 08.08.2024. године) // Зборник законодавства Руске Федерације, 05.12.1994. године, бр. 32, ст. 3301.

⁶ Маскуров А.А. О питању правне одговорности за коришћење криптовалуте у међусобном промену // Билтен Омске правне академије. 2018. бр. 4. С. 429.

⁷ Зајнуддинова Е.Б. Дигитална валута, дигитална права и дигитална рубља: перспективе за упо-требу у руској јурисдикцији // Право и бизнис. 2024. бр. 2. С. 30-34.

У сдржају самих права, већ само одражава нове начине њиховог изражавања и имплементације у дигиталном окружењу.

Брди напоменути да такве распо-вене нису ограничене само на руски правни простор. У Србији се такође разматрају питања правне природе дигиталне имовине и њиховог односа са традиционалним објектима грађанских права³.

Увођење концепта „дигиталних права“ у Грађански законик Руске Федерације изазвало је многе научне расправе које утичу како на суштинских права, тако и на њихово место у систему грађанског права.

Упркос неким контроверзама, законодавац је идентификовао низ карактеристика које омогућавају разликовање дигиталних права од других врста имовинских права. Такве карактеристике укључују, посебно, њихову нематеријалну природу, блиску повезаност са информационом системима и особености промета. Међутим, и поред законског утврђивања дигиталних права, у пракси се јављају различити проблеми у вези са њиховом применом⁴.

Одређене потешкоће постоје у вези са укључивањем дигиталних објеката у оснивањки капитал правних лица, са заштитом права страна по уговорима чији су предмет дигитална права, са на-

³ Мирациони консалтинг Трансакције са крипто-товарулама и крипто-мемчаници у Србији. Карактеристике законодавства 2023.–2024. (енгл.-тронски ресурс) // Клерк. URL: <https://www.klerk.ru/user/2210441/590394/> (datum публикације: 05.11.2024. г.).

⁴ Егоров Г.Г. Регулатори и правни промет дигиталних права: Зборник научних радова // Међународне научно-практичне конференције, г. Казань, септембра 2023. г. / редација И.Р. Бегешева, Е.А. Громова, М.В. Залоило [и др.]. У б т. 1. Казань: Издавачка кућа „Лозанне“ Казанског новаци-онор универзитета, 2023. С. 154–168.

ког законика Руске Федерације, успостављајући појам „дигиталних права“ и дефинишући њихове главне карактеристике⁵. Овај догађај је постао важна фаза у развоју руског грађанског права, јер је одражавао растућу улогу дигиталних технологија у нашем животу и потреби за правним регулисањем нових односа који настају у дигиталном окружењу.

Русија није једина земља која се бави законским регулисањем дигиталних права. Многе друге државе, укључујући и Србију, такође развијају и унапређују своје законодавство у овој области. Од 2020. године република је, као средство грађанског промета, уве-

ла т.з.в. дигиталне активе, као прототип за имплементацију и као следећа фаза у развоју „дигиталног динара“, што подразумева наставак развоја правног оквира за регулисање промета дигиталних валута. Укључивање инстигиталних права у Грађански законик Руске Федерације изазвало је активне научне расправе међу правницима. Тако је, на пример, С.В. Сабаш изразио мишљење да дигитална права ни-су нешто суштински ново, већ пред-стављају само нови облик форми-рања постојећих права⁶. По његовом мишљењу, дигитално право може да се користи за формализовање било којих познатих права, било да се ради о имовинским правима на непокретности или интелектуалној својини. По његовом мишљењу, појава дигиталних права не доводи до значајније промене

¹ Федерални закон од 18.03.2019. г. број 34-ФЗ „О изменама и допунама првог и другог дела и члана 1124. део три Грађанског законика Руске Федерације“ // Зборник законодавства Руске Федерације број 12 од 25.03.2019. г., чл. 1224.

² Архановскаја М.А. и др. Дигитална права као нови објект грађанског права // Закон. 2019. број 5. С. 35–36.

„Дигитални српски динар“, руско искуство имплементације у националној јурисдикцији

Егоров Геннадј Геннадјевич,

доцент на катедри за јуриспруденцију и психологију Волжске филијале

Волгоградског државног универзитета

магистар правних наука, доцент

egorov@vlg.volgu.ru

Аутор студије разматра процес формуирања и еволуције нових објеката грађанских права

у савременим руским и српским правним системима, попут дигиталних валута. Системи дигиталног

плаћања су сложене и разноврсне појаве који захтевају дубинско проучавање и пажљиву законску

реглментацију. Пример Републике Србије показује да је процес увођења дигиталних валута праћен ни-

зом изазова и захтева комплексан приступ који комбинује законодавне, технолошке и економске ас-

пекте. Тако се у Србији активно разматра коришћење дигиталних актива у цивилном промету. Свака

од ових категорија има своје специфичности и не може се у потпуности идентификовати са другима.

Конкретно, дигитална валута, дигитална права и дигитална средства плаћања имају различите прав-

не режиме, области примене и технолошке основе. Мешање таквих појмова може довести до конфу-

зије и отежати развој ефикасног законодавства. Овај чланак је посвећен разматрању таквих катего-

рија.

Кључне речи: дигитално право, дигитална валута, дигитална рубља, дигитални српски динар, објекти грађанско-правних односа, грађанско-правни промет, дигитализација.

The Digital Serbian Dinar. The Russian Experience of Implementation in the National Jurisdiction

Gennady G. Egorov

Associate Professor of the Department of Jurisprudence and Psychology of the Volga Branch

of the Volgograd State University

PhD (Law), Associate Professor

The author of the study, considers the processes of formation and evolution of new objects of civil

rights in the modern Russian and Serbian legal systems, such as digital payment systems

are complex and multifaceted phenomena that require in-depth study and careful regulation. The example of the Republic of Serbia demonstrates that the process of introducing digital currencies is

accompanied by a number of challenges and requires an integrated approach that combines legislative, technological and economic aspects. Thus, the use of digital assets in civil circulation is actively discussed

in Serbia. Each of these categories has its own specifics and cannot be fully identified with others. In particular, digital rights and digital means of payment have different legal regimes,

areas of application and technological foundations. Mixing these concepts can lead to confusion and make it difficult to develop effective legislation. This article is devoted to the consideration of these categories.

Keywords: digital law, digital currency, digital ruble, digital Serbian dinar, objects of civil relations, civil law turnover, digitalization.

Руско законодавство је у 2019. го-
дини претрпело значајне промене ус-
ред појаве новог објекта грађанских
права — дигиталних права. Федерал-
ни закон број 34-ФЗ направдио је од-
говарајуће измене и допуне грађанс-

- Литература:**
1. Bordenić, D. The influence of exploration activities of a potential lithium mine to the environment in Western Serbia / D. Bordenić, J.M. Tadić, B. Grigur [et al.] // Scientific Reports. 2024. Bp. 14. Art. 17090. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-68072-9>

⁹ Презео са интернета, проф. др Мило Ломпар.

и уништавања. Или како је наш исто-ричар књижевности, професор Мило Ломпар рекао: „Српски културни обра-зај је цвевна анатомија укунног срп-ског, историјског и културног кретања и чине га они моменти унутар српског духовног постојања који се понављају разлучитим временима. Утемљујући моменат је светосаска традиција, други моменат је кососка традиција.“

Поновно успостављање финансиј-ске суверености земље је од пресудног значаја. Ко управља финансијским сис-темом једне земље, управља и њеном економијом и државом. Србија је, на-жалост, предала финансијску сувере-ност, уступајући свој банкарски систем странцима, без могућности да на нека-утиче, те је због тога неопходно основа-ти државну развојну банку као стоже-рајачања домаћег сектора.

Захтевамо у нашим документима и по-себно да продаја воде, земље и природ-них ресурса странцима мора да се трај-но законом забрани, јер је то национално богатство које мора да се сачува. Наро-

што, очување животне средине мора да буде највиши државни приоритет.

Највиши државни приоритет мора бити и коначан обрачун са корупцијом и партократијом. У јавном сектору оба-везујуће је успоставити мерократске принципе и основни критеријуми мо-рају бити знање, искључиво и резултати. Традиционална породица и породич-не вредности морају да буду у темљу нашег друштва. Морамо стимулисати и помоћи младе брачне парове у реша-вању стамбеног питања, али и у јавном простору тежити забрани и огранича-вању емитовања свих ријалитија и еми-сија који утржавају и деградирају сис-тем традиционалне породице и негатив-но утичу на ментално здравље младих.

Да би Србија могла да настави свој-развој, потребно је да стратешки развој-ни циљеви буду условљени искључиво остављањем српског пута, а не инте-ресом било које стране владе, заштитом имовине неке транснационалне ком-паније, или економије било које држа-ве. Речником државника речено, за сва-ког искреног партнера Србије ће бити најбоље оно што је најбоље за Србију.

владавина права и државно уређење, (2) Срби и свет — спољна, регионална и безбедносна политика, (3) Просвета и култура, и (4) Национална економија и демографија.⁸

Не улазећи у меритум сваког сегмента, покушаћу да за потребе чланка понудим кључна полазишта поимања српског пута.

Да би Србија могла да буде истински демократска и суверена држава, заснована на владавини права, главни задатак сваке државне власти мора да буде јачање демократије и владавине права, независност судства и тужилаштва, као и јавних установа и институција, гаранција слободе појединца, медија и других стандарда демократије друштва по угледу на најразвијеније европске државе.

Ипак, пре свега овога, народу мора да се омогући да слободно и демократски одлучи о облику владавине, друштвеном и државном уређењу и територијалној организацији државе, ако је потребно и кроз уставотворну купштину. Дубоко верујемо да правно народ да изабере облик владавине вонога дана није било дато. И то је по мени много важно подвући, да је почетак српског пута, слободна одлука народа о државном уређењу измјеру пенублике и монархије.

У нашем програмском документу смо још снажније подвукли да су Косово и Метохија неотуђиви део Србије, не мењајући садашње одређе Устава, и да је неопходно уредити основне

⁸ Ibid.

програмски документ, Проглас који носи назив Српско питање у 21. веку.⁷

На изборима за парламент пре тачно годину дана, били смо принуђени да наступимо самостално, након што смо покушали да окупимо широки патристски блок и понудили народу програм чије су главне тачке: "одбацивање француско-немачког плана за независност Косова и Метохије уз истовремено редифинисање односа са ЕУ, забрана копања руде литијума и бора чиме се спречава трајно уништавање животне средине и претварање Србије у рударску колонију, повратак финансијске суверености и државна помоћ домаћој привреди и пољопривреди";

Ми смо свесни да Србија не би постала чланица ЕУ, чак ни када би признала Косово, тако да је једино реално чланство у Европском економском простору, које не захтева признавање

Проглас о српском питању је једна широка платформа ради дефинисања дугорочних стратешких циљева државне и националне политике српског народа, и то као **најдобра наче активности** која треба да окупиле све политичке и друге организације које баштине национално одговорна, државотворна и демократска одређења, институције, као и српске интелектуалце из земље и света.

Платформу "Српско питање у 21. веку" чинила би четири основна програмска сегмента: (1) Демократија,

⁷ URL: <https://www.narodna.org.rs/sr-cyrl/vesti/narodna-stranka-proglas-o-srpskom-pitanju-sloboda-samostalnost-samopouzdanje-snaga>

То је велики унутарполитички проблем, који је ескалирао.

Својим искључивањем идеолошки неподобних политичких партнера, својим дубоким подјелама око стратешких питања и не дајући јасан план, решење за политичку кризу у којој се Србија налази, опозиција је себе дискредитовала код ширег дела јавности. Анекстезирана је за смену режима и удаљена од визије промене система.

Грађане, ипак занима промена системи. Од политички одговорних актера се захтева да понуде и да повећу друштво из кризе у којем се налази. Србији су у овом тренутку потребни лидери који разумеју националну одговорност и заштити националних интереса постављају изнад партијских и личних интереса. Потребан је синхронизован наступ патриотских снага, до којег у децембру прошле године није дошло. То што је то било тенденциозно спречено је само још једна потврда, да носници промене долазе из патриотских и националних снага. *Главна брзина режима је да не ојача национална ликућа кришке.*⁶

Увиђајући да је неопходно створити један план за будућност српског народа и једну државну политику, према којим главним начелима би Србија, у дужем периоду, требало постојано да се управља како би се сврстала у ред развијених европских држава и испоставила принципне развоја у складу са српским путем, Народна странка је током 2023. године усвојила један

⁶ Преузео са интернета, проф. др Мило Љошпар.

учествује на западним и регионалним форумима, да уведу санкције Западу. Сви захтеви који долазе Србији, долазе од ЕУ.

"У обрачунају Запада са Русијом Србија је изложена јаким притиску да се одрекне неутралне позиције у том сукобу, прикључи се "колективном западу" и уведу санкције Русији. Тако нас они који су кроз историју, по правду, били против Србије и њених националних интереса позивају да им се придружимо у њиховом сукобу са земљом која је вековима била наш савезник и заштитник."⁵

Зaista је тешко наћи аргументова-ну замерку за спољнополитички курс Србије која покушава да одбрани самосталност у време великог геополитичког и геоекономског светског рата. Балансирање постаје тешко, већи од тасова који се носе, нарочито у неизвесном интензивирању геополитичког контекста.

Тренутно, док се све наведено из дана у дан актуелизује, највише за-конодавно тело служи као бојно поље између власти и опозиције. Режим тежи очувању стабилности система, чије дизгине све више попуштају, смањујући његову функциоаналност и отпорност, а слаба опозиција, која разједињена нема снагу да понесе на-родни бунт се искључиво бави сменом режима док постаје опозиција опозицији и нејак блок наспрам режима.

⁵ Јован Б. Душанић: Одлети притисцима, колективност запада" и остати веран својој културној обраци. URL: <https://stanjeestvari.com/2022/09/14/dusanic-odoljeti-pritiscima/>

³ Preuzeto sa: URL: <https://www.tanjug.rs/ekonomija/srbija/98445/ferguson-britanija-zeli-da-pude-deo-uspesne-srpske-price-sa-litijumom/vest>

спроведе, пројекат Јадар ће Србији придужити тангу да изгради потпуни ланац ередности е-мобилности, од судоваих материјала до електричних возила, и да се позиционира у сру европске енергетске тржиштује»³ Видело се и изјавама српске министарке рударства и енергетике Љубравке Ђедовић Хандановић, која се у јавности позива на заштиту права имовине компаније Рио Тинто.

Логичније би било да као српски министар штити уставни поредак своје земље и да јавно упозори да ће се ископавањем руде литијума ризиковаати акциденти који би довели до трајног загађења подземних вода у Мачви и тиме довести у питање безбедност јавног здравља и водноснабдевања.

Не можете се одрицати дела своје територије, и настављати процес европских интеграција, ако знате да је целокупно историјско наслеђе српског идентитета везано за јужну српску покрајину и изазива најдубља и најчистија национална осећања код сваког искреног српског патриоте. Косовски завет траје и опстаје. Збор било каквог услова, а нарочито приступања ЕУ, пре-дати део територије је неопростив акт. Како наш историчар Милош Ковић истиче „непрестана је борба између истине и лажи.“⁴ Книгу се дакле брану Бангалука, у Бангалуци Пруштина, верме је да политичка елита схвати да се на Косову брану и Ренублика Српска и да Србу не смеју да се повлаче“.

⁴ Извештај Европске комисије. URL: https://neighbouthood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/3c8c2d7f-bff7-44eb-b868-414730cc5902_en?filename=serbia%20Report%202024.pdf

Све наведено је дакле део исторнационалног интереса, лице и налице истог новчића, са апсолутним првенством у односу на било који спољнополитички циљ и било чију развојну стратегију. То је црвена линија.

Ништа од овога не би било могуће, ако имате правну државу и поштујете Устав своје земље, као највиши правни акт и народну вољу као услов демократије.

Јасно је да чланство Србије у ЕУ није реално (вероватно уопште, а сигурно у наредној деценији), а испитивања јавног мњења у Србији показују да је већи број противника од присталица чланства у ЕУ (чак да не постоје посебан предуслов — одрицање од КиМ).

Како се у последњем извештају Европске комисије наводи, кључни про-блеми Србије су поглавље 23 — прав-воуће и основна права, усклађивање спољне политике са Бриселом, као и нормализација Београда и Приштине. Наводи се да Србија није увела санкције Русији, иако је то много пута тражено из Брисела. Србија није прихвата тила ни низ рестриктивних мера брану, према Кини, Белорусији, Ирану, Северној Кореји, Венцуели...⁴

Дакле, нужно је поставити питање стратешког смера Србије. Јасно је да европски пут жртвује КиМ. Наравно да ћу овде подвући да не тражи Русија од Србије да се одрекне дела сопствене територије Косова и Метохије, да не

буштина и узроковала сушење усев-ва. Штавише, истраживања у научном раду српских научника, објављеног у престижном и међународно при-знатом научном часопису “Нејчер” откривају значајно повишене ниводе концентрације бора, арсена и литијума у оближњим рекама у поређењу са уз-водним регионима.¹ Поред тога, за ископавање литијума још увек у све-ту није пронађена технологија која обезбеђује заштитну животне средине и здравља људи. Све трансацио-налне компаније делују “лобално без утицаја других влада, али имају по-литичку и војну заштиту од стра-не Занада, пре свега од САД и Вели-ке Британије.”² За njih је то део шире развојне стратегије и потребно је само наћи заинтерсовану страну у домаћој Влади. На примеру Рио Тинта у Србији то се видело не само на потписивању меморандума између ЕУ и Србије о ископавању литијума, него и у недав-ним изјавама британског амбасадора у Београду. «Уједињено Краљевство ви-ду одређење Србије као партнер ЕУ у области кршних суповина и као ве-лику прилику за српску економију, али и за усклађивање са друштвеним и еко-лошким стандардима ЕУ. Ако се добро

¹ Đorđević D., Tadić J.M., Grigor B. et al. The influence of exploration activities of a potential lithium mine to the environment in Western Serbia // Scientific Reports. 2024. Br. 14. Art. 17090. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-68072-9>

² Срџан Першић: Геополитика реке Дрине — Хоће ли литијум и Рио Тинто довршити оно што није успео НАТО? // Нова Српска Политичка Мисао (НСПМ). 2024. 19. Центембар. URL: <https://www.nspm.rs/politicki-zivot/geopolitika-reke-drine-hoce-li-litijum-i-rio-tinto-dovrsiti-ono-sto-nije-uspeo-nato.html>

прошлост која је изнедрила свере-ност и идентитет. Мени је прва асоција-ција када ово напишем, да је то још јед-на заједничка карактеристика руског и српског народа. Развијати и негова-ти националну свест подразумева чу-вање историјског наслеђа, чување тра-диције, а све то у циљу промовисања развоја који не доприноси само еко-номској добити, очувању животне сре-дине, већ чувању независности и су-верености као бити опстанка народа. Није дакле питање шта краткорочно постижете, већ какву будућим генерацијама остављате, каква живот-ни стандард, какво јавно здравље, ко-лико очувану животну средину и коли-ко безбедности.

Када постоји јединство око оваквог дефинисаног развоја, развоја који не води колонијацији сопственог наро-да, или дела територије, онда је мало места за некохезивност у реализацији циљева јавне политике. И када сатге-дате све друштвено политичке пробле-ме у којима се тренутно српско дру-штво налази, свим тим проблемима претходи недостатак јединства и кохе-рентности ставова о којима не сме би-ти размишљања.

Не можете дакле допустити рефе-рендум о питању копања литијума, ако имате физичке доказе да само истраживање копова изазива штет-не последице по животну средину. Ис-траживачко бушење које је изврши-ла рударска компанија већ је изазва-ло штету по животну средину, при чему је вода из рудника која садржи висо-ке нивое бора цурила из истражних

Српски пут као одговор на политичку кризу у Србији

Јевђи Ања,

генерални секретар Народне странке

директор је управљања и финансија у Центру за међународну сарадњу и одрживи развој

avtor@lawinfo.ru

Чланак је детаљна анализа стратешких циљева Србије, са фокусом на значај поштовања српског идентитета, националних интереса и економске независности земље. Основна идеја чланка је да Србија треба да гради своју спољну и унутрашњу политику основану на принципима националног суверенитета и заштите својих родних територија, а не да подлегне спољном притиску и утицају. Аутор тврди да очување српске националне свести и историје игра кључну улогу у стварању одрживе будућности земље. Иntenзивне дискусије о екологији, економским интересима и потенцијалним европским интеграцијама наглашавају важност јединства и кохерентности у српском друштву. Надајемо се да ће овај чланак допринети развоју животног средина и добробит грађана.

Кључне речи: Србија, суверенитет, идентитет, спољна политика, економија, интеграције.

The Serbian Path in Response to the Political Crisis in Serbia

Anja Jević

Secretary General of the People's Party

Director for Management and Finance of the Center for International Cooperation

and Sustainable Development

The article presents a detailed analysis of strategic goals of Serbia, focuses on the importance of support of the Serbian identity, national interests and economic independence of the country. The central idea of the article lies in the concept that Serbia has to build its external and internal politics based on the principles of national sovereignty and protection of native territories resisting external pressure and influence. The author states that preservation of the Serbian national consciousness and history plays the key role in development of sustainable future of the country. Strained discussions about ecology, economic interests and potential European integration emphasize the importance of unity and concord in the Serbian society. The given examples such as negative consequences of operations of mining companies are a signal for diligent protection of the environment and welfare of citizens.

Keywords: Serbia, sovereignty, identity, external politics, economics, integration.

Стратешки циљева Србије треба да се спроводе српским путем, под којим подразумевамо чување српског националног интереса и српског идентитета, заштити суверености и принцип развоја у којем Србија не губи своју националну свест и богату историјску традицију. Чланак је детаљна анализа српског идентитета, националних интереса и економске независности земље. Основна идеја чланка је да Србија треба да гради своју спољну и унутрашњу политику основану на принципима националног суверенитета и заштите својих родних територија, а не да подлегне спољном притиску и утицају. Аутор тврди да очување српске националне свести и историје игра кључну улогу у стварању одрживе будућности земље. Иntenзивне дискусије о екологији, економским интересима и потенцијалним европским интеграцијама наглашавају важност јединства и кохерентности у српском друштву. Надајемо се да ће овај чланак допринети развоју животног средина и добробит грађана.

Стратешки циљева Србије треба да се спроводе српским путем, под којим подразумевамо чување српског националног интереса и српског идентитета, заштити суверености и принцип развоја у којем Србија не губи своју националну свест и богату историјску традицију. Чланак је детаљна анализа српског идентитета, националних интереса и економске независности земље. Основна идеја чланка је да Србија треба да гради своју спољну и унутрашњу политику основану на принципима националног суверенитета и заштите својих родних територија, а не да подлегне спољном притиску и утицају. Аутор тврди да очување српске националне свести и историје игра кључну улогу у стварању одрживе будућности земље. Иntenзивне дискусије о екологији, економским интересима и потенцијалним европским интеграцијама наглашавају важност јединства и кохерентности у српском друштву. Надајемо се да ће овај чланак допринети развоју животног средина и добробит грађана.

Фридриха, Збигњева Бжежинског, Хане Арент, Ремона Арона и Клода Лефора о тоталитаризму. Овај шаблон је при- ставара анти-тоталитарни дискурс, док истовремено прећутно рехабилитује антикомунистичке покрете у постсо- цијалистичким друштвима, без обзира на њихов фашистички и/или колабора- ционоистички карактер.

Литература

1. Arnt Hana. Izvori totalitarizma / Hana Arnt. Beograd : Feministička izdavačka kuća 94, 1999.
2. Арон Р. Демократија и тоталитаризам : professional monograph / Р. Арон, Ј. Ду- шан. Sremski Karlovci ; Novi Sad : Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1997. 370 s.
3. Клеймо тоталитаризма. Нови-Сад : АКО, 2014.

References

1. Džinić, F. Sovjetske Teorije Prava / F. Džinić. Globus, 1984. 525 s.
2. Friedrich, C.J. Totalitarian Dictatorship and Autocracy / C.J. Friedrich, Z. Brzezins-ki. Cambridge : Harvard University Press, 1956. 346 p.
3. Lefort, C. The Political Forms of Modern Society. Bureaucracy, Democracy, Totali- tarianism / C. Lefort ; ed. by D.Thompson. The MIT Press, 1986. 352 p.
4. Traverso, E. Totalitarianism Between History and Theory / E. Traverso // History and Theory. 2017. Vol. 56. Iss. 4. P. 97-118.

Разолуције у Савету Европе јасно показују широк консензус који се размонтирао бивше социјалистичке земље источне Европе, позивајући се на пропагандистичке памфлете Карла

Врадај“).
 У циљу ширег контекста “завади па ти да рехабилитишу своје политике сима, што су националисти искористили да се анти-тоталитарна објашњавају како се анти-тоталитарна манифестација политичких противника, која се баве дехуманизацијом читача и ана-овом питању. Критичка читања и анализи која постоје у српском друштву постоје и конфу-тацији показује комплексност и контрадикторност о рехабилитацији. Судака њеност у тумачењу прошлости. Судака показује на збу-нистичкој наратива, он указује на ста у којем је настао. Поред антикому-ван историјског и политичког контекста у којем не може се сагледати партије Србије.⁴⁴

Овај закон не може се сагледати тарне странке осим Социјалистичке За овај закон гласале су све парламентарне четнички и партизански покрети. (ка) усвојила закон којим су изједна-странка Србије и Демократска странка (коју су чиниле Демократска Законална о рехабилитацији, скупштинска јер је још 2004. године, пре доношења био сматран колаборационистичким, није ки покрет, према овом закону, није ма Закон о рехабилитацији. Четнич-титицију, јер су имали право на то пре-сковање имовине од Агенције за рес-тицију, јер су имали право на то пре-тих особа тражили су повраћај конфи-ни. Након рехабилитације, наследили су многи од њих су чак и рехабилитова-литацију, такви захтеви су поднесени, во на подношење захтева за рехабилитацију, други светског рата нису имали право на подношење захтева за рехабилитацију, тако да се не, или су погинули у борбама током су осуђени за почињене ратне злочине

Закључак

⁴⁴ “U Srbiji zvanično izjednačeni pripadnici partizanskog i četničkog pokreta” SW. 13. 12. 2004.

тички карактер.
 Фашистички и/или колаборационистичких покрета, без обзира на њихов ма, за рехабилитацију антикомуниз-али и, у постсоцијалистичким друштвима, дискурсу користи за осуду комунизма, објашњавају како се анти-тоталитарна манифестација политичких противника, која се баве дехуманизацијом читача и ана-овом питању. Критичка читања и анализи која постоје у српском друштву постоје и конфу-тацији показује комплексност и контрадикторност о рехабилитацији. Судака њеност у тумачењу прошлости. Судака показује на збу-нистичкој наратива, он указује на ста у којем је настао. Поред антикому-ван историјског и политичког контекста у којем не може се сагледати партије Србије.⁴⁴

Овај закон не може се сагледати тарне странке осим Социјалистичке За овај закон гласале су све парламентарне четнички и партизански покрети. (ка) усвојила закон којим су изједна-странка Србије и Демократска странка (коју су чиниле Демократска Законална о рехабилитацији, скупштинска јер је још 2004. године, пре доношења био сматран колаборационистичким, није ки покрет, према овом закону, није ма Закон о рехабилитацији. Четнич-титицију, јер су имали право на то пре-сковање имовине од Агенције за рес-тицију, јер су имали право на то пре-тих особа тражили су повраћај конфи-ни. Након рехабилитације, наследили су многи од њих су чак и рехабилитова-литацију, такви захтеви су поднесени, во на подношење захтева за рехабилитацију, други светског рата нису имали право на подношење захтева за рехабилитацију, тако да се не, или су погинули у борбама током су осуђени за почињене ратне злочине

рехабилитоване овим законом враће-
на су грађанска права, као и право
на посебан пензијски стаж, месечну
новчану надокнаду, здравствену за-
штиту и друга права из здравственог
осигурања. Такође, имали су право на
враћање конфисковане или одузете
имовине, обештећење за материјал-
ну и нематеријалну штету, као и на ре-
хабилитационо обештећење. Право на
жалбу Апелационом суду било је омо-
гућено у року од 30 дана од доношења
решења, док након што је решење по-
стало правоснажно, жалба није била
могућа.⁴⁰

Применом Закона о рехабилита-
цији у Србији рехабилитовано је ви-
ше од 3.000 људи, углавном оних који
су били осуђени за ратне злочине то-
ком Другог светског рата.⁴¹ Међу нај-
познатијим рехабилитованим лично-
стима налазе се: породица Карађорђе-
вић, Драгиша Цветковић, Драгољуб
Дража Михаиловић, док је рехаби-
литација Милана Неђића одбијена.
Такође, рехабилитовани су и припад-
ници усташког покрета,⁴² око 300 чла-
нова СС дивизије "Принц Еуген", при-
падници Ханцар дивизије, као и људи
који су служили у квислиншкој мили-
цији под вођством Неђића и припад-
ници Српског добровољачког корпу-
са, фашистичког покрета Димитрија
Љотића.⁴³ Иако је у самом закону јасно
наглашено да припадници окупатор-
ских и квислиншких формација, који

⁴⁰ Opt. cit. Zakon o rehabilitaciji (Službeni glasnik RS, broj 92/2011).
⁴¹ "Vraćena čast 3000 ljudi, isplaćeno 195 miliona odštete," *Novosti*, 3.6.2018.
⁴² "Porodica uštaše traži kuću u Zemunu," *Blic*, 11.08.2018.
⁴³ "Sud vratio čast za 300 Hitlerovih junika," *Novosti*, 25.12.2018.

лупији Информбироа из 1948. године,
а које су провела време у затворима и
логорима ФНРЈ од 1949. до 1955. годи-
не. Такође, рехабилитација је обухвати-
ла и лица осуђена по принципу колек-
тивне одговорности за ратне злочине,
а која нису изгубила Југословенско др-
жављанство нити учествовала у рат-
ној рехабилитацији лица којима је, пре-
ма Указу Председништва Президијума
Народне скупштине ФНРЈ од 8. марта
1947. године³⁹, укинута држављанство
и конфискована целокупна имовина.

Постапак рехабилитације могао
је бити покренут захтевом, а право
да поднесу захтев имали су не само
оштећена лица, већ и њихови "судруж-
ници, ванбрачна, усвојена) и партнер-
чад, потомци, преци, усвојоци, браћа
и сестре, остали законски наследници и правно
тестаментални наследници и правно
лице чује је то лице било члан, односно
оснивач". Право да покрене постапак
имао је и јавни тужилац, као и деца која
су рођена у установама за извршење
санкција или су одрасла без родитеља
оптужених из политичких разлога.
Овај постапак био је у надлежности
Вишег суда, а о захтевима је одлучи-
вао судија појединач. Постапак реха-
билитације вођен је као једностранач-
ки постапак према правилима ванпар-
ничног постапка. Суд је имао право да
одлучује о двостраначком постапку у
случају када је други учесник била Ре-
публика Србија, коју је заступао над-

³⁹ Указ Председништва Президијума Народне скуп-
штине ФНРЈ од 8. марта 1947. године // Службени
лист ФНРЈ, № 64/47.

кретање поступка реституције имовине.³⁷ Закон је поддржао 121 посланик у Народној скупштини Републике Србије.³⁸ Према овом закону, члан 1 наглашава да свако лице које је судском, војном или административном одлуком било лишено права, живота, слободе или било којег другог права из политичких, верских, националних или идеолошких разлога (било на територији Републике Србије или ван ње, под условом да је било држављанин или да је третирано држављанин Републике Србије), има право да поднесе захтев за правну рехабилитацију. Међутим, право на рехабилитацију није имала лица која су током Другог светског рата у Србији погинула у оружаном сукобу, нити припадници окупационих и квислиншких снага. Такође, закон јасно наводи да да се не могу рехабилитовати и да се не може вратити имовина припадницима окупационих и квислиншких снага, које су чиниле ратне злочине и окупирале делове територије Републике Србије.

Рехабилитација се могла спровести као законска или судска. Право на рехабилитацију, према закону, имала су лица чија су права и слободе били повређени без судске или административне одлуке. Закон је обухватао особе које су, на основу таквих одлука, биле лишене слободе због подршке Редовној војсци.

³⁷ Закон о рехабилитацији // Службени гласник РС, број 92/2011.

³⁸ Усвојен Закон о рехабилитацији, 021. 5.2. 2011.

и без дискриминације спроведе закон о рехабилитацији.³² У резолуцији из 2015. године, која се односи на претворе из 2014. године, тачка 29 поново позива Владу Србије да закон спроведе без дискриминације.³³ Исте године, у извештају за 2015. годину, Европски парламент поново подсећа Владу Србије на обавезу да у потпуности спроведе закон о рехабилитацији.³⁴ Након овог извештаја, у наредним годинама није било посебних извештаја о Закону о рехабилитацији, јер је рок за подношење захтева истекао 2016. године, пет година након доношења закона.³⁵ Први закон о рехабилитацији донет је у Србији 2006. године, а нови 2011. године. Иако је постојао широк консензус међу парламентарним странкама у вези са основним принципима овог закона, постојала су одређена неслагања у вези са његовим појединосима. То се односило и на прво и на друго доношење закона, при чему су странке које су гласале против, то чиниле не због самог закона, већ због одређених карактеристика његових чланама.³⁶ Чланом 2 Закона из 2011. године јасно је прецизирано да припадници окупаторских и колаборационистичких снага немају право на по-
³² 2013 progress report on Serbia European Parliament resolution of 16 January 2014 on the 2013 progress report on Serbia (2013/2880(RSP)) P8_TA-PROV(2016)0046
³³ Rezolucija Evropskog parlamenta od 1. marta 2015. o izvještaju o napretku Srbije za 2014. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0065_EN.html
³⁴ Report on Serbia: 2015 progress report on Serbia European Parliament resolution of 4 February 2016 on the 2015 report on Serbia (2015/2892(RSP))
³⁵ Nema više rehabilitacija, Danas, 14. 12. 2016.
³⁶ Stranke velike najavile podršku Zakona o rehabilitaciji Blic, 22. 11. 2011.

и предмета створених током комуни-
стичког режима који величају бившу
Комунистичку партију Бугарске и ње-
не вође са јавних места, као и забрану
стављања и коришћења таквих симбо-
ла на јавним местима.³¹

Закон о правној рехабилитацији и политика приступања ЕУ

Након пада Берлинског зида, мно-
ге бивше социјалистичке земље поче-
ле су да преиспитују своју дотадашњу
историју. Земље које су желеле да по-
стану чланице Европске уније углав-
ном су усвајале законе који осуђују по-
литичке прогоне из периода соција-
лизма. Ови закони често су били у
складу са резолуцијама и декларација-
ма Европског парламента, које су осу-
диле све тоталитарне режиме, тумачећи то као осуду свих режима у који-
ма су владале комунистичке партије,
без обзира на њихов стварни карактер
и историјске промене. Закон о правној
рехабилитацији у Србији део је држав-
не политике прикључивања ЕУ и ње-
нот разрачунавања са социјалистич-
ком прошашћу. Да би Србија поста-
ла чланица ЕУ, у оквиру преговарачког
процеса отварају се поглавља, а земља
усклађује свој правни систем са норма-
ма које ЕУ прописује.

Од почетка преговора између ЕУ и
Србије, Европски парламент сваке го-
дине усваја резолуцију у којој извешта-
ва о напретку преговора. У резолуцији
ЕУ-а из 2014. године, која се односи на
преговоре из 2013. године, тачка 13
позива Владу Србије да у потпуности

и нацистичких симбола на свим јав-
ним дотађајима. Ова забрана обухва-
та заставе, химне, униформе, кукасти
крст, као и срп и чекић.²⁷ Поред бал-
тичких земаља, забране употребе тоталитарних симбола усвојене су и у др-
у-
гим бившим социјалистичким земаља-
ма чланицама ЕУ. У Пољској је 2009.
године забрањена употреба комуни-
стичких и других тоталитарних симбо-
ла, осим у уметничке, образовне, ко-
лекционарске и академске сврхе.²⁸
Уставни суд је 2011. године прогласио
ову забрану неуставном због кршења
слободе изражавања, али је Пољска
2017. године донела закон о декомуни-
зацији, који је обухватио и уклањање
совјетских пропагандних спомени-
ка.²⁹ У Румунији је 1991. године донет
Закон о националној сигурности (пре
усвајања поменutih резолуција о то-
талитаризму), који забрањује покре-
тање, организовање или подржавање
било каквих тоталитарних или екстре-
мистичких акција, укључујући кому-
нистичке, фашистичке, легионарске,
расистичке, ревизионистичке, сепар-
ратистичке и друге организације које
могу угрозити територијални интегритет
земље и владавину закона.³⁰ У Бу-
гарској, законодавци су 2016. годи-
не усвојили закон који забрањује јав-
ну употребу комунистичких симбола.
Овај закон налаже уклањање знакова

²⁷ Latvia bans the use of USSR symbols during public events. Baltic New Network, 11. 4. 2013.
²⁸ New Polish law equates Communist and Nazi symbols. RT, 5. 10. 2009.
²⁹ Russia warns Poland not to touch Soviet WW2 memorials // BBC News, 31. 07. 2017.
³⁰ Law on the National Security of Romania The Law No. 51/July 29, 1991 — Law on the National Security of Romania — was published in the "Monitorul Oficial" (Official Gazette of Romania). Part I, No. 163. August 7, 1991.

³¹ Parliament Passes Amendments to Act Declaring the Criminal Nature of the Communist Regime in Bulgaria, Bulgarian News Agency, 24. 11. 2016.

- ²² European Parliament resolution on the importance of European remembrance for the future of the Europe, 18. 9. 2019. URL: https://ru.rwiki.ru/wiki/О_важности_сохранения_исторической_памяти_для_будущего_Европы
- ²³ Estonia Proposes Ban on Soviet, Nazi Symbols, Radio Free Europe, 30. 11. 2006.
- ²⁴ Moscow stung by Estonian ban on totalitarianism's symbols, EURASIA Daily Monitor, 26. 1. 2017.
- ²⁵ Lithuanian ban on Soviet symbols, BBC News, 17. 5. 2008.
- ²⁶ Audi featuring Soviet symbols banned from entering Lithuania, The Baltic Times, 11. 4. 2015.

као и њиховом пропагандом, режимима и симболима. У том контексту, ис-тиче се да је руски народ највише па-тио од комунистичког тоталитариз-ма и позива се Русија и њени лидери да се сучоје са сопственом тоталитар-ном прошлешћу и прекину са слав-љенјем и порицањем комунистичких злочина²².

У многим земљама ЕУ, у процесу де-комунизације, забрањена је употре-ба комунистичких симбола, као и си-мбола из периода бивших социјали-стичких земаља. На пример, Estonija је 2006. године донела закон који за-брањује политички мотивисано при-казивање совјетских и нацистичких симбола на јавним местима²³. Парла-мент Estonije усвојио је овај документ 24. јануара 2007. године, а закон се од-носи на забрану употребе застава, гр-бова, паролa СССР-а, комунистичке партије Совјетског Савеза, нацистичке партије Немачке и СС јединица²⁴. Дру-га балтичка земаља, Литванија, забрани-ла је употребу совјетских и нацистич-ких симбола 2008. године²⁵, уз претњу новчане казне. Литванија је 2015. го-дине, такође забранила организовање скупова са совјетском и нацистичком иконографијом²⁶. У јуну 2013. године, парламент Летоније је усвојио закон који забрањује истицање совјетских

гијама попут нацизма и комунизма, се обрачунају са екстремним идеоло-низма и позива европске народе да трбу за разумевање злочина кому-других мањина. Такође, наглашава по-тизма и дискриминације сексуалних и-тив расизма, ксенофобије, антисеми-Овај документ позива на борбу про-им донеле социо-економски развој, демократских земаља, а истовремено так у европску заједницу слободних ма источне и централне Европе повра-и НАТО интерације омогућиле земаља-Аушвицу. Резолуција подсећа да су ЕУ на Витолда Пилецког, који је убијен у Међународним даном хероја у борби поручује се да 25. мај буде проглашен историји тоталитарних режима. Пре-ко би млађе генерације стекле свест о овом датума у школске програме ка-Додатно, позива се на укључивање обележја која подсећају на тај период. чујући укључање споменика и других ганду нацизма и сталјинизма, укључу-да осуде оба режима и забране пропа-ла. Резолуција позива државе чланице гије, као и употреба њихових симбо-нацистичке и комунистичке идеоло-земљама ЕУ забрањени пропагирате-тив човечности. Збор тога су у многим традиционе логоре и друге злочине про-ни су за убиства, депортације, концен-су као синоними нацизму и одговор-Сталјинизам и комунизам третиран се дешава у појединим чланицама ЕУ; борације и негирачу Холокауста који-ви ревизији историје, оправдању кола-диктатуром. Ова резолуција се проти-ском окупацијом и комунистичком централне Европе остале под совјет-та помирила, док су земље источне и-да се Европа након другог светског ра-

свјетска рата — нацистичком тира- нијом која је довела до Холокауста и ширењем тоталитарних, недемократ- ских комунистичких режима у источ- ној Европи. Такође, истиче се да Евро- па неће моћи бити потпуно уједињена док се не суочи са својом прошлшћу, у којој је западна Европа била под на- цизмом, а централна и источна Евро- па под комунизмом. У резолуцији су осуђени фашистички режими у Пор- тугалу, Грчкој и Шпанији, и наглашено је јединство Холокауста као трагичног догађаја. Ова Резолуција има за циљ да Европа развије заједнички став о својој историји и покреће искрену дискусију о нацизму, стаљинизму, комунизму и фашизму, као и о злочинима које су ови режими починили. У првој такви овој документу, Европски парламент се со- лидарисао са свим жртвама тоталитар- них и недемократских режима у Евро- пи, одајући пошту и свима онима који су се борили против тираније и утје- тавања.²¹

Последања у низу резолуција у том менту 19. септембра 2019. године и од- носи се на значај европског сетања за будућност Европе. Акцент је стављен на одговорност за почетак Другог свјетског рата и подјелу Европе између СССР-а и нацистичке Немачке, посеб- но на потписивање пакта о ненапа- дању између Рибентропа и Молото- ва, који је омогућио подјелу Европе тај- жртва, нападнута прво од стране Хит- лера, а затим и Стаљина. Истакнуто је

²¹ European conscience and totalitarianism, P6 TA (2009)0213. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0213_EN.html

овакве резолуције отворити пут за "по- мисање и да ће подстаћи историјаре- да настаје своја историјска усмере- на на одређивање и верификацију оног што се догодило."¹⁹

У том контексту, Европски парла- мент је усвојио Декларацију којом 23. август проглашава за Европски дан сетања на жртве стаљинизма и нациз- ма, на дан када је потписан пакт о не- нападању Рибентроп-Молотов. У об- разложењу декларације, позива се на Повезу уједињених нација о незаста- ревању ратних злочина, као и на Кон- венцију Савета Европе о заштити људ- ских права и основних слобода. Де- кларација објашњава да је овај датум изабран због низа тајних документа та који показују како су Молотов и Ри- бентроп поделили Европу на сфере ин- тереса између Немачке и Совјетског Савеза. Истиче се да су стаљинизам и нацизам одговорни за затварања, де- портације и мучења, што се сматра зло- чинима против човечности. Такође, наглашава се да је резолуција донета због тога што је "умишљај совјетског по- ретка и окупације на спржање постко- мунистичких држава као и његов зна- чај мало познат у Европу."²⁰

Ова декларација је потврђена Ре- золуцијом Европског парламента од 2. априла 2009. године о европској са- вести и тоталитаризму. Као један од кључних аргумената, у њој се наво- ди да су европске интеграције настале као одговор на патње изазване у два

¹⁹ Rezoluciju Saveta Evrope 1481 (2006). URL: https://www.coe.int/T/T/Parliamentary_Assembly/5BRussian_documents/5D/5B2006%5D/5B2006%5D/Res1481_rus.asp

²⁰ Grupa autora. Stigma totalitarianizma. Novi Sad: AKO, 2014. Str. 21. <https://faceseofresistance.org/site/article/publications/1/1/en-US>

Затим, Донета је Резолуција која позива на међународну осуду злочина почињених од стране тоталитарних комунистичких режима. У њој је наглашено да је карактеристика ових система масовно кршење људских права, укључујући колективне и појединачне егзекуције, концентрационе логоре, депортације, тортуре, присилан рад, етничке и верске проgone, као и друге облике насиља. Према ауторима Резолуције, иако су технике и облици прогона могли варирати од земље до земље, заједничко за све ове режиме било је одсуство политичког плурализма, „наставак слободом и свестом, мисли и изражавања и слободом татм-не“. У самој Резолуцији истиче се про-блем што комунистички лидери и по-чињеници злочина нису процесуирали такође и истиче потреба за рехабилитацијом особа које су биле жртве комунистичких злочина, као и за реституцијом имовине црквама и појединци-ма који су оштећени национализацијом, конфискацијом или другим облицима експроприације од стране комунистич-ке државе. Такође, наглашава се важ-ност доношења Закона о одговорности за непоштовање људских права (Закона о лустрацији), при чему овај процес мора бити у складу са демократским стандар-дима. То значи да кривицу треба да сно-се појединци, а не колективне групе, уз претпоставку невиности док се не дока-же супротно. Такође, мора постојати пра-во на жалбу. Циљ лустрације није осуђи-вање људи (то је задатак тужилаштва), већ заштита новонастале демократије.¹⁸

18 Резолуцију Савета Европе 1096 (1996). URL: https://www.coe.int/T/Tr/Parliamentary_Assembly/5Brussian_documents%5D/%5B2006%5D/2006%5D/Res1481_rus.asp

ове тврдње легитимисале, постојала је потреба да се ти режими званично осу-де. Осуда није била само морална, већ је укључивала и законски оквир. На-кон пада Источног блока, у Савету Ев-ропе усвојене су бројне Резолуције које осуђују бивше социјалистичке режиме. Резолуција о мерама за демонта-рање бивших тоталитарних система наглашава да је основни циљ транзи-цијских процеса стварање плуралис-тичке демократије, засноване на вла-давини права и поштовању људских права. То укључује слободу избора, еко-номски плурализам, заштиту приватне својине, слободу медија, развој цивил-ног друштва, као и децентрализацију, децентрализацију, демократијацију и дебирократијацију бивших социјали-стичких режима. У овој Резолуцији се такође истиче потреба за рехабилита-цијом особа које су биле жртве кому-нистичких злочина, као и за реститу-цијом имовине црквама и појединци-ма који су оштећени национализацијом, конфискацијом или другим облицима експроприације од стране комунистич-ке државе. Такође, наглашава се важ-ност доношења Закона о одговорности за непоштовање људских права (Закона о лустрацији), при чему овај процес мора бити у складу са демократским стандар-дима. То значи да кривицу треба да сно-се појединци, а не колективне групе, уз претпоставку невиности док се не дока-же супротно. Такође, мора постојати пра-во на жалбу. Циљ лустрације није осуђи-вање људи (то је задатак тужилаштва), већ заштита новонастале демократије.¹⁸

Траверсо тврди да је, током Хладног рата, тоталитаризам поприлично нон-ви облик, постајући синоним за анти-комунизам, означавајући диктатуру и кршење људских права у земљама под влашћу комунистичких партија. Концепт тоталитаризма доживео је теоријску кризу између шездесетих и осамдесетих година, да би се током 1990-их поново појавио као теоријски алат запад концептуализована два-десет века.¹⁰

Траверсо такође напомиње да је немачки антисемитизам претходио Руској револуцији, а током двадесетог века постао специфична немачка верзија империјалистичке идеје о ширењу на европском континенту. Он сматра да је расизам био својствен западној политичкој култури, посебно у Енглеској и Француској, док је Совјетски Савез имао изражени антирасистички, антиколонијални и интернационалистички карактер. Траверсо спомиче да доласком на власт, нацисти у складу са историјском тежњом њихових елита ка колонијалним освајањима, идеје о пангерманизму са Африке усмеравају ка источној Европи. Он тврди да је интерпретација тоталитаризма више литерарна фантазија него стварна слика фашистичких и комунистичких режима.

Након терористичког напада на Куле близнакиче у Њујорку 11. септембра 2001. године, и почетка војне кампање САД у Авганистану, почиње ново поглавље политичке и теоријске расправе о тоталитаризму. Од тада, појам се повезује са режимима и покретима под контролом муслиманских верских фундаменталиста. Подела између „слободног света“ и тоталитаризма (фашизма и комунизма) замењена је сукобом цивилизација, где су муслимански поста-ли нови непријатељи САД и либералне демократије.

Према Траверсу, проблематизација овог термина лежи у његовом дефинисању и обухватању. Мишљења је да идеологија остаје кључни стуб интерпретације тоталитаризма. Сваки облик антилиберализма често се означава као тоталитаризам. Траверсо сматра да је, историјски, тоталитаризам играо улогу генерисања здравог антибиотика за тело либералне демократије — стигматизујући његове тоталитарне непријатеље, Запад је оправдао своје насиље и тиранију.¹¹

Крај реалног социјализма оставио је либералну демократију без главног непријатеља, па је исламски фундаментализам преузео место комунизма, јер се супротстављао основним вредностима Запада. Нацизам, социјализам и верски фундаментализам стављени су у исти оквир, а Муслиманско братство је уопређивано са Лениновим концептом авангардне партије. Према овој логици, монолитна држава у којој влада једина партија постала је карактеристика свих антидемократских и тоталитарних идеологија, од лењинизма до Исламске државе. Траверсо закључује да у либералним демократијама постоји општа параноја која систематски дехуманизује и уништава своје непријатеље.¹²

¹¹ Ibid. Str. 101 — 114;
¹² Ibid. Str. 114 — 116.

¹⁰ Taverro, Enzo. *Totalitarianism between history and theory*. Wesleyan University, 2017. Vol. 56. P. 100.

Један од најцитиранијих теоријских квира за разумевање тоталитаризма долази од Карла Фридриха и Збигње-ва Бжежинског. Они дефинишу тоталитаризам кроз шест кључних карактеристика, као:

“1. службену идеологију која обухвата све виталне аспекте човековог постојања којима се, бар пасивно, приклања, свако ко у том друштву живи; 2. једну једину хијерархијски организовану владајућу партију којом управља један човек (диктатор); 3. систем терористичке полицијске контроле коју у интересу партијских вођа подржава, али и надзире владајућа партија, а терористе поред исказаних непријатеља и потпуно про-

извольне субјекте;

4. потпуни монопол над средствима јавног саобраћаја;

5. потпуни монопол над средствима оружане борбе;

6. централну контролу над целим привредним животом.”⁹

Са друге стране, пак, Енцо Травер-со анализира појам тоталитаризма кроз осам различитих историјских фаза. Овај појам први пут се користи током Првог светског рата како би опи-сао “тотални рат”, касније, постао је ре-левантан за широк спектар политичких струја, од марксиста и либерала, до фа-шиста, антифашиста, анархиста и кон-зервативаца. Током 1920-их, италијан-ски антифашисти су почели користити термин да опишу фашистички режим у Италији, где је “тоталитарни систем” постао синоним за тиранију, односно нови облик владавине.

⁹ Carl Friedrich and Zbigniew K. Brzezinski, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*. Cambridge : MA: Harvard University Press, 1956. Str. 9 — 10.

који представљају масовне организа-ције изолованих појединца.⁵

Ремон Арон, један од најпознатијих либералних интелектуалаца и крити-чара марксизма, сматра да тоталитари-зам настаје у друштвима у којима једна политичка странка преузима монопол над политичким животом и поставља своју идеологију као званичну истину. Према Арону, у тоталитарним друштва-ма држава има апсолутну контролу над средствима насиља и убеђивања, док су медији у потпуности под државним надзором. Економске и државне ак-тивности контролишу власти, а свака субјективна грешка појединца постаје идеолошка грешка, која се користи као оправдање за примену терора.⁶

Клод Лефор се, попут Арент, сла-же да тоталитаризам обухвата поли-тичке режиме у источној Европи, али за разлику од ње, сматра да су и ре-жимски у том делу света у другој поло-вини 20. века имали карактеристике тоталитаризма.⁷ Лефор тврди да тоталитаризам прожима све друштвене од-носе, стварајући једнодимензионал-ну хијерархију измешу оних који на-ређују и оних који се покорavaju. Ово је омогућено посебним повезивањем државе и партијске хијерархије, које се међусобно преплићу. Лефор сма-тра да тоталитаризам уништава јав-ни простор, спајајући га са политич-ком моћи, што чини ову динамику кључним елементом тоталитарних режима.⁸

⁵ Ibid. Str. 349 — 393.

⁶ Ramon Aron, *Demokratija i totalitarizam*. Novi Sad: Izdavačka knjižica Zorana Stojanovića, 1997. Str. 283.

⁷ Claude Léfort, *The Political Forms of Modern Society*. Cambridge : The MIT Press, 1986). str. 52 — 59.

⁸ Ibid. Str. 273 — 318.

The main idea of the text is that totalitarianism is a complex and multifaceted concept, encompassing not only regimes but also ideological, economic, and social dimensions. Arendt links totalitarianism to anti-Semitism and imperialism, using historical examples from Nazi Germany and the Soviet Union to support her ideas. Raymond Aron adds that totalitarianism is characteristic of societies where political power is monopolized, suppressing individual rights in favor of ideology.

Claude Léfort broadens the understanding of totalitarianism by examining its impact on all social aspects and emphasizing that these regimes dismantle public space by subordinating it to political power. Friedrich and Brzezinski offer a structured model of totalitarianism, identifying six distinctive characteristics, including ideological monopoly and the suppression of free speech.

Enzo Traverso contributes by analyzing the historical stages of redefining the concept of totalitarianism, from World War I to modern interpretations linked to Islamic fundamentalism. He highlights shifts in the perception of totalitarianism as a synonym of anti-communism and points to its role in constructing the image of an enemy for liberal democracies.

In this context, the article examines the interplay between totalitarianism, law, and ideology, emphasizing that legal systems often serve the interests of the ruling class. The critical perspectives of Stucka and Pashukanis suggest that laws are ideological constructs rather than universal norms, further complicating the understanding of totalitarianism.

In general, this article makes a valuable contribution to the comprehension of totalitarianism, providing a rich context for further exploration of both historical and contemporary forms of political oppression. The analysis deepens our understanding not only of the nature of totalitarian regimes but also of the methods used to criticize them and the role of liberal democracies in confronting ideological violence.

The text examines the analysis of the relationship between Serbia's Law on Legal Rehabilitation and the country's EU accession policy. It also addresses how the European Union, through resolutions passed in the European Parliament and the Council of Europe on totalitarianism, promotes ideological principles that candidate countries are obliged to adopt and implement.

Keywords: totalitarianism, rehabilitation, law, communism, EU.

Антиототалитаристички тоталитаризам као идеологија

Током 20. и 21. века тоталитаризам је често био тема критике, посебно у контексту социјалистичких режими ма и судских процеса који су дешавали у том периоду. У истом оквиру, многи западни друштвени теоретичари објуживали су савремена разумевања овог појма. Међу најутуцајнијим теоретичарима (или памфлистима) који су обликовали истраживање тоталитаризма су Хана Арент, Рмон Арон, Клод Лефор, Карл Фридрих, Збигњев Бжежински, као и данашња критичка читања улоге тог појма од стране Ен-ца Траверса.

Хана Арент, истражувачи порекло тоталитаризма, истиче да је он дубоко укоренjen у идеологијама антисемитизма и империјализма.¹ Према ње-

¹ Arnt Hana, *Izvori totalitarizma*. Beograd : Feministička izdavačka kuća, 1999. Str. 29 — 42.

² Ibid. Str. 157.

³ Ibid. Str. 190 — 191.

⁴ Ibid. Predgovor trećem delu.

ном мишљењу, империјализам је надилазио националистичку политику и широко се захваљујући логици профитаризма.² Империјална царства су се одржавала кроз колонијалну административну која је спајала бирократију и расизам.³ Арент тврди да антисемитизам, империјализам и тоталитаризам представљају грађањска зна, при чему је свако наредно зно озбиљније од претходног. Она инсистира на нужности успостављања међународних односа тељењених на равноправности. Такође, Арент сматра да су нацистичка Немачка (од 1939. до њеног слома) и Совјетски Савез (од тридесетих година до Стаљинове смрти) једини прави примери тоталитарних режима у историји.⁴ Према томе, тоталитарном режиму претходе тоталитарни покрети

This article explores the evolution of the concept of totalitarianism in the context of 20th- and 21st-century social theories. Particular attention is given to critical interpretations of leading thinkers such as Hannah Arendt, Raymond Aron, Claude Léfort, Karl Friedrich, Zbigniew Brzezinski, and Enzo Traverso, who analyze totalitarianism as a political phenomenon.

Alexander Dzenic
Faculty of Media and Communications Singidunum University
Doctoral Candidate

Adoption of the Law on Legal Rehabilitation in Serbia in the Context of EU Accession Policy

Кључне речи: тоталитаризам, рехабилитација, право, комунизам, ЕУ.

Питанје које земље кандидатима за чланство у ЕУ морају прихватити и и имплементирати. Резолуција у Европском парламенту и Савету Европе о тоталитаризму промовише идеолошке принципе државе према приступању Европској унији. Такође, разматра се питање како Европска унија путем у тексту се разматра односа између Закона о правној рехабилитацији у Србији и политичке критике, као и улога либералних демократија у контексту супротстављања идеолошком насиљу.

Контекст за даље проучавање историјских и савремених облика политичког утврђавања. Садашња анализа помаже да се дубље разуме не само природа тоталитарних режима, већ и методе њихове у целини, овај чланак даје важан допринос разумевању феномена тоталитаризма, нудећи богата жава разумевање тоталитаризма.

Канцеларија наглашава да су закони и други идеолошке конструкције, а не универзалне норме, што додатно отежтавају да правни систем често штити интересе владајуће класе. Критички ставови Стучке и Пашу-Контекстуално, у чланку се поставља питање о вези између тоталитаризма, права и идеологије, указује на његову улогу у стварању империје тоталитаризма као синонима за антикомунизам и демократије.

Он указује на промене у перцепцији тоталитаризма као синонима за антикомунизам и демократију на почетку првог светског рата и завршавајући савременим тумачењем везаним за исламски фундаментализам. Он указује на промене у перцепцији тоталитаризма као синонима за антикомунизам и демократију на почетку првог светског рата и завршавајући савременим тумачењем везаним за исламски фундаментализам.

Енцо Траверсо даје свој допринос анализи историјских фаза репресивних режима, нудећи идеолошке слободе говора. Личних карактеристика, укључујући идеолошки монопол и сузбијање слободе говора. Фридрих и Збигњев Бжежински нуде структурални модел тоталитаризма, идентификујући шест раз-те и наглашавајући да ови режими уопште не постоје поддржавајући га политичкој власти. Карл Клауд Лефор проширује концепт тоталитаризма описујући његов утицај на све друштвене аспек-шта са монополном политичке власти, где се права појединца потискују у корист идеологије.

Основа идеја текста је да је тоталитаризам сложен и вишеструки концепт који не обухвата само Арент, Ремон Арон, Клауд Лефор, Карл Фридрих, Збигњев Бжежински и Енцо Траверсо. са антисемитизмом и империјализмом, користећи историјске примере нацистичке Немачке и Совјет-скот Савеза да илустрира своје идеје. Ремон Арон додаје да је тоталитаризам карактеристичан за дру-штва са монополном политичке власти, где се права појединца потискују у корист идеологије.

У чланку се детаљно разматра еволуција појма тоталитаризма у контексту друштвених теорија 20. и 21. века. Посебна пажња се посвећује критичким и интерпретацијама од стране најуги-цајнијих теоретичара који су анализирали тоталитаризам као политички феномен, као што су Хана

Александар Ђенић
докторанд на Факултету за медије и комуникације
Универзитета Сингидунум
dzenic@lawinfo.rs

Доношење закона о правној рехабилитацији у Србији у контексту политике приступања ЕУ

УДК 321.5/.8
БКК 66.2(4)/66.2(8)
DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-27-39

- Литература**
1. Колот Б. Балканска политика Турске и САД у оквиру криза у Босни и на Косову / Б. Колот // Клио. 2020. Број 10 (166). С. 44–51.
 2. Мамедов И.М. Балкан на раскрсници интереса Европске уније и Турске / И.М. Мамедов // Савремена Европа. 2022. Број 1 (108). С. 61–72.
 3. Ратушњак И.О. Безбедносни проблем на Балкану: поглед из Италије и Русије (крај 20. и почетак 21. века) / И.О. Ратушњак // Историјска и друштвено-образовна мисао. 2016. Т. 8. Број 1/2. С. 93–101.
 4. Учаева Н.А. О питању учешћа руских дипломата у решавању македонског питања током Балканских ратова 1912.–1913. г. / Н.А. Учаева, А.Н. Учаев // Наука и друштво. 2019. Број 3 (35). С. 131–137.
 5. Харичкин И.К. Хуманитарна активност као мека геополитичка снага савремене Русије / И.К. Харичкин, П.В. Шмаров // Билтен Московског државног лингвистичког универзитета. Друштвене науке. 2021. Број 1 (842). С. 35–52.
 6. Шабловскиј В.С. Република Србија: савремене политичке реалности и перспективе / В.С. Шабловскиј // Питања националних и федералних односа. 2021. Т. 11. Број 2 (71). С. 631–639.

током Кримског рата показао се важ-
це Демидов, постао је основа њиховог
ним и неопходним. Благотворни ути-
цај Србије уткан је у историју породи-
личности.

Д. А. Толстој је слао А. Н. Демидову 5 до 12 писама од ратних заробљеника и писама чланова породице ратним заробљеницима. А. Н. Демидов је та писма предавао свом агенту у држави одакле су родом ратни заробљеници. Ако је било потребно прибавити било како ви информацију за потребе одбране, онда је Велики кнез Константин о томе писао А. Н. Демидову, а он је то преносио својим агентима.¹⁴

- Финансијске донације у корист државе и у корист друштава која помажу ратним заробљеницима (укључујући српске ратне заробљенике) и рачунама.

Дакле, током Кримског рата, А. Н. Демидов је доносио 600.000 рубаља за јачање одбрамбених структура. Поред тога, у писму Великом кнезу Константину је молио да искористи свој утицај на хришћанска добротворна друштава, која су такође учествовала у помагању ратним заробљеницима, рачунама и болесницима.¹⁵

Тако је Србија одиграла значајну улогу у развоју породице Демидов као власника имања, државни-ка и дипломата. Дубоко разумевање стратешког положаја Србије као централне државе Балканског полуострва омогућило је породици Демидов да успоставе профитабилне трговинске везе и да испоручују робу у Европу. Укључивање Срба као кључних партнера у извозу и увозу ратних заробљеника даје им могућност да се сналазе у променама политичке ситуације у Европи. Допринос Анатолија Николајевића Демидова јачању дипломатских односа Русије

¹⁴ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 42–49.

¹⁵ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 14.

у Србији на потомке кнеза Србије Александра Карађорђевића, чији је син АРСЕНИЈА Александровић био оженин Ауром Демидовом.¹¹ Дакле, 26. априла 1893. године Александр Карађорђевић је написао писмо генералу отинфантерији Петру Павловичу Дурново са захтевом за улагање капитала у 100.000 рубаља на профитабилан начин, тако да би до тренутка када његов унук Павел Арсенјевић Карађорђевић напуни 17 година, могао да прима приходе од тог капитала у Главној канцеларији наследника П. П. Демидова.¹²

Трећи правац се посебно јасно испољавао у деловању Анатолија Николајевића Демидова у области међународног хуманитарног права у оквиру Кримског рата 1853–1856. године представља читав низ ефикасних мера за хуманизацију ратова, које се могу сврстати у следеће области:

- Успостављање мреже агената, међу којима би се налазили и Срби, који преносе писма ратним заробљеницима од њихове родбине. Агенти су такође пружали потребне информације за потребе одбране. У том смислу је значајно писмо Д. А. Толстоја за Анатолија Николајевића Демидова од 22. новембра 1855. године да се Велики кнез Константин лично обрати државном канцелару спољних послова, руском изасланику у Бечу и Главном команданту Лужне армије с поручком да је извод из извештаја А. Н. Демидова о ратним заробљеницима предат Војном министарству, Одљење за инспекцију.¹³

¹¹ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 423. Л. 3, 6.

¹² РАДА. Ф. 1267. Оп. 13. Д. 2. Л. 77.

¹³ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 384. Л. 53–54.

задао А. Н. Демидов, било је промови-
саче формирања позитивног имиџа
Русије на Балкану. У српским новинама
су објављивани материјали посвеће-
ни развоју руског образовног систе-
ма, његовим научним достигнућима
(што је могуће закључити из преписке
између Д. Славјаннова, руководио-
ца послова Демидова, и Анатолија Ни-
колајевича Демидова). За остварење
овог циља изабрано је српско издање
„Световид“ (Светлост). Заузимају из-
дања овог листа пажљиво су проуча-
вана и у Русији, на пример, у писму
Д. А. Толстоја, шефа канцеларије у Ми-
нистарству поморства Русије, постоји
захвалност Анатолију Николајевичу
Демидову за слање издања овог листа.⁷
Такође треба напоменути да су ову ак-
тивност А. Н. Демидова веома ценили
истакнути државници Русије (као што
произилази из преписке Анатолија Ни-
колајевича Демидова и Д. А. Толстоја).⁸
Анатолиј Николајевич Демидов био
је заинтересован и за успостављање
контаката са значајним представници-
ма српског друштва, како би добио ин-
формације о актуелној политичкој си-
туацији, не само у Србији и на Балка-
ну уопште, већ и у Европи у целини у
односу на овај регион, а добио је и по-
дршку руске владе по овом питању.
Успех ове мисије олакшале су и успо-
стављене економске везе, укључују-
ћи Срба као трговинских представ-
ника породице Демидов.⁹
Треба напоменути да су чланови по-
родице Демидов имали највећи утицај

⁷ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 431. Л. 36.
⁸ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 299. Л. 33–46 об.
⁹ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 277. Л. 18.
¹⁰ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 390. Л. 49.
ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 277. Л. 15–16 об.

лају Никитичу Демидову, у коме се ди-
вио његовом имању Демидовка и му-
дрости у успостављању трговинских
односа са Србијом: „Веома велики за-
саци су били потпуно успешни и у мно-
го су бољем стању него на неким дру-
гим местима, где је клима отприлике
иста као, на пример, она код грофа на
Северним Полочках, упркос свим на-
порима који су тамо уложени. Ваши ви-
нораци су величанствени и то је бла-
годет за ово подручје и ускућује се да
предвидим да ће вам то бити главни
извор прихода, јер сте пронашли од-
личне трговачке путеве“.³ За успешан
развој трговине одлучено је да се у ре-
ализацију ових трговинских односа
укључе Срби као представници поро-
дици Демидов.⁴ О успешном функцио-
нисању имања Демидовка и Кастропу-
ло сведочи податак да су восак, мед,
конопа, овце пасмине мерино, про-
изведени на овим имањима, транспор-
товани морским путем преко Србије у
Константинопол за продају у Европи.⁵
Послове у систему управљања при-
вредним предузећима Н. Н. Демидо-
ва успешно је наставио његов син Ана-
толиј Николајевич Демидов. Овде су
посебно место заузимали трговачки
путеви за продају у Србији онога што
је произведено на имањима Демидов-
ка и Кастропуло. Систем управљања је
био у најдужејој дирекцији у Санкт
Петербургу (главна управа предузећа
А. Н. Демидова).⁶
У оквиру другог смера, међу важ-
ним дипломатским задацима које је

³ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 423. Л. 19.
⁴ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 278. Л. 37–39.
⁵ ГАСО. Ф. 102. Оп. 1. Д. 139. Л. 1.
⁶ Руска државна архива дрвених аката. Ф. 1267.
Оп. 8. Д. 703. Л. 13–43.

The work is devoted to the study of the influence that Serbia had on the strengthening of the leading Ursl mining Demidov of their positions as leading figures in the political and economic arena of Russia. It is established that a deep assessment of Serbia's geopolitical position as a basis for their advancement on the career ladder contributed to the Demidovs' diplomatic career and the establishment of trade relations between them. In conducting the study, the author relied on the method of geopolitical analysis in characterizing the influence of Demidov's position in the civil service; the method of system analysis made it possible to identify the key areas of this influence. The author comes to the conclusion that the deep understanding of the role and importance of Serbia by the Demidovs allowed them to navigate the politics of Western powers and adequately represent Russia's interests in Europe.

Keywords: diplomatic relations, political relations, public service, travel, geopolitical significance, defense, donations.

Tatyana V. Verbitskaya

Research Scientist of the State Archive of Sverdlovsk Region

The Significance of Serbia for the Development of the Demidovs as Leading Russian Statesmen (Based on Documents from the State Archive of Sverdlovsk Region and the Russian State Archive of Ancient Acts)

Кључне речи: дипломатски односи, политички везе, државна служба, путовања, геополитички значај, одбрана, донација.

Rad је посвећен проучавању утицаја који је Србија имала на јачање позиције породице Демидових као воделих личности у политичкој и економској арени Русије као воделих власника уралских рударских компанија. Утврђено је да је дубинска процена геополитичког положаја Србије, као осно-ва за њихово напредовање у каријери, доприносила дипломатској каријери породице Демидових и успостављању трговинских односа. Аутор се у спроводу студије ослонио на метод геополитичке анализе карактеристике утицаја Србије на јачање положаја породице Демидових у државној служ-би. Метод систематске анализе омогућио је идентификацију кључних области овог утицаја. Као ре-зултат студије, аутор закључује да је дубоко разумевање улоге и значаја Србије омогућило породи-ци Демидових да се оријентишу у политици западних држава и да адекватно заступљају интересе Ру-сије у Европи.

aquilana-17@yandex.com

научни сарадник у Државном архиву Свердловске области

Бербицкаја Татјана В.

Значај Србије за развој породице Демидов као воделих руских државника (према документима Државног архива Свердловске области и Руског државног архива државних аката)

DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-22-26

УДК 327.82
ББК 65.04

- References**
1. Дивљак Д.Б. Хармонизација правила о електронској трговини и право Србије / Д.Б. Дивљак // Зборник радова Правног факултета у Новом Саду. 2018. Vol. 52. Br. 3. С. 909–924. DOI: 10.5937/zrfn552-18796

- Литература**
1. Иванов А.А. Пословни агрегатори и право / А.А. Иванов // Закон. 2017. број 5. С. 145–156.
 2. Хугаева Д.И. Правно регулисање комерцијалног посредовања дигиталних платформи и екосистема / Д.И. Хугаева // Јурист. 2022. број 6. С. 22–28.

¹¹ Види: Electronic Commerce Law of the People's Republic of China, August 31, 2018 // URL: http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/2018-08/31/c_697283.htm

¹² Види: Electronic Communications and Transactions Act, № 25 of 2002 // URL: <https://www.gov.za/documents/electronic-communications-and-transactions-act>

са оператора електронске трговине и оператора платформи за електронску трговину, као и вансудском решавању спорова у области електронске трговине¹¹. У контексту заштите потрошача, акценат се често ставља на "период мировања", током којег је могуће одустати од уговора без негативних последица, а да би се заштитили интереси учесника у информационој индустрији. У Јужној Африци одређују се границе одговорности провајдера, укључујући и током хостинга и кеширања¹².

Ипак, развој и усвајање важећих прописа постао је значајан корак у стварању правног оквира за развој електронске трговине, чије ће унапређење, очигледно, бити спроведено узимајући у обзир стварне потребе овог посебног тржишта.

ча, мора садржати назнаку њеног пошљавања, која омогућава идентификацију, а у случају назнаке цене, мора садржавати назнаку да ли су ове цене укључени трошкови и порезе, друге трошкове, укључујући порезе и сл. Ако је постављена рекламна порука, она мора бити идентификована као таква. Поред тога, прописано је да је слање комисијалне поруке у електронској форми дозвољено само уз претходну сагласност лица коме је намењена. У руском Закону о заштити права потрошача, питање количине пружених информација решава се на општим основама (чл.10).

Главном питању у случајевима који се разматрају је одговорност власника агрегатора (пружаоца услуга) за давање нетачних информација. У оба случаја она је ограничена на слушајеваче нетачних информација. У оба случаја она је ограничена на слушајеваче када је наведено лице, на овај или онај начин, учествовало у њеном формирању или се није придржавало начина поступања (чл. 15.–19. Закона о електронској трговини, чл. 12. Закона о заштити потрошача). Истовремено, српски законодавац пошљава да пружалац информационих услуга није дужан да проверава податке које је чувао, преносио или пружао, односно да проучава околности које би могле указивати на незаконите радње које рисника услуга. Истовремено, он мора да обавести надлежни државни орган, ако основано сумња да је копирањем његове услуга, његов корисник извршио незаконите радње или дао недовољну информацију, а такође без одлагања, а најкасније у року од

са економске тачке гледишта, њихова делатност посредовање, иако ће њена правна квалификација бити друга, укључујући и то што релевантна организација ствара инфраструктуру која омогућава произвођачима и потрошачима да међусобно закључују различите врсте уговора⁷. Занимљиво је да судови, дефинишући улогу власника агрегатора у електронској трговини, говоре о њему као о информационом посреднику⁸, не улажући у овај контекст карактеристике својствене централној посредничкој улози. Законом нама у посредничким уговорима. Законско одређење неспоредно одређивање функције власника агрегатора, међутим, из системског тумачења концентралне организације електронске трговине“ и карактеристика власника агрегатора информација о роби, може се закључити да он организује трговину, иако може пружати услуге које доприносе промоцији робе.

Једна од кључних тачака у правном регулисању електронске трговине је питање давања података о производу, понуђеном производу, поступку његовог стицања итд. Према чл. 7. и 8. Закона о електронској трговини, комисијална порука мора бити јасно идентификована као таква у тренутку њеног пријема од стране потрошача

⁷ Види: Иванов А.А. Пословни агрегатори и право // Закон. 2017. број 5. С. 7.

⁸ Види: Решење Врховног суда Руске Федерације од 03.06.2022. г. број 305-ЭС22-9062 у предмету број А40-26921/2021; Решење Суда о праву информација од 21.08.2024. године број А40-43062/2023 у предмету број А40-43062/2023 [Електронски ресурс] // СПС КонсултантПлус (датум публикације: 10.11.2024. г.).

елном законодавном приступу пред-
стављеном у Закону о заштити потро-
шача (члан 2).

Треба напоменути да је опсег су-
бјеката укључених у електронску ни-
теракцију приликом обављања купо-
продајних трансакција различито де-
финисан у правним системима који се
разматрају. Српски законодавац га до-
следно гради на моделу пружача плат-
них услуга, издвајајући увођење кон-
цепта условљених спецификом вр-
шња трансакција на интернету.

Садашње руско законодавство кре-
нуло је другачијим путем, истичући
личност власника агрегатора инфор-
мација о роби (услугама), чији статус,
мехуитим, није јасно дефинисан. Из де-
финиције, наведене у Закону о зашти-
ти потрошача, може се закључити да
он фактички обавља функцију органи-
затора трговине, будући да потроша-
чу пружа могућност да се истовреме-
но упозна са понудом продавца за за-
кључење уговора о купопродаји robe,
да закључи уговор о продаји са њим,
као и да изврши авансно плаћање за
такву робу готовинским плаћањем или
преносом новчаних средстава власни-
ку агрегатора у оквиру важећих обли-
ка безготовинског плаћања. Исто-
времено, он није заступник стра-
на у трансакцији, што га не спречава
да власника агрегатора информира
назива посредником у ширем смис-
лу овог појма⁶. Понекад се може наћи
прилично парадоксална изјава да је,

је унапред одређена локализација ре-
левантних норми сдржаних у Закону
Руске Федерације од 07.02.1992. годи-
не брј 2300-1 (редакција од 08.08.2024.
године) “О заштити права потрошача”
(у даљем тексту: Закон о заштити пра-
ва потрошача)⁵. Одредбе чл. 4. Закона
о електронској трговини у том смислу
делују логичније, будући да не органи-
новају релевантне односе на формат
малопродаје, прописујући да се њего-
ва правила “применују на питања за-
штите права потрошача уколико су за
њег поволнија”. Сходно томе, релу-
лишу се услови и поступак пружача
услуга информационом друштву, оба-
везе информисања корисника услуга,
правни режим мерцијалних комуни-
кација, правила за закључивање уго-
вора у електронској форми, одговор-
ност пружаоца услуга информационог
друштва, надзор и повреде (члан 2).
Корисник таквих услуга је свако фи-
зичко лице, физичко лице регистрова-
но за обављање одређених делатности
у складу са законом, или правно лице
које те услуге користи у професионал-
не или друге сврхе (члан 3)

У том смислу, формација предме-
та регулисања у руском Напрту зако-
на брј 568223-8 изгледа крајње не-
спешно, посебно у светлу копирањена
комбинације “делатност агрегатора
информација о робама”, упркос чиње-
ници да сами аутори пројекта дефини-
шу агрегатор као рачунарски програм,
а затим у тексту и даље говоре о влас-
нику агрегатора, што одговара акту-

⁵ Види: Эбирка законодательства Руске Федерации. 1996. брј 3. Страна 140.

⁶ Види: Хугаева Д.И. Правно регулисање комер-
цијалног посредовања дигиталних платформи и
екосистема // Журнст. 2022. брј 6. С. 24.

ше, потрага за оптималним моделима за њену имплементацију траје и данас. Ово је посебно актуелно у Русији, где је законодавство о електронској трговини изузетно различит скуп правних норми које регулишу само неке аспекте његове примене, упркос поновље-

Дигитализација привреде, која утиче на све сфере јавног живота, значајно је трансформисала трговинску делатност, стварајући нови формат интеракције између продаваца и купаца. То је захтевало развој нових приступа на њеној правној регулативи. Штави-

The article provides a comparative analysis of the legislation of Russia and Serbia in the field of regulation of electronic commerce, including issues of determining the legal status of its participants, requirements for the provision of information, features of concluding contracts, liability, etc. The author states that in both legal systems there is no legislation that would provide answers to all questions arising in this area. The prospects for its further development are associated with the regulation of the e-commerce infrastructure, the details of the transaction mechanism, including the possibility of operational refusal to commit it, the regulation of out-of-court resolution of disputes arising during the implementation of e-commerce, taking into account the technical capabilities for this.

protection, responsibility.

Tatyana A. Batova
Professor of the Department of Civil and Entrepreneurial Law
of the All-Russian State University of Justice (RLA of the Ministry of Justice of Russia)
LL.D., Associate Professor

Legal Regulation of E-Commerce in Russia and Serbia

У чланку се врши упоредна анализа законодавства Русије и Србије у области регулисања електронске трговине, укључујући питања утврђивања правног статуса њених учесника, захтева за правну поретка не постоји законска регулатива која би дала одговоре на сва питања која се јављају у разматраној области. Перспективе за њен даљи развој повезане су са регулисањем инфраструктуре електронске трговине, детаљима механизма за извршење трансакција, укључујући могућност оперативне одбијања да се она изврши, регулисањем вансудског решавања спорова насталих у спровођењу електронске трговине, узимајући у обзир техничке могућности за то.

Кључне речи: електронска трговина, е-трговина, власник агрегатора информација, закључење

Батова Тајана Александровна,
професор на катедри за грађанско и предузетничко право
Сверуског државног универзитета правде (РПА Министарства правде Русије)
доктор права, доцент
batovataiana@yandex.ru

Правно регулисање електронске трговине у Русији и Србији

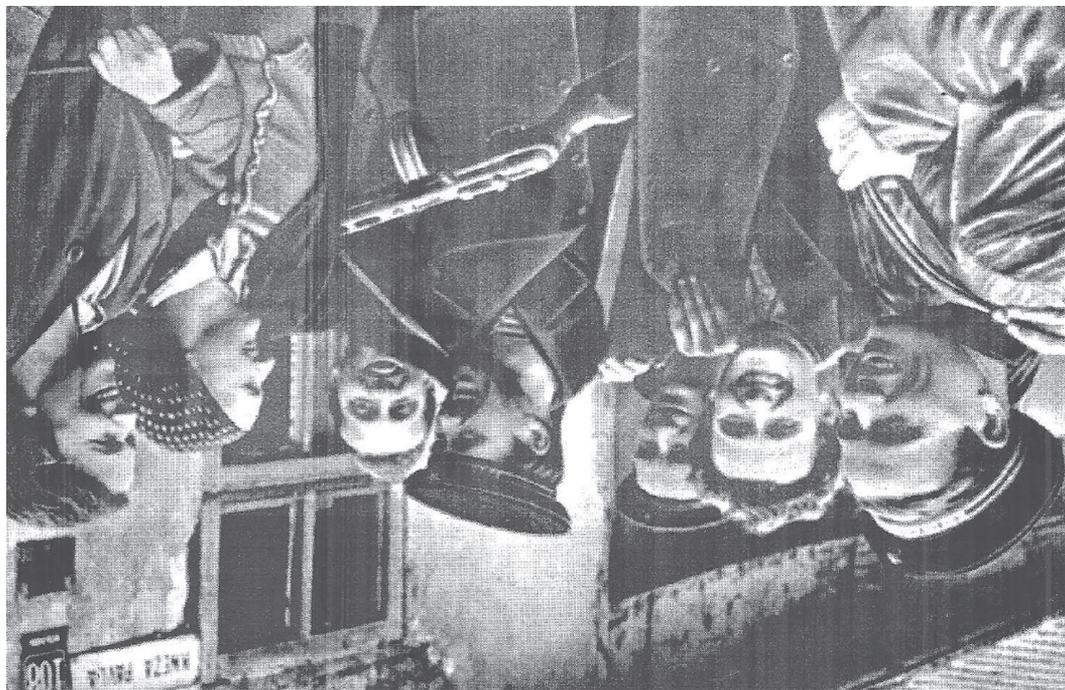
УДК 347.71
ББК 67.404.91
DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-15-21

крито распоред непријатељске одбра-
не, а падом мрака искрцале су се две
групе извиђача. Када се распламсала
борба на периферији града, оклопни
чамци, савлађујући ватру артиљерије
и минобацача са обале, побегли су се
уз Дунав и у пола ноћи искрцали де-
сант један километар узводно од Сме-
дерева, а потом су тукли ватрене тач-
ке у пристаништу да би одвукли пажњу
од десанта који је продаирао цестом
Смедерево-Роцка. Сви покушаји не-
пријатеља да баца десант у Дунав ос-
тали су безуспешни, а оклопни чамци
артиљерија Пратећег одреда тукли су
све циљеве на које им је указао коман-
дант десанта. Смедерево је убрзо ос-
лобођено, а Немци су се повукли и из
Роцке, па је предстојао пробој ка Бе-

ралу ватру.
Пентаестог октобра су јединице
74. стрељачке дивизије, уз подршку
оклопних чамца, избиле на источ-
ну периферију Смедерева и тада је
наређено флотили да искрца десант
западно од Смедерева и тако пре-
сече приобалну комуникацију Смед-
рево-Београд. У 21.20 часова чамци
десантног одреда концентрисали су
се 4 километра низводније од Смед-
рева, а чамци одреда за подршку зау-
зели су ватрене положаје код Смед-
ревске аде. У току дана у Смедерево
се пробио један оклопни чamac и от-

су пружали систематску подршку једи-
ницама 75. корпуса и неутралисали ва-
трене тачке на обали. Истог дана чамци
су неколико пута продри у пристани-
ште ради извиђања и при том су отва-

Морнари Дунавске флотиле на београдским улицама (Београдска операција — 20. октобар 1944, Војноисторијски институт)

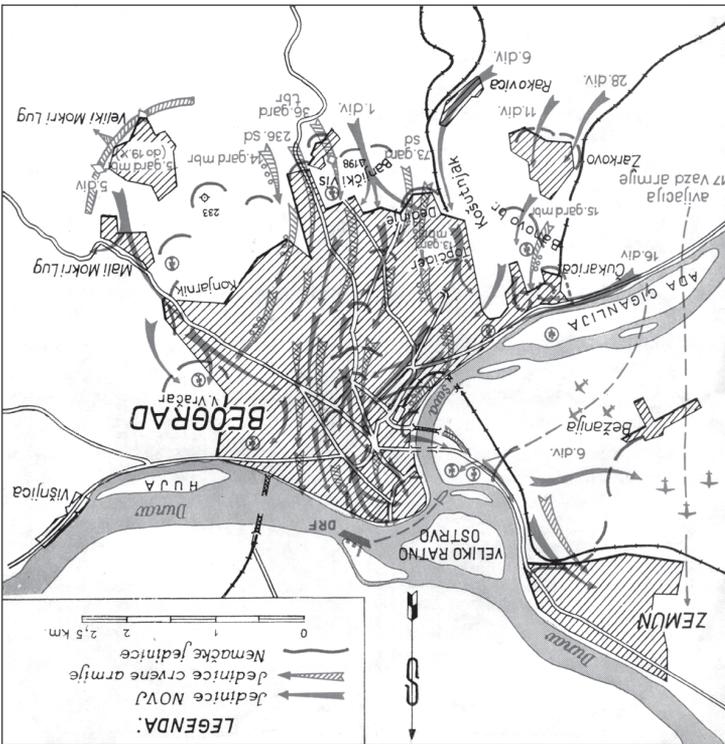
Адмирал Горшков, командант Дунавске флотиле у време Београдске операције

ма дуж десне обале Дунава. У зору 14. октобра, на ватреним по-ложјаима иза Смедеревске аде, кон-центрисана је бригада оклопних чам-ца. На јужној обали тог острва налази-ла се осматрачница која је омогућила оклопним чамцима да тучу Смедерво. У току 14. и 15. октобра оклопни чамци

ле је требало форсирати Железна вра-та и пробити се у рејон ушћа Мораве. У пробоју кроз Ђерап велику помоћ прижигли су југословенски пљари и већ 12. октобра донешена је одлука да Дунавска флотила садејствује снагама које су подрепале на правцу ка Смед-реву и Београду. Задатак је био да ар-тиљеријском ватром и искрцавањем десанта у циљу ликвидације отпорних тачака онемогући повлачење неприја-тељских јединица ка Београду путви-

Београдска операција

артиљерије осталих оклопних чамца и Пратећег обалског одреда, савлађујући отпор непријатељске артиљерије са обале, пошли одсек за искрцавање и у времену од 17.55 до 18.01 искрцали десант који је одмах кренуо у напад на Прахово. Његово дејство подржавали су оклопни чамци и артиљерија Пратећег одреда, а коректуру је вршила осматрачница која се налазила у борбеном поретку десанта. У 19.40 десант се пробио у Прахово, које је ослобођено за 50 минута. Тридесетог септембра ослобођени су Неротин, Штубик и Прахово и снаге 68. и 75. стрелачког корпуса су се спојиле на обали Длунава.

У времену од 1. до 8. октобра Длунавска флотила је концентрисала своје бродове у Турну Северину, одак-

вања. Оклопни чамци су уз подршку да, који им је показао место искрца-њих је пловно чамца извиђачког одреда испловили за Прахово. Ипред пешадије и под заштитом два оклопна бродца из чете морнаричке групе 60 бродца су у рејону оклопна чамца укрцали су у рејону у 17.15. часова 30. септембра два вање десанта.

У 17.15. часова 30. септембра два вање десанта. Криво место где је најпогодније искрца-пута између потољених објеката и от-и обичним чамцима извиђачке пловног одреда флотиле извршио је моторним Ноћу 29/30. септембра извиђачки септембра.

Чено је да се десант искрца по дану 30. при повлачењу Немаца уз Длунав. Одлу-но на десетине транспортних бродова бу, јер је ту још 6. септембра потоље-и због неповољних услова за пловид-

Десантна пешадија Длунавске флотиле СССР-а 1944. године

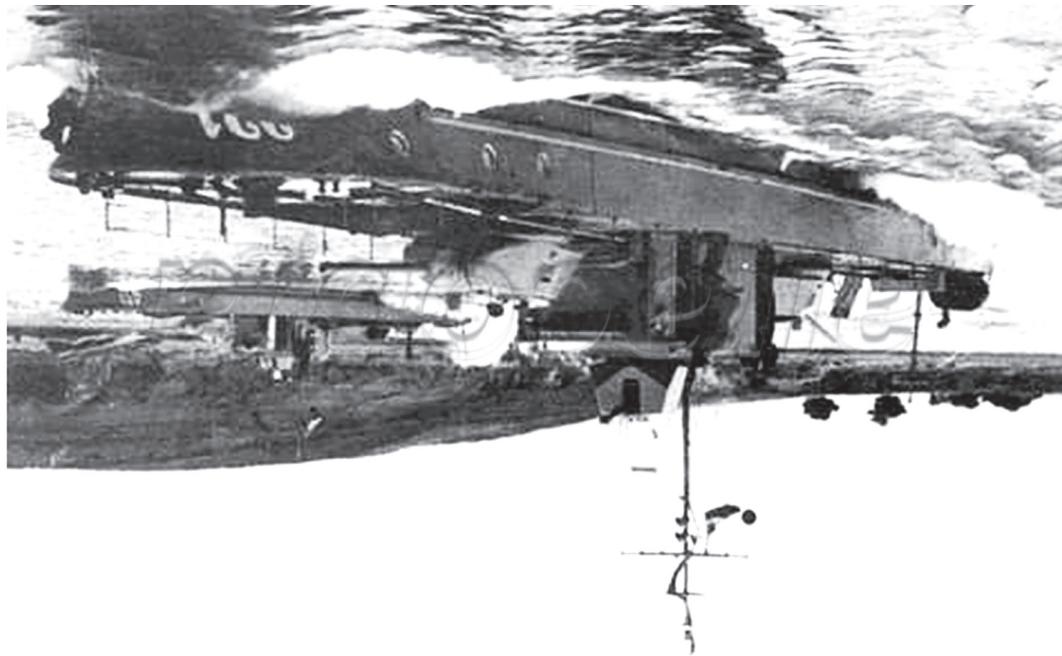
пристанити у 3.00 часа зауео ва-
ријску подршку и у 3.00 часа зауео ва-
рене положаје уз леву обалу Дунава
на км 845. У то време кренуо је десант-
ни одред, а када се десант приближио
линији фронта одред за подршку је
отворио ватру према одсеку за искр-
цавање. Када се одред за искрцавање
пробио поред ушћа Тимока ватра бро-
дова за подршку је пренешена на при-
станиште Радујевац, а затим су бродо-
ви искрцали десант. Непријатељ није
пружио никакав отпор, па је врло бр-
зо десант овладао одсеком за искрца-
вање и до 6.30 часова Радујевац је по-
тпуно ослобођен.

Крајем 29. септембра јединице 68.
стрелчањког корпуса су стигле на при-
лазе Неготину и Прахову, па је треба-
ло да се ликвидира утврђена тачка не-
мачке одбране у Прахову, које је имало
јаку противдесантну одбрану, а овом
пристанити у 3.00 часа зауео ва-

За искрцавање у Радујевацу одређе-
ни су десантни одред од три оклопна чам-
ца и одред бродова за артиљеријску
подршку од три оклопна чамца. Оба
одреда требало је да се истовремено
пробију у Радујевац и искрцају ојача-
ну чету у пристаниште. Двадесет де-
ветор септембра у 2.40 испловио је из
рејона Варфу одред чамца за артиље-

Концентрација јединица 3. укра-
јинског фронта на источној обали ре-
ке Тимок завршена је 28. септембра
1944. године, а на левој обали Немци
су организовали снажне отпорне тач-
ке Радујевац, Прахово, Неготин, Рго-
тина и Штубик, а то подручје затвара-
ло је Дунав и пут ка Беорграду. Да би се
омоглућило даљи продор, Дунавска фло-
тила је добила задатак да изврши де-
сант на Радујевац и Прахово, заузме та
пристаништа и прекине непријатељу
повлачење придобитим путевима.

Речни оклопни чамци Дунавске флотиле СССР-а

Пре 80 година: дејства дунавске флотиле СССР-а у београдској операцији

УДК 355.4
ББК 63.3(2)62
DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-9-14

Антић Бошко,

контраадмирал у пензији

avtor@lawinfo.rs

У тексту су описани важни догађаји војне кампање Великот отаџинског рата, која се десила у јесен 1944. године у Румунији и Југославији. Основна идеја чланка је потреба за координацијом између совјетских трупа и Народноослободилачке војске Југославије за успешну реализацију стратешких задатака за ослобађање источних региона Југославије и Београда од окупациононих немачких и мађарских снага.

Кључне речи: Велики отаџински рат, други светски рат, Румунија, Бугарска, Југославија, Београд, флотила, Народноослободилачка војска, Совјетска армија.

80 Years Ago: Actions of the Danay Fleet of the USSR in the Belgrade Operation

Boško Antić

Retired Rear Admiral

The article describes important events of the military campaign of the Great Patriotic War that took place in the fall of 1944 in Romania and Yugoslavia. The central idea of the article lies in the need for coordination of actions between the Soviet troops and the People's Liberation Army of Yugoslavia for successful accomplishment of strategic tasks of liberation of the eastern regions of Yugoslavia and Belgrade from the occupation by the German and Hungarian forces.

Keywords: Great Patriotic War, World War II, Romania, Bulgaria, Yugoslavia, Belgrade, fleet, People's Liberation Army, Soviet Army.

У другој половини септембра 1944. године, у току борбених дејстава у Румунији и Бугарској, команда Дунавске флотиле предузела је више мера ради непрекидног садејства са снагама 3. укрпајинског фронта. Бригада околних чамца, одреда чамца-миноловаца и Пратећи одред подршке налазили су

Двадесет осом септембра постигнут је споразум о заједничком учешћу Црвене армије и НОВЈ у ослобађању источних крајева Југославије и Београда. Том приликом агенција ТААС је објавила саопштење, у коме се поред оста-

лог каже: «Пре неколико дана совјетска команда, имајући у виду интересе развијања борбених операција против немачких и мађарских трупа у Мађарској, обратила се Националном комитету ослобођења Југославије и Врховном штабу НОВ и ПОЈ с молбом да даду пристанак на привремени улазак совјетских трупа на југословенску територију која се граничи са Мађарском ... Совјетска команда саопштила је том приликом да ће совјетске трупе, пошто изврше своје оперативне задатке, бити повучене из Југосла-

1. Павловец Ју. Европски економски савез (ЕЕС) постаје центар приватације ван постсовјетског простора / Ју. Павловец // Ритаг Европације. 2016. 13. сеп-тембра.
2. Поповенко К.А. Уставне основе привредног устројства Републике Србије / К.А. Поповенко // Проблеми економије и правне праксе. 2018. број 5. С. 138–142.
3. Србија — Европски економски савез (ЕЕС): изгледи за интеграцију у окви-ру зоне слободне трговине. Радна свеска број 37/2016 / Ја.Д. Лисоволик, Е.С. Чимирис; главни и одговорни уредник И.С. Иванов. Москва: Непрофит-но партнерство "Руски савет за међународне послове" (НП РИАП), 2016. 28 с.

Литература

- Метуим, највећи степен поверења између држава, који би у будућности могле заједнички да остваре Русија и Република Србија, јесте међусобна љопривредног земљишта и др. земљишта шумског фонда, промета по-ти заштите животне средине и прав-не заштите земљишта, коришћења могу укључивати односе у облас-важна подручја сарадње у овој облас-земље у области земљишних односа. истраживање за сарадњу две Очигледно, наведена питања не земље.
- Дакле, сарадња Русије и Републи-ке Србије у области земљишних одно-са развија се не само кроз обезбеђи-вање земљишних парцела као инфра-структуре за реализацију заједничких пројеката, већ и као засебне независ-не сфере међународних интереса, што указује на значај сфере земљишних од-носа за развој и јачање међународних односа.
- ¹³ „Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Белорусије о међусобном пре-носу власништва над земљишним парцелама и о закупу земљишних парцела“ (закључен у Минску 28.05.2009. г.) // Зборник законодавства Руске Федерације (СЗ РФ). 2015. г. број 47. Ст. 6041.

У складу са чл. 9. "Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о оснивању и условима рада културних и информативних центара", стране, по потреби, помажу једна другу у избору земљишних парцела¹¹. Поред тога, за сваку од страна актуелно је питање формирања и унапређења система управљања земљиштем и евиденције земљишних парцела, као најважнијих функција јавне управе, усмерених на обезбеђивање стабилног и цивилизованог функционисања државног тржишта некретности у овим областима. С тим у вези, пријатељске државне институције и међународну сарадњу ради размене искустава. Федерална служба за државну регистрацију, катастар и картографију Руске Федерације (Росреестр) и Републичка геодетска служба Србије потписали су 2024. године Меморандум о разумевању и сарадњи, који, како је наведено, "отвара нове могућности за јачање веза у области управљања земљиштем, катастарске евиденције, уписа права на непокретностима, геодезије, картографије и инфраструктуре просторних података"¹². Овај документ поддржава не само сарадњу по питањима дигитализације ове области односа са јавношћу, већ и развој заједничких оперативних програма. Резултати такве

¹¹ Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о оснивању и условима делатности културно-информативних центара (закључен у Београду 19.10.2019. године) // Билтен међународних уговора. 2022. број 2.
¹² Русија и Србија јачају сарадњу у области геодезије, картографије и просторних података // званични сајт Росреестра Руске Федерације // <https://rosreestrgov.ru/press/articles/rossiya-i-serbiya-ukrepilyayut-sotrudnichestvo-v-sfere-geodezii-kartografii-i-roststansivnykh-danuy/> (датум захтева 15.11.2024. г.).

сије и Републике Србије већ се развило прилично велико искуство сарадње у области земљишних односа. Дакле, сарадња између држава у неким случајевима предвиђа и обезбеђивање инфраструктуре, укључујући и обезбеђивање земљишних парцела за реализацију заједничких делатности. На основу тога, на пример, у чл. 11. "Споразума између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о са-радњи у нафтној и гасној индустрији" утврђује се, да за реализацију пројеката у овој области Српска страна има обавезу да подели земљишне парцеле које испуњавају циљеве и услове за реализацију наведених пројеката, и да у односу на ове земљишне парцеле неопозиво подели таква права која обезбеђују несметано спровођење ових пројеката".

У чл. 3. "Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о статусу руских војних обележја на територији Републике Србије и српских војних обележја на територији Руске Федерације" предвиђа да стране једна другој обезбеђују трај-но (неограничено) и бесплатно коришћење земљишних парцела за постојећа или нововизрађена војна обележја у складу са законодавством сваке од држава¹⁰.

⁹ Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о сарадњи у индустрији нафте и гаса. Закључен у Москви 25.01.2008. године // Билтен међународних уговора. 2008. број 7. С. 75–79.
¹⁰ Споразум између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о статусу руских војних обележја на територији Руске Федерације (закључен у Москви 10.04.2013. г.) // Зборник законодавства Руске Федерације (СЗ РФ) 2015. број 11. Ст. 1580.

же утврдити Уговором између Европске уније и њихових држава чланица и Републике Србије. Ова позиција је саставни део европских интерграцио-них процеса, укључујући и због жеље Републике Србије да постане чланица Европске уније. Као што видите, ова могућност није законом утврђена за руске компаније.

У међувремену, напомиње се да се споразуми са Русијом, Белорусијом и Казахстаном тичу само односа две стране у споразуму и да тренутно ни-су правилно интерприсани у општи ре-гионални евроазијски контекст⁷. У са-дашњој политичко-правној ситуацији ова чињеница је објективна реалност. Наравно, Русија је сада ван процеса ев-роазијских интеграција. Међутим, тре-ба изразити наду да ће се међународ-на сарадња две државе, иако инди-видуална, развијати између осталог, и у циљу стварања поволне инвес-тиционе климе за руске компаније. На пример, како примећују стручња-ци, у односу на Кипристан и Јерменију, у Србији тренутно денује најповлашће-нији режим⁸.

Међутим, током година успоставља-ња пријатељских односа између Ру-

⁷ Србија — Евроазијски економски савез (ЕЕЦ): изгледни за интеграцију у оквиру зоне слободне трговине. Радна свеска број 37/2016 / Ја.Д. Ли-соволик, Е.С. Чимприс [; гр. ред. И.С. Иванов]; Москва: Непрофитно партнерство „Руски савет за међународне послове“ (НП РИАП), 2016. С. 18. Павловец Ју. Евроазијски економски савез (ЕЕЦ) постаје центар интереса и ван постсоветског простора // Експертска и информациона плат-вина држава постсоветског простора „Ри-тмечасла.ру/news--2016-09-13--eaez-stanovlja-centrom-prijazhenija-i-vne-postsovetzkogo-prost-ranstva-25693 (datum publicacije 15.11.2014. г.).

у Републици Србији законодавство у овој области није толико разноли-ко и у суштини је представљено са два велика закона, који регулишу посту-пак евидентирања земљишних парце-ла као непокретности и правни режим пољопривредног земљишта⁴.

У оквиру анализе међународне са-радне две земље у области земљиш-них односа, потребно се задржати на питању давања права својине земљиш-них парцела страним лицима. У складу са земљишним законодавством Русије, страна лица могу поседовати земљиш-не парцеле на основу права својине и закупта. Изузетак су земљишта која се налазе на територијама уз границу са Русијом, чија је листа утврђена Ука-зима Председника Руске Федерације⁵ и земљишне парцеле намењене по-љопривреди (реч је о пољопривред-ним земљиштима као најважнијим вр-стама земљишта у овој категорији)⁶.

Наведеним Законом Републике Србије о пољопривредном земљишту утврђено је да власник пољопривред-ног земљишта не може бити странао фи-зичко или правно лице, изузетак се мо-

⁴ Закон о државном премериу и катастру // Служ-бени гласник Социјалистичке Републике Србије (СРС), бр. 11/76, 27/77, 21/78 и 24/84; Закон о пољопривредном земљишту // Службени глас-ник Републике Србије (РС), број 62/2006, 65/2008, 41/2009, 11/2015, 80/2017, 95/2018 // Службене дјеласносе у Србији <https://russian.rs/zakon> (datum publicacije 15.11.2024. г.).

⁵ Указ Председника Руске Федерације од 09.01.2011. г. бр. 26 „О одобравању листе граничних тери-торија на којима страни држављани, лица без држављанства и страна правна лица не могу поседовати земљишне парцеле“ // Зборник закона држава Руске Федерације (СЗ РФ), 2011. бр. 2, Ст. 268.

⁶ Федерални закон од 24. јула 2002. Н 101-ФЗ „О промену пољопривредног земљишта“ // Зборник законодавства Руске Федерације (СЗ РФ), 2002. бр. 30, Ст. 3018.

Правни режим природних доbara сaдржан је у Уставу Републике Србије у чл. 87. Њихова употреба је такође економска основа за развој земље. Утврђено је да се природни ресурси користе на основу закона. Подразумева се, чак и у одсуству посебне одредабе у Уставу, да је земљиште природни ресурс. Дакле, како у Србији, тако и у Руској Федерацији је објекат еколошке и правне заштите, која је обезбеђена еколошким законодавством.

Дакле, устави две земље дефинишу сличан правни поступак за регулисање земљишних односа на својој територији, и поред тога што српски народ, као истински представник европске цивилизације, демократично-рационалнији приступ конститучионализацији земљишних односа од Руса, који и у уставном акту дефинишу своје емоционално и духовно јединство са својом земљом и природним ресурсима који се на њој налазе.

Уставне одредабе о земљишту се развијају у привредном законодавству обе земље. Обе земље припадају романо-германској правој породици, где је, као што је познато, главни извор права нормативни правни акт. Међутим, у Русији је изражен метод законодавне технике систематизације законодавства, док у Републици Србији постоји свега неколико ко-дификованих закона. За разлику од Русије, у Републици не постоји законика о земљишту. Али с друге стране, у Русији је, поред Закона о земљишту, усвојен велики број других закона о земљишту, како на федералном, тако и на регионалном нивоу.

обичан приступ српског уставног законодавца", који није типичан за већину европских земаља². Истраживач с правом повезује овај приступ са постојећим законодавним трендовима као консолидацији новог либералног економског система³. Међутим, вреди напоменути да је Русија такође постојећа држава, да је без обзира на то, Устав Руске Федерације изабрао нешто другачији приступ у сфери регулације земљишних односа. То, наравно, није директна супротност српском и суштински не утиче на формирање земљишног и правног система државе, већ наглашава посебан однос руског народа према својој земљи, одражава руски менталитет оличен у уставним нормама, у којима су привредни земљишни односи одређени значајем земљишта као јавне својине. Право приватне својине на земљиште директно је сaдржано у Уставу Русије у чл. 36, у поглављу "Будска права".

У Уставу Републике Србије, земљиште се, као објекат јавних односа и права својине, помиње у члану 88. Истот "привредног оделка", који каже "дозвољено је коришћење и управљање пољопривредним земљиштем, шумским земљиштем и грађевинским земљиштем на праву приватне својине"; Тако се право приватне својине на земљиште у Републици Србији позиционира не као уставно људско право, већ као економски основ развоја државе.

² Поповенко К.А. Уставне основе привредне структуре Републике Србије // Проблематика економије и правне праксе. 2018. број 5. С. 138.

³ Као и С. 139.

Одлука Уставног суда Руске Федерације од 07.06.2000. године број 10-П „О предмету провере уставности појединих одредаби Устава Републике Артај и Федералног закона „О општим принципима организације законодавних (представничких) и извршних органа државне власти субјеката Руске Федерације“ // Зборник законодавства Руске Федерације (СЗ РФ). 2000. број 25. Ст. 2728.

Половченко К.А. напомиње да је истицање одреба „Економски систем и јавне финансије“ у Уставу Србије „не-

од националног значаја“¹. Родног богатства, вредности (наслеђа) вода и делатности, односно као при-них ресурса као основе њиховог жи-ришћење земљишта и других природ-да се „треба гарантовати заштита и ко-штину ове уставне одредабе, указујући искључиво имовинску и економску су-Федерације, а још 2000. године Уставни народа који живе на територији Руске српске као основу за живот и делатност нише земљиште и друге природне ре-Поред тога, члан 9. Устава Русије дефи-“Привредни систем и јавне финансије“, природних ресурса налазе се у делу 3 ву Србије питања земљишта и других и непроменљивим деловима, у Уста-ва“, односно у његовим најважнијим нови уставног система“ и „Будска пра-земљишта сачувано у поглављима“ Ос-ције из 1993. године, у којем је питање за разлику од Устава Руске Федера-Метуим, треба напоменути да је, природних доара.

питања у вези са правним режимом право приватне својине, и утврђују се личите облике својине, укључујући и Устав Републике Србије гарантује раз-одредабама Устава Руске Федерације. ти од њих су у складу са релевантним воја земљишне политике државе. Мно-

мирање конститутивних основа раз-низ одредаби које имају за циљ фор-лике Србије из 2006. године сачува-праваци њеног формирања. Устав Репуб-ву државе сачувања основна начела и-њеног формирања, будући да су у Уста-Србије почне са уставним основама тике Руске Федерације и Републике питања спровођења земљишне поли-Препоручиво је да се разматрање веза.

ин механизми за развој пријатељских-између њих и да се развију ефикас-зитивне међународне правне сарадње омогућити да се пронађу области по-ним системима пријатељских земаља, дати представу о националним прав-праваца њене имплементације може ге стране, анализа општих и посебних односи на национално питање. С дру-жавних односа, јер се у великој мери једној или другој фази развоја међудр-политичких процеса који се одвијају у изван оквира оштрих међународних литика државе, с једне стране, налази ди напоменути да се земљишна по-земљишне политике обе државе. Пре-но је утврдити сачувај савремене-ласти земљишних односа, неопход-радне Русије и Републике Србије у об-ва и праваца развоја међународне са-За утврђивање главних трендо-ставља међународне везе.

дација има поволну сарадњу и успо-Република Србија, са којом Руса Фе-конструктивизма, позитивно се истиче редак. У овој новонасталој струји де-ма размере које утврђавају светски по-чланице Савета Европе, данас попр-падних земаља, укључујући и државе Конфронтација између Русије и за-

Главни правци развоја међународне сарадње Русије и Републике Србије у области земљишних односа

УДК 341.1/8
ББК 67.91
DOI: 10.18572/3034-3798-2024-3-4-3-8

Авгаринова Наталија Николаевна,

професор на катедри за земљишно и еколошко право

Саратовске државне правне академије

професор на катедри за грађанско право и процес

Саратовског националног истраживачког државног универзитета

по имену Н.Г. Чернишевског

доктор правних наука

AvgarionovaNN@mail.ru

У чланку се анализирају главни правци сарадње Руске Федерације и Републике Србије у области земљишних односа. Проучава се земљишно законодавство обе земље, укључујући анализу уставних норми о земљишту и указује се да обе државе имају сличан правни систем за регулисање земљишних односа, који актуелизује питања међународне сарадње у овој области. Утврђено је да се питања међународне сарадње најчешће односе на обезбеђивање земљишних парцела за реализацију заједничких пројеката. Међутим, земљишни односи су такође независна област међународне сарадње између Русије и Србије, која се такође тренутно развија. Идентификовани су перспективни правци за даљи развој међународних односа у овој области између две државе.

Кључне речи: међународна сарадња, Руска Федерација и Република Србија, земљишне парцеле, управљање земљиштем.

The Main Development Areas of International Cooperation of Russia and the Republic of Serbia in the Land Relations Sphere

Natalya N. Avgarionova

Professor of the Department of Land and Environmental Law

of the Saratov State Law Academy

Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure

of the Saratov State University, LL.D.

The article analyzes the main areas of cooperation between the Russian Federation and the Republic of Serbia in the field of land relations. The land legislation of both countries is examined, including the constitutional norms on land are analyzed and it is indicated that both countries have a similar legal system for regulating land relations, which actualizes issues of international cooperation in this area. It is determined that issues of international cooperation most often concern the provision of land plots for the implementation of joint projects. Nevertheless, land relations are also an independent area of international cooperation between Russia and Serbia, which is also currently developing. Promising areas for further development of international relations in this area between the two countries are identified.

Keywords: international cooperation, Russian Federation and the Republic of Serbia, land plots, land management.

SERBIAN-RUSSIAN SCIENTIFIC JOURNAL

No. 3-4/2024

RESEARCH AND PRACTICE, INFORMATION JOURNAL,
REGISTERED IN THE STATE PRESS COMMITTEE, REG. P1 № FC77-88245 of October 7, 2024.

FOUNDER: JURIST PUBLISHING GROUP

CONTENTS

N.N. Averyanova. The Main Development Areas of International Cooperation of Russia and the Republic of Serbia in the Land Relations Sphere	3
B. Antić. Actions of the Dunay Fleet of the USSR in the Belgrade Operation.....	9
T.A. Batrova. Legal Regulation of E-Commerce in Russia and Serbia.....	15
T.V. Verbitskaya. The Significance of Serbia for the Development of the Demidovs as Leading Russian Statesmen (Based on Documents from the State Archive of Sverdlovsk Region and the Russian State Archive of Ancient Acts).....	22
A. Dzenić. Adoption of the law on legal rehabilitation in Serbia in the context of EU accession policy	27
A. Jević. The Serbian Path in Response to the Political Crisis in Serbia.....	40
G.G. Egorov. The Digital Serbian Dinar. The Russian Experience of Implementation in the National Jurisdiction.....	47
V.E. Karpovich. Modern Specifics of Cooperation Between the Russian Federation and the Republic of Serbia in Crime Combating	53
A.Yu. Kolyabin. On the Development of Private Law Relations Between Russia and Serbia Based On Bilateral Agreements in the Multipolar World Order.....	60
E.T. Mayboroda, E.D. Cheryavko. Preventive counteraction to extremism based on the Commonality of National Interests of Russia and Serbia	65

Complete or partial reproduction of materials without prior written authors' or the editorial board's consent shall be prosecuted in accordance with law.

Published four times a year.

EDITORIAL BOARD:

Slavenko Terzić — Chairman of the Board, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts Doctor of History, Professor

Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education LL.D., Professor

Elena Gus'kova, Academician of the Serbian Academy of Sciences and Arts,

Doctor of History

Miloš Čović, Doctor of History

Miroslav Mladenović, Doctor of Political Science

Andrey Panarin, Doctor of Economics, Associate Professor

EDITOR IN CHIEF:

Vladislav Grib, Academician of the Russian Academy of Education, Honored lawyer of the Russian Federation, LL.D., Professor

DEPUTY EDITOR IN CHIEF:

Andrey Panarin, Honorary Worker of Education of the Russian Federation,

Doctor of Economics, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR:

Denis Kruglov

Editorial Staff of Jurist Publishing Group:

Lapteva E.A., Platonova N.N.

Proofreading: Vorobyova N.N.

Layout: Kurukina E.I.

Circulation Department:

Tel.: (495) 617-18-88.

Editorial Office Address:

Bldg. 7, 26/55, Kosmodamianskaya Emb., Moscow, 115035. Tel./fax: (495) 953-91-08.

E-mail: avtor@lawinfo.ru

Published with the support of the Southern European University and the Serbian Scientific and Cultural Center of the A.S. Griboyedov Moscow University.

ISSN 3034-3798. Size 170x252 mm. Offset printing.

Printer's sheet 17,5. Conventional printing sheet 17,5. Circulation 100 copies.

Printed by National Polygraphic Group.

Bldg. 2, street Svetlaya, Kaluga, 248031.

Tel.: (4842) 70-03-37

Free market price.

Passed for printing: 16.12.24

Published: 26.12.24

СРПСКО-РУСКИ

НАУЧНИ ЧАСОПИС

бр. 3-4/2024

НАУЧНО-ПРАКТИЧНО И ИНФОРМАЦИОНО ИЗДАЊЕ

Уписано је код Федералне службе за надзор у области комуникација, информационалних технологија и масовних комуникација (Роскомнадзор).

Per. ПИ бр. ФС 77-88245 од 07. октобра 2024. год.

ОСНИВАЧ: "ИЗДАВАЧКА ГРУПА "ЈУРИСТ""

САДРЖАЈ

Аверјанова Н.Н. Главни правци развоја међународне сарадње Русије и Републике Србије у области земљишних односа.....	3
Антић Б. Пре 80 година: дејства дунавске флотиле СССР-а у београдској операцији.....	9
Батрова Т.А. Правно регулисање електронске трговине у Русији и Србији.....	15
Бербицаја Т.В. Значај Србије за развој породице Демидов као водећих руских државника (према документима државног архива Свердловске области и Руског државног архива дрвених аката).....	22
Ђенић А. Доношење закона о правној рехабилитацији у Србији у контексту политике приступања ЕУ.....	27
Јевић А. Српски пут као одговор на политичку кризу у Србији.....	40
Ерозов Г.Г. "Дигитални српски динар": руско искуство имплементације у националној јурисдикцији.....	47
Карповић В.Е. Сарамена обележја сарадње Руске Федерације и Републике Србије у борби против криминала.....	53
Кочабин Ју. О питању развоја руско-српских односа приватно-правне природе на основу билатералних уговора у ери мултиполарности.....	60
Мандопац Е.Т., Чепљавко Е.Ц. Превентивно супротивљавање екстремизму на основу заједничких националних интереса Русије и Србије.....	65

Потпуно или делимично прештапавање материјала без писмене сагласности аутора чланака или уредништва кажњиво је по закону.

Издази четири пута годишње.

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:

Славенко Терзић — председник одбора, академик Српске академије наука

и уметности доктор историјских наука, професор

Владислав Гриб, академик Руске академије образовања доктор правних наука,

образовања доктор правних наука,

професор

Јелена Гускова, академик Српске академије наука и уметности доктор историјских наука

Мишош Ковић, доктор историјских наука

Мирслав Младеновић, доктор политичких наука

Андреј Панарин, доктор економских наука, доцент

ГЛАВНИ УРЕДНИК:

Владислав Гриб

академик Руске академије образовања заслужни правник Руске Федерације

доктор правних наука, професор

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА

Андреј Панарин

Почасни радник у области образовања Руске Федерације

доктор економских наука, доцент

ОДГОВОРНИ СЕКРЕТАР:

Денис Крутов

Уредништво Издавачке групе "Јурист":

Лпантева Ј.А., Лпантевова О.Ф.

КОРЕКТОР: Воробјова Н.Н.

ИЗДАЈА: Курјукина Ј.И.

ОДЕСЕК ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ:

Тел.: +7 (495) 617-18-88.

Адреса уредништва / издавача:

15035, г. Москва, Космодамијански кеј,

бр. 26/55, зграда 7.

Тел./факс: +7 (495) 953-91-08.

Email: avtor@lawinfo.ru

Уз подршку Јужно — Европског универзитета,

Српског научно-културног центра Московског универзитета «А.С. Грибоједев».

ISSN 3034-3798. Формат 170x252 мм. Офсетна штампа.

Физички штампаних листова 17,5. Условних штампаних листова 17,5. Тираж 100 примерака.

Штампа: штампарња "Народна штампарска група" 248031, г. Калуга, ул. Светаја, бр. 2. Тел.: +7 (4842) 70-03-37.

Цена је слободна.

Број је поштански у штампу: 16.12.24

Број је одштаман: 26.12.24